DVĚ VĚŽE

SUTNARBOOKS

DVĚ VĚŽE

ÚRYVKY Z DÍLA
PÁN PRSTENŮ DVĚ VĚŽĚ
J. R. R. TOLKIENA

ILUSTROVALA PETRA ŠESTÁKOVÁ

TŘI PRSTENY PRO KRÁLE ELFŮ POD NEBEM,
SEDM VLÁDCŮM TRPASLÍKŮ V SÍNÍCH Z KAMENE,
DEVĚT MUŽŮM: KAŽDÝ JE K SMRTI ODSOUZEN,
JEDEN PRO TEMNÉHO PÁNA, JENŽ DLÍ NA TRŮNĚ
V ZEMI MORDOR, KDE SE SNOUBÍ ŠERO SE ŠEREM.
JEDEN PRSTEN VLÁDNE VŠEM, JEDEN JIM VŠEM KÁŽE,
JEDEN VŠECHNY PŘIVEDE, DO TEMNOTY SVÁŽE
V ZEMI MORDOR, KDE SE SNOUBÍ ŠERO SE ŠEREM.

KNIHA TŘETÍ

PŘÍBĚH I.

ROHANŠTÍ JEZDCI

Šero houstlo. Dole ve stromech ležela mlha a chmuřila se na bledých okrajích Anduiny, ale obloha byla čistá. Vyšly hvězdy. Rostoucí měsíc plul na západě a stíny skal zčernaly. Došli na úpatí kamenitých kopců a zvolnili krok, protože sledovat stopu už nebylo tak snadné.

Pahorkatina Emyn Muil se zde táhla od severu k jihu dvěma dlouhými hrbolatými hřebeny. Západní svahy obou hřebenů byly strmé a neschůdné, ale východní byly mírnější, zbrázděné mnoha roklemi a úzkými stržemi.

Celou noc zlézali tři druhové tuto kostnatou zemi, vystoupili na vrchol prvního a vyššího hřebene a sešli zase dolů do tmy hlubokého klikatého údolí na druhé straně. Tam si v tiché, chladné předjitřní hodině krátce odpočali. Měsíc před nimi už dávno zašel a nad nimi se třpytily hvězdy; první světlo ještě nedosáhlo přes temné vrchy vzadu. Aragorn právě nevěděl, kudy dál: skřetí stopa sestoupila do údolí, ale tam se ztratila.

„Co myslíš, kterým směrem se mohli dát?“ řekl Legolas. „Na sever, přímější cestou k Železnému pasu, totiž k Fangornu, jestli tam skutečně mají namířeno, jak soudíš? Nebo na jih k Entvě?“

„K řece nepůjdou, ať míří kamkoli,“ řekl Aragorn. „A neděje-li se v Rohanu něco opravdu zlého a nevzrostla-li hodně Sarumanova moc, půjdou přes pole Rohirů co nejkratší cestou. Pojďme je hledat na sever!“

Údolí se mezi hřebeny táhlo jako kamenité koryto a mezi balvany na dně tekla stružka. Napravo se nad nimi chmuřil útes; nalevo se zvedaly šedé stráně, v pozdní noci nezřetelné jako stíny. Ušli něco přes míli k severu. Aragorn pátral sehnut k zemi mezi vrásami a žleby vedoucími nahoru do západního hřebene. Legolas šel kousek napřed. Najednou elf vykřikl a ostatní se k němu rozběhli.

„Pár jsme jich už dohonili,“ řekl. „Podívejte se!“ Ukázal a ostatní viděli, že to, co pokládali za balvany pod strání, jsou zhroucená těla. Leželo tam pět mrtvých skřetů. Byli krutě posekáni a dva měli uťatou hlavu. Země zvlhla jejich temnou krví.

„Tady máme další hádanku,“ řekl Gimli. „Ale ta potřebuje denní světlo a na ně nemůžeme čekat.“

„Ať to čteme jakkoliv, vypadá to nadějně,“ řekl Legolas. „Nepřátelé skřetů budou nejspíš našimi přáteli. Žije tu v těch kopcích někdo?“

„Ne,“ řekl Aragorn. „Rohirové sem chodí zřídka a z Minas Tirith je to daleko. Možná že tu byla na lovu nějaká lidská družina z důvodů, který neznáme. Ale myslím, že ne.“

„Co si myslíš?“ řekl Gimli.

„Myslím, že si nepřítel přivedl svého nepřítele s sebou,“ odpověděl Aragorn.

„Tohle jsou skřeti zdaleka, ze Severu. Mezi zabitými není ani jeden z velkých skřetů s tím zvláštním odznakem. Myslím, že došlo k hádce: u toho pronároda to není nic divného. Třeba se nepohodli, kudy půjdou.“

„Nebo kvůli zajatcům,“ řekl Gimli. „Doufejme, že tu nenašli konec i oni.“

Aragorn prohledal půdu v širokém kruhu, ale nenašel žádné jiné stopy po bitce. Šli dál. Nebe na východě už bledlo; hvězdy se ztrácely a šedé světlo rostlo.

Kousek dál na sever přišli k úžlabině, jíž si do údolí razil točitou kamenitou cestu pramínek. Rostlo tam křoví a na svazích byly ostrůvky trávy.

„Konečně!“ řekl Aragorn. „Tady jsou stopy, které hledáme. Tudy prošli proti vodě skřeti po svém sporu.“

Pronásledovatelé se teď rychle obrátili a sledovali novou stezku.

Skákali z kamene na kámen, jako by byli osvěženi celonočním spánkem.

Konečné dosáhli hřebene šedivého kopce a náhle jim vlasy rozčechral závan a pohnul jejich plášti: mrazivý jitřní vánek.

Otočili se a za Řekou viděli planout daleké pahorky. Den vskočil na oblohu. Rudý okraj slunce vyvstal nad rameny temné země. Před nimi na západě ležel svět nehybný, beztvarý a šedý; zatímco se však dívali, stíny noci roztály a denní barvy krajiny se vrátily. Zeleň zaplavila širé rohanské nivy; v říčním údolí se zatřpytily bílé mlhy; a po levici, daleko, snad devadesát mil, vyvstaly modře a fialové Bílé hory, zvedající se uhlově černými štíty s třpytivým sněhem na vrcholcích, a růžově v jitřní záři.

„Gondore!“ zvolal Aragorn. „Kéž bych tě znovu spatřil v šťastnější hodinu! Má cesta ještě stále nevede na jih k tvým světlým řekám.

GONDORE! GONDORE MEZI HORAMI A MOŘEM!
ZÁPADNÍ VÍTR VÁL A SVĚTLO NA STŘÍBRNÉM STROMĚ
ZÁŘIVÝM DEŠTÍKEM PADALO DO KRÁLOVSKÝCH ZAHRAD.
VY PYŠNÉ VALY! VY BÍLÉ VĚŽE! TRŮNE A KORUNO ZLATÁ!
GONDORE! UVIDÍ LIDÉ STŘÍBRNÝ STROM OPĚT STÁT,
BUDE OD MOŘE K HORÁM ZÁPADNÍ VÍTR VÁT?

Ale pojďte!“ řekl, odvrátil oči od jihu a pohlédl opět na západ a na sever, na cestu, kterou musel kráčet.

Hřeben, na němž druhové stáli, jim strmě ubíhal pod nohama. Více než dvacet sáhů doleji byla široká hrbolatá římsa, jež náhle končila svislým srázem: Východní zdí Rohanu. Tím končil Emyn Muil a před nimi se do nedohledna táhly zelené pláně Rohirů.

„Podívejte!“ zvolal Legolas a ukazoval rukou do bledé oblohy.

„Zase ten orel! Je velmi vysoko. Zdá se, že teď odlétá z této země zpátky na sever. Letí velmi rychle. Podívejte!“

„Ne, můj milý Legolasi, ani moje oči ho nevidí,“ řekl Aragorn.

„Musí být opravdu hodně vysoko. Řád bych věděl, jaké má poslání, je-li to tentýž pták, kterého jsem viděl předtím. Ale podívejte! Vidím něco bližšího a naléhavějšího: po pláni se cosi pohybuje!“

„Je jich hodně,“ řekl Legolas. „Je to velká pěší družina; víc ale nedokážu říct ani určit, co jsou zač. Jsou mnoho mil odsud: řekl bych asi šestatřicet. Tu rovnou pláň je ovšem těžko měřit.“

„Přesto si myslím, že nepotřebujeme žádnou stopu, abychom věděli, kudy se dát,“ řekl Gimli. „Teď jen najít co nejkratší cestu dolů do polí.“

„Pochybuji, že najdeš kratší cestu než tu, kterou si zvolili skřeti,“ řekl Aragorn.

Teď sledovali nepřátele v jasném denním světle. Zdálo se, že skřeti se hnali nejvyšší rychlostí. Co chvíli našli pronásledovatelé nějakou ztracenou nebo odhozenou věc: pytlíky od jídla, skrojky a kůrky tvrdého šedivého chleba, roztrhaný černý plášť, těžkou botu se železnými hřeby, která se rozbila na kamení. Stopa je vedla po vrcholku valu na sever, až přišli k hluboké průrvě, kterou ve skále vymlela hlučně padající bystřina. Úzkou strží sestupovala na planinu hrubá stezka podobná strmému schodišti.

Dole se nečekaně náhle střetli s rohanskou trávou. Vzdouvala se jako zelené moře u samé paty Emyn Muilu. Padající bystřina mizela v hustých řeřichách a spleti vodního rostlinstva a slyšeli ji zurčet zelenými tunely po dlouhém mírném svahu k bažinám dalekého údolí Entvy. Zdálo se jim, že zimu nechali nahoře v kopcích. Tady byl vzduch mírnější a teplejší a lehounce voněl, jako by se jaro už probouzelo a bylinami a listím opět proudila míza. Legolas se zhluboka nadechl jako ten, kdo se napije po dlouhé žízni na vyprahlých místech.

„Zelená vůně!“ řekl. „To je lepší než dlouhý spánek. Poběžme!“

„Tady mohou lehké nohy běžet rychle,“ řekl Aragorn. „Možná rychleji než skřeti v železných botách. Teď máme možnost snížit jejich náskok!“

Běželi v řadě za sebou jako honící psi na dobré stopě a v očích jim svítilo dychtivé světlo. Téměř rovně na západ se táhl široký pruh zdupané a zčernalé trávy, kudy prošli skřeti. Vzápětí Aragorn vykřikl a odbočil.

„Stůjte!“ křikl. „Nechoďte ještě za mnou!“ Rychle odběhl vpravo od hlavní stopy; spatřil totiž otisky nohou, které odbočovaly od ostatních: otisky malých neobutých nožek. Nedošly ovšem daleko, než je zkřížily skřetí stopy, rovněž vybočující vpředu a vzadu z hlavní řady.

Pak prudce zahnuly zpět a ztratily se v podupané zemi. V nejvzdálenějším bodě se Aragorn shýbl a zvedl cosi z trávy; pak utíkal zpátky.

„Ano,“ řekl, „je to úplně jasné: hobití stopy. Myslím, že Pipinovy. Je menší než ten druhý. A podívejte!“ Pozvedl předmět, který se na slunci zablyštěl. Vypadal jako čerstvě rozvinutý bukový lístek, sličný a cizí v té pláni beze stromů.

„Spona z elfího pláště!“ vykřikli Legolas a Gimli.

„Lórienské lístky nepadají náhodou,“ řekl Aragorn. „To neupadlo: to bylo odhozeno jako znamení pro toho, kdo možná půjde po stopě. Myslím, že Pipin odběhl ze stezky právě proto.“

„Aspoň on byl tedy naživu,“ řekl Gimli. „A sloužil mu vtip i nohy. To je povzbuzující. Nepronásledujeme je marně.“

„Doufejme, že za svou troufalost nezaplatil příliš draze,“ řekl Legolas.

„Pojďme honem dál! Když pomyslím, že ty veselé mládenečky ženou jako dobytek, srdce mi usedá.“

Slunce vystoupilo k poledni a pak se pomalu ubíralo oblohou dolů. Od dalekého moře na jihu přišly lehké obláčky a větřík je odvíval.

Slunce zapadlo. Vzadu vstaly stíny a natáhly dlouhé paže k východu. Pronásledovatelé šli stále dál. Minul již den od Boromirovy smrti a skřeti byli pořád daleko vpředu. Na rovinách je už nebylo

vidět. Když už kolem nich padal noční stín, Aragorn se zastavil. Jen dvakrát si během dne krátce odpočali a šestatřicet mil už leželo mezi nimi a Východní zdí, kde stáli na úsvitě.

„Teď máme před sebou těžkou volbu," řekl. „Máme v noci odpočívat, nebo půjdeme, dokud nám bude stačit vůle a síla?"

„Pokud nebudou naši nepřátelé také odpočívat, nechají nás daleko za sebou, jestliže se zastavíme a budeme spát," řekl Legolas.

„I skřeti snad přece musejí na pochodu dělat zastávky," namítl Gimli.

„Skřeti zřídka putují otevřenou krajinou za slunce, a tihle to dělají," řekl Legolas. „V noci jistě odpočívat nebudou."

„Půjdeme-li však v noci, nemůžeme sledovat jejich stopu," řekl Gimli.

„Stopa je přímá a nezahýbá nalevo ani napravo, kam až dohlédnu," řekl Legolas.

„Snad bych vás dokázal vést potmě a uhodnout a udržet směr," řekl Aragorn, „ale kdybychom sešli z cesty nebo oni odbočili, pak bychom se možná za světla dlouho zdrželi, než bychom stopu opět našli."

„A ještě jedno," řekl Gimli. „Jen ve dne uvidíme, jestli nějaké stopy neodbočují. Kdyby některý vězeň uprchl nebo kdyby ho odvlekli řekněme na východ k Velké řece, směrem k Mordoru, mohli bychom to místo minout a nic se nedozvědět."

„To je pravda," řekl Aragorn. „Pokud jsem však tam vzadu četl stopy správně, skřeti Bílé ruky převládli a celá družina teď míří k Železnému pasu. Jejich nynější směr to potvrzuje."

„Bylo by ukvapené příliš se spoléhat na to, že rozumíme jejich záměrům," řekl Gimli. „A co uprchlíci? Ve tmě bychom byli přehlédli znamení, která nás dovedla ke sponě."

„Od té doby budou skřeti dvojnásob na stráži a zajatci ještě unavenější," řekl Legolas. „Už neuteče nikdo, pokud to nezařídíme my.

Jak to uděláme, nemám tušení, ale nejdřív je musíme dohonit."

„A přece ani já, trpaslík zvyklý putovat, a ne nejméně zdatný ze svého lidu, neuběhnu celou cestu k Železnému pasu bez zastávky," řekl Gimli. „I mne pálí srdce a byl bych vyrazil dříve; ale teď si musím trochu odpočinout, abych běžel líp. A když si máme odpočinout, tak v téhle nevidomé noci."

„Říkal jsem, že to bude těžká volba," řekl Aragorn. „Jak skončíme tu při?"

„Ty jsi náš vůdce," řekl Gimli, „a ty se vyznáš v stíhání. Ty vyvol."

„Srdce mě pobízí, abychom šli dál," řekl Legolas. „Musíme ale držet pohromadě. Poslechnu tvou radu."

„Necháváte volbu tomu, kdo volí špatně," řekl Aragorn. „Sotva jsme projeli Argonathem, všechny mé volby dopadaly špatně."

Zmlkl a dlouho upíral zrak na sever a na západ do houstnoucí noci.

„Nepůjdeme potmě," řekl posléze. „Nebezpečí, že ztratíme stopu nebo že přehlédneme známky jiných příchodů a odchodů, se mi zdá větší. Kdyby měsíc dával dostatek světla, použili bychom ho, ale naneštěstí zapadá brzy a je ještě nový a bledý."

„A dnes večer je stejně za mraky," zabručel Gimli.„Že nám Paní nedala světlo, takový dárek, jako dala Frodovi!"

„Bude ho více zapotřebí tam, kam byl dán," řekl Aragorn.

„Na něm leží opravdové poslání. Naše věc je jen maličkost ve velkých činech této doby. Snad je to od začátku marné pronásledování a žádná moje volba je nemůže zkazit ani napravit. Volil jsem tedy. Využijme toho času co nejlépe."

Vrhl se na zem a ihned upadl do spánku, protože nespal od noci ve stínu Tol Brandiru. Než začalo svítat, probudil se a vstal. Gimli dosud hluboce spal, avšak Legolas stál, zíral k severu do tmy, zamyšlený a tichý jako mladý strom v bezvětrné noci.

„Jsou daleko, daleko," řekl smutně, obraceje se k Aragornovi. „Já vím, že se dnes v noci nezastavili. Jen orel by je teď dohonil."

„Přesto půjdeme za nimi, jak umíme," řekl Aragorn. Sklonil se a vzbudil trpaslíka. „Vstávej! Musíme jít," řekl. „Stopa chladne."

„Vždyť je ještě tma," řekl Gimli. „Ani Legolas na kopečku by je neviděl, než vyjde slunce."

„Bojím se, že už na ně nedohlédnu z kopce ani z pláně, při slunci ani při měsíci," řekl Legolas.

„Kde selžou oči, tam nám třeba něco poví země," řekl Aragorn.

„Určitě sténá pod jejich nenáviděnýma nohama." Natáhl se na zem a ucho přitiskl k drnu. Ležel tak dlouho nehybně, že Gimli začal uvažovat, jestli neomdlel nebo zase neusnul. Rozbřesklo se a kolem se šířilo šedé světlo. Konečně Aragorn vstal a přátelé spatřili jeho tvář: byla bledá a stažená a tvářil se ustaraně.

„Země mluví nezřetelně a zmateně," pravil. „Na míle od nás se nic nepohybuje. Kroky nepřátel jsou slabé a vzdálené. Hlasitě však dupou kopyta. Vybavuji si, že jsem je slyšel, ještě když jsem spal na zemi, a že mi rušila spaní: byli to koně pádící na západ. Teď se však od nás ještě víc vzdalují a míří na sever. Kdo ví, co se v této zemi děje!"

„Pojďme!" řekl Legolas.

Tak začal třetí den pronásledování. Během dlouhých zachmuřených hodin, kdy slunce jen probleskovalo mraky, se skoro nezastavili.

Tu kráčeli, tu utíkali, jako by žádná únava nemohla uhasit oheň, který je spaloval. Mluvili zřídka. Procházeli širou samotou a jejich elfí pláště splývaly s pozadím šedozelených luk; ani za chladného poledního slunce by je žádné jiné než elfí oko nerozeznalo, dokud by nebyli na dosah. Často v duchu děkovali Paní z Lórienu za darovaný lembas, protože jej mohli pojídat a čerpat sílu i v běhu.

Celý den vedla cesta nepřátel přímo na severozápad bez zastávky a bez zahýbání. Když se den opět schyloval k večeru, přišli k dlouhým svahům bez stromů, kde se země vzdouvala a zvedala se vstříc řadě nízkých hrbatých pahorků. Skřetí stopa slábla, jak zahýbala na sever směrem k nim, protože země byla tvrdší a tráva nižší. V dáli po levici se vinula řeka Entva jako stříbrná nitka v zeleném koberci. Nebylo vidět žádný pohyb. Aragorn se často podivoval, že nevidí ani stopy po zvířatech nebo po lidech. Sídla Rohirů byla vesměs o mnoho mil jižněji, pod lesnatými úbočími Bílých hor, které se teď skrývaly v mlze a mracích; přece však Páni koní mívali ve Východní polonině, této východní oblasti své říše, mnoho stád a chovných ohrad a pastevci tu hojně přecházeli, protože tu i v zimě žili ve stanových táborech. Teď však byl celý kraj pustý a vládlo tu mlčení, které nevypadalo jako ticho míru.

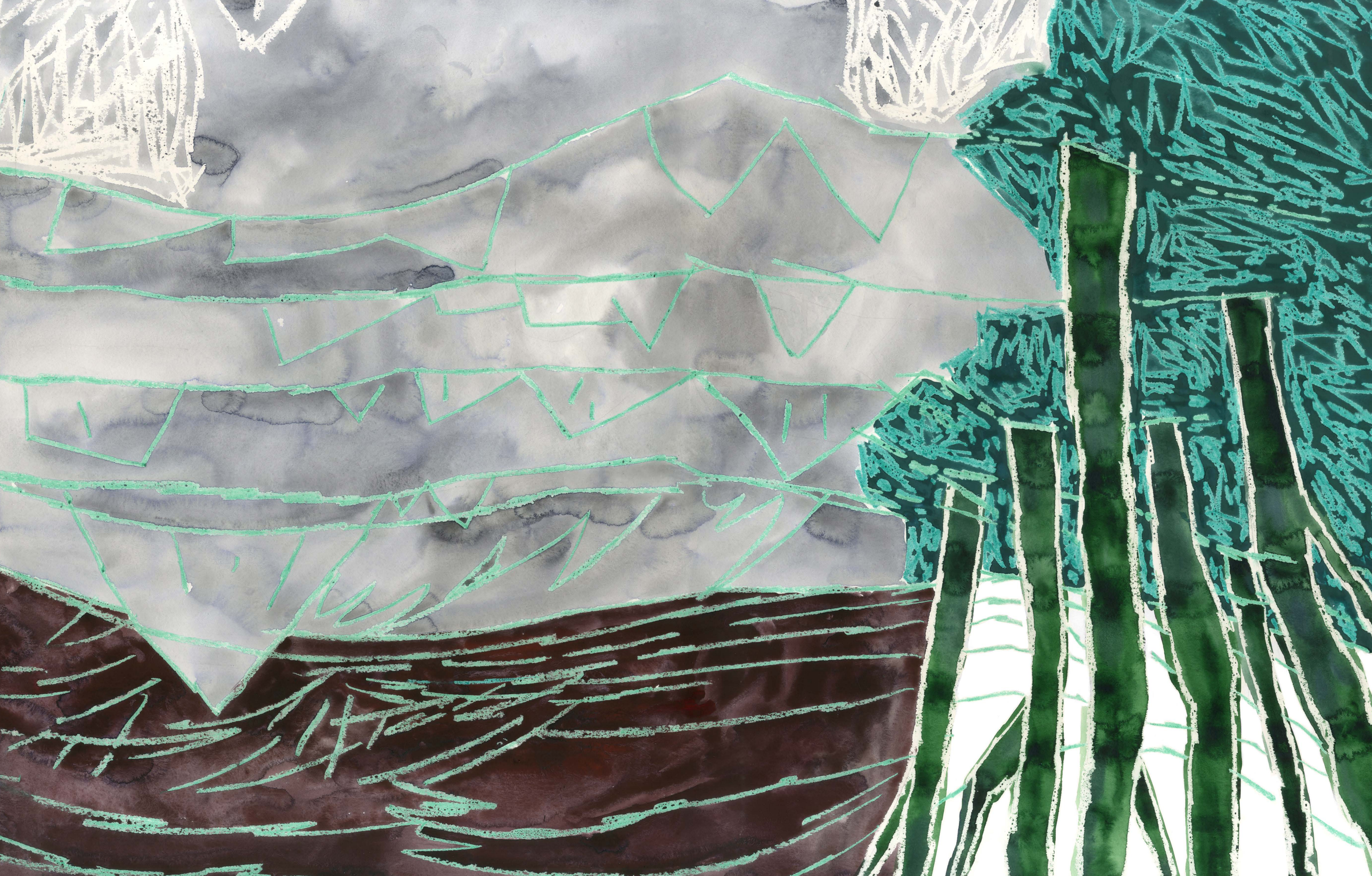

Za soumraku se opět zastavili. Přešli už sedmdesát mil po rohanských pláních a zeď Emyn Muilu se už ztratila ve stínu na východě. Nový měsíc probleskoval zamlženým nebem, svítil však málo a hvězdy byly zahalené.

„Teď je mi nejvíce líto času na odpočinek a na každou zastávku ve stíhání," řekl Legolas.

„Skřeti před námi běželi, jako by měli v patách Sauronovy důtky. Bojím se, že už dorazili do lesa a do temných kopců a ztrácejí se ve stínu stromů."

Gimli zaskřípal zuby. „Tohle je hořký konec naší naděje a námahy!" řekl.

„Naděje možná, ale námahy ne," řekl Aragorn. „Tady se zpátky neobrátím. A přece jsem unavený."

Ohlédl se zpět na cestu, kterou ušli, do noci sbírající se na východě.

„V této zemi se děje něco zvláštního. Nedůvěřuji tomu mlčení. Nedůvěřuji ani tomu bledému měsíci. Hvězdy jsou mdlé a já jsem unavený jako dosud málokdy, unavený, jak by neměl být žádný Hraničář na zřetelné stopě. Nějaká vůle dává našim nepřátelům rychlost a před nás staví nevidi-telnou hráz: únavu, která je víc v srdci než v těle."

„Pravda!" řekl Legolas.

„To vím od chvíle, kdy jsme sestoupili z Emyn Muilu. Ta vůle totiž není za námi, ale před námi." Ukázal přes rohanskou zemi k tmícímu se západu pod bledým měsícem.

„Saruman!" zamumlal Aragorn. „Ale nás nazpátek neobrátí! Ještě jednou se musíme zastavit; vidíte, i měsíc zapadá do houstnoucích mraků. Až se však vrátí den, naše cesta povede na sever mezi bažinou a vrchy."

Jako minule byl první vzhůru Legolas, pokud vůbec spal.

„Vstávat! Vstávat!" volal.„Ráno se červená. U lesa nás čekají podivné věci. Nevím, jestli dobré nebo zlé, ale volají nás. Vstávat!"

Ostatní vyskočili a vzápětí se vydali na další cestu. Vrchy se pomalu blížily. Ještě chyběla hodina do poledne, když k nim dospěli: zelené svahy se zvedaly k holým hřebenům, jež se táhly rovnou čarou na sever. Pod nohama měli suchou trávu a nízké drny, mezi nimi a řekou, bloudící v hluboké šeré houštině rákosí a ostřic, však ležel dlouhý proláklý pruh země široký asi deset mil. Na západ od nejjižnějšího svahu byl trávník ve velkém kruhu pošlapán a rozdrásán spoustou dupajících nohou. Odtud zase vybíhala skřetí stopa na sever po suchém úpatí kopců. Aragorn se zastavil a bedlivě prozkoumal stopy.

„Chvíli tu odpočívali," řekl, „ale i pokračující stopa je už stará. Bojím se, že tvé srdce mluvilo pravdu, Legolasi; odhaduji, že je to třikrát dvanáct hodin, co skřeti stáli tady, kde stojíme my. Pokud si udrželi rychlost, museli být včera při západu slunce na pokraji Fangornu."

„Na sever a na západ vidím jen trávu uplývající do mlhy," řekl Gimli. „Viděli bychom les, kdy-bychom vylezli na kopec?"

„Je ještě daleko," řekl Aragorn. „Vzpomínám-li si dobře, tyhle vrchy běží asi dvacet čtyři míle, ne-li víc, na sever a potom se k místu, kde vytéká Entva, táhne ještě široká planina, možná dalších čtyřicet mil."

„Pojďme tedy dál," řekl Gimli. „Moje nohy musí zapomenout na míle. Šly by ochotněji, kdybych neměl tak těžké srdce."

Slunce klesalo, když byli konečně na konci řady vrchů. Hodiny pochodovali bez odpočinku. Šli teď pomalu a Gimli se hrbil. Trpaslíci jsou z kamene, ať v práci nebo na cestách, ale tahle nekonečná štvanice ho začínala zmáhat, když mu v srdci umírala poslední naděje. Aragorn za ním šel chmurně a mlčky, tu a tam se skláněje, aby si prohlédl nějaký otisk na zemi. Jen Legolas kráčel se stále stejnou lehkostí a zdálo se, že nohama téměř nesešlapuje trávu, protože nezanechával stopy nikde, kudy šli; nacházel ovšem veškerou potřebnou výživu v cestovním chlebu elfů a dovedl spát, pokud by to lidé nazvali spánkem, tím, že myslí bloudil odlehlými pěšinkami elfích snů, zatímco procházel s otevřenýma očima ve světle tohoto světa.

„Pojďme sem nahoru na ten zelený kopec," řekl. Unaveně ho následovali dlouhým svahem, až dolezli na vrchol. Byl to oblý, hladký a holý kopec, stojící o samotě nejdále na sever z vrchů. Slunce zapadlo a večerní stíny klesly jako opona. Byli sami v šedém beztvarém světě bez hranic a význačných bodů. Jen daleko na severozápadě v umírajícím světle se cosi tmělo: Mlžné hory a les na jejich úpatí.

„Tady nevidíme nic, co by nám poskytlo vedení," řekl Gimli. „A teď se musíme zastavit a přečkat noc. Začíná být zima!"

„Vane severní vítr ze sněhu," řekl Aragorn.

„Do rána povane od východu," řekl Legolas. „Odpočívejte, musíte-li. A neztrácejte všechnu naději. Zítřek leží v neznámu. Často se najde pomoc za východu slunce."

„Už vstalo nad naším stíháním třikrát, a pomoc nepřineslo," řekl Gimli.

Noc byla stále chladnější. Aragorn a Gimli spali trhaně, a kdykoli se probudili, spatřili Legolase, jak stojí vedle nich nebo přechází a tiše si prozpěvuje vlastní řečí; zatímco zpíval, v tvrdé černé klenbě nahoře vysvítaly bílé hvězdy. Tak přešla noc. Společně pozorovali, jak se bezmračnou oblohou pozvolna rozlévá úsvit, až nakonec vyšlo slunce. Bylo bledé a jasné. Vítr vál od východu a odehnal všechny mlhy; kolem nich v nemilosrdném světle ležely širé nehostinné země.

Vpředu a na východě viděli větrnou náhorní planinu Rohanské vysočiny, kterou už před několika dny zahlédli z Řeky. Na severozápadě se ježil temný les Fangorn; ještě třicet mil vzdálen byl jeho stinný okraj a jeho odlehlejší svahy splývaly s modrou dálavou. Jako na šedivém oblaku se v dáli třpytila bělostná hlava Methedrasu, posledního štítu Mlžných hor. Z lesa jim plynula vstříc Entva rychlým úzkým proudem v hluboce vymletém korytě. Skřetí stopa od vrchů zatáčela k ní.

Aragorn sledoval stopu pronikavýma očima k řece a pak řeku směrem k lesu a spatřil na vzdálené zemi stín, tmavou, rychle se pohybující skvrnu. Vrhl se k zemi a opět bedlivě naslouchal. Vedle něj však stál Legolas, clonil si jasné elfí oči dlouhou štíhlou rukou a neviděl stín ani skvrnu, ale malé postavičky jezdců na koních, mnoha jezdců s kopími, na jejichž hrotech se třpytilo jitro jako drobounké mrkající hvězdičky, které smrtelné oko nezahlédne. Daleko za nimi stoupal tenkými kadeřavými pramínky temný dým.

V pusté pláni bylo ticho a Gimli slyšel vítr v trávě.

„Jezdci!" vykřikl Aragorn a vyskočil. „Blíží se k nám, mnoho jezdců na rychlých koních!"

„Ano," řekl Legolas, „je jich sto pět. Vlasy mají žluté a kopí lesklá. Jejich vůdce je velmi urostlý."

Aragorn se usmál. „Elfové mají pronikavý zrak," řekl.

„Ne, jezdci jsou sotva patnáct mil odtud," řekl Legolas.

„Patnáct nebo pět," řekl Gimli, „v téhle holé krajině jim neutečeme. Budeme na ně čekat tady, nebo půjdeme svou cestou?"

„Počkáme," řekl Aragorn. „Jsem unavený a hon se nám nevydařil. Nebo nás přinejmenším přešli jiní; vždyť tihle jezdci jedou zpátky skřetí stopou. Možná že od nich dostaneme zprávy."

„Nebo ránu kopím," řekl Gimli.

„Jsou tam tři prázdná sedla, ale hobity nevidím žádné," řekl Legolas.

„Neříkal jsem, že uslyšíme dobré zprávy," řekl Aragorn. „Ale ať jsou dobré či zlé, počkáme si na ně tady."

Tři druhové sešli z vrcholku kopce, kde proti bledé obloze byli snadným terčem, a dali se zvolna severním svahem dolů. Kousek nad úpatím kopce zůstali stát, zavinuli se do plášťů a schoulili se k sobě do vysoké trávy. Čas se těžce vlekl. Vítr byl lezavý. Gimli se cítil nesvůj.

„Co víš o těch jezdcích, Aragorne?" řekl. „Sedíme tu a čekáme na rychlou smrt?"

„Pobýval jsem mezi nimi," řekl Aragorn. „Jsou hrdí a svéhlaví, mají však upřímná srdce a jsou šlechetní myšlenkou i skutkem; smělí, ale ne krutí; moudří, ale neučení; nepíší knihy, ale zpívají mnoho písní, jako to dělávaly lidské děti, dokud nepřišly Temné roky. Nevím ovšem, co se tu zběhlo v posledním čase, ani jak teď Rohirové smýšlejí o zrádném Sarumanovi a Sauronově hrozbě. Dlouho byli přáteli gondorského lidu, ačkoli s nimi nejsou příbuzní.V dávno zapomenutých časech je Eorl Mladý přivedl ze Severu. Jsou spíše příbuzní Bardovců z Dolu a Meddědovců z Lesa, mezi nimiž se dodnes najdou vysocí a světlovlasí lidé, jako jsou Rohanští jezdci. Přinejmenším nebudou mít rádi skřety."

„Gandalf ale říkal, že prý odvádějí daň Mordoru," řekl Gimli.

„Nevěřím tomu o nic víc než Boromir," odpověděl Aragorn.

„Brzy se ukáže pravda," řekl Legolas. „Už se blíží."

Konečně uslyšel i Gimli daleký dusot cválajících kopyt. Jezdci na stopě uhnuli od řeky a blížili se k vrcholkům. Jeli s větrem o závod.

Po polích se rozlehly výkřiky jasných silných hlasů. Náhle se přihnali jako dunění hromu a první z jezdců zahnul pod úpatím kopce a vedl voj zpátky na jih po západních svazích vrchů. Jeli za ním dlouhou řadou – v drátěných košilích, rychlí, zářící, sveřepí a sliční.

Koně měli veliké, silné a ušlechtilých tvarů; šedá srst se jim leskla, dlouhé ohony vlály a hřívy měli spletené na hrdých šíjích. Muži, kteří na nich seděli, se k nim dobře hodili: byli vysocí, s dlouhými končetinami; vlasy světlé jako len jim splývaly zpod lesklých přilbic a v dlouhých pletencích vlály za nimi; tváře měli strohé a vnímavé. V rukou třímali dlouhá lesklá kopí, na zádech měli zavěšeny malované štíty, u pasu dlouhé meče a blýskavé drátěné košile jim spadaly až ke kolenům.

Cválali ve dvojicích, a přestože tu a tam některý povstal ve třmenech a rozhlížel se kupředu i do stran, zdálo se, že nepostřehli tři cizince, kteří mlčky seděli a pozorovali je. Voj byl už téměř za nimi, když tu Aragorn vstal a zvolal silným hlasem: „Co nového na Severu, Rohanští jezdci?"

S úžasnou rychlostí a zručností zadrželi koně, obrátili a přiřítili se k nim. Ve chvilce se tři druhové octli v kole Jezdců, ženoucích se na koních z kopce a do kopce, kolem a kolem, a stále se stahujících.

Aragorn stál mlčky a druzí dva seděli nehybně a uvažovali, jak se asi věci vyvinou.

Beze slova, bez výkřiku náhle Jezdci zůstali stát. Proti cizincům se napřáhla kopí a někteří Jezdci měli v rukou luky se šípy založenými do tětiv. Pak jeden předjel. Byl to urostlý muž, vyšší než ostatní; z přilby mu jako chochol vlál bílý koňský ohon. Postupoval, až byl hrot jeho kopí na stopu od Aragornovy hrudi. Aragorn se ani nepohnul.

„Kdo jste a co děláte v této zemi?" řekl Jezdec Obecnou řečí Západu, způsobem a tónem připomínajícím Boromira, muže z Gondoru.

„Říkají mi Chodec," odpověděl Aragorn. „Přišel jsem ze Severu. Stíhám skřety."

Jezdec seskočil z koně. Podal kopí jinému, který přijel a sesedl vedle něho, vytasil meč a stanul tváří v tvář Aragornovi. Prohlížel si ho ostře a ne bez údivu. Konečně opět promluvil.

„Nejdřív jsem si myslel, že jste sami skřeti," řekl, „ale teď vidím, že tomu tak není. A víte toho málo o skřetech, honíte-li je takto. Byli rychlí a dobře ozbrojení a bylo jich mnoho. Byli byste se z lovců změnili v kořist, kdybyste je byli dohonili. Je v tobě ale něco divného, Chodče." Opět upřel čiré oči na Hraničáře. „Jméno, které sis dal, není lidské. I tvoje oblečení je zvláštní. Vyskočili jste z trávy? Jak jste unikli našemu pohledu? Jste elfové?"

„Ne," řekl Aragorn. „Jen jeden z nás je elf, Legolas z Lesní říše ve vzdáleném Temném hvozdu. Prošli jsme však přes Lothlórien a neseme si dary i přízeň Paní."

Jezdec na něho pohlédl s novým úžasem, oči mu však ztvrdly.

„Ve Zlatém lese tedy žije Paní, jak vypravují pohádky!" řekl. „Málokdo prý unikne z jejích sítí. Jsou to dnes divné časy! Máte-li však její přízeň, potom jste možná sami čarodějníci a spřádači sítí." Náhle obrátil studený pohled na Legolase a Gimliho. „Proč nemluvíte, mlčenliví?" zeptal se rázně.

Gimli vstal a pevně se rozkročil; rukou sevřel topůrko sekery a temné oči mu zablýskaly. „Řekni mi své jméno, koňáku, a já ti řeknu svoje a ještě leccos jiného," řekl.

„Pokud jde o to," řekl Jezdec a shlížel na trpaslíka, „cizinec se má představit první. Nicméně, jmenuji se Éomer, syn Éomundův, a říkají mi Třetí maršál Jízdmarky."

„Tedy, Éomere, synu Éomundův, Třetí maršále Jízdmarky, dovol, aby tě trpaslík Gimli, Glóinův syn, varoval před pošetilými slovy. Mluvíš zle o tom, co je tak krásné, že si to vůbec neumíš představit, a omluvit tě může jen hloupost."

Éomerovi vzplanuly oči a rohanští muži hněvivě zamručeli a sevřeli se těsněji s napřaženými kopími. „Uťal bych ti hlavu i s vousem, Mistře trpaslíku, kdyby byla jen trochu výš od země," řekl Éomer.

„Nestojí sám," řekl Legolas, napjal luk a založil šíp rukama, které se pohybovaly k nepostřehnutí rychle. „Zemřel bys, než by dopadla tvá rána."

Éomer zdvihl meč a všechno by dopadlo špatně, kdyby Aragorn neskočil mezi ně a nezvedl ruku.„Promiň, Éomere!" vykřikl. „Až budeš vědět víc, pochopíš, proč jsi rozhněval mé druhy. Nezamýšlíme nic zlého vůči Rohanu a žádnému ze zdejších lidí ani koní. Nevyslechneš nás dřív, než udeříš?"

„Vyslechnu," řekl Éomer a spustil čepel. „Kdo zabloudí do Jízdmarky, učinil by však moudře, kdyby byl v těchto dnech plných pochybností méně povýšený. Nejdřív mi však pověz své pravé jméno."

„Nejdřív mi pověz, komu sloužíš ty," řekl Aragorn. „Jsi přítel, nebo nepřítel Saurona, Temného pána Mordoru?"

„Slouží jen Pánu Marky, králi Théodenovi, synu Thengelovu," odpověděl Éomer. „Nesloužíme Moci daleké Černé země, nejsme však s ní dosud ani v otevřené válce; a prchá-te-li před ní, bude lépe, když opustíte tuto zemi. Na všech hranicích teď máme nepokoje a jsme ohroženi; toužíme však jen po svobodě žít, jak jsme žili, držet se svého a nesloužit žádnému cizímu pánu, ať dobrému nebo zlému. Za lepších časů jsme vítali hosty vlídně, ale v těchto dnech se nezvaný cizinec setká s rychlým a tvrdým jednáním. No tak! Kdo jste? Komu sloužíš ty? Na čí příkaz honíš skřety v naší zemi?"

„Nesloužím žádnému člověku," řekl Aragorn, „Sauronovy služebníky však pronásleduji do každé země, kam půjdou. Málokterý smrtelník toho ví o skřetech tolik a nehoním je tímto způsobem z vlastní volby. Skřeti, které pronásledujeme, zajali dva naše přátele. V takové nouzi půjde člověk, který nemá koně, pěšky a nebude žádat o dovolení sledovat stopu. A nebude ani počítat hlavy nepřátel jinak než mečem. Nejsem beze zbraně."

Aragorn odhodil plášť. Elfí pochva se zatřpytila, když ji sevřel, a jasná čepel Andúrilu zazářila rázem jako plamen, když ji vytasil.

„Elendil!" zvolal. „Jsem Aragorn, syn Arathornův, a říkají mi Elessar, Elfkam, Dúnadan, dědic Isildura, Elendilova syna z Gondoru. Tady je Meč, který byl zlomen, a je znovu zkut! Pomůžeš mi, nebo mi zkřížíš cestu? Vol rychle!"

Gimli a Legolas pohlédli ohromeně na svého druha, protože v takové náladě ho dosud neviděli. Zdálo se, že vyrostl, kdežto Éomer se zmenšil, a v jeho živé tváři spatřili nakratičko vidinu moci

a vznešenosti králů z kamene. Legolasovi se na okamžik zdálo, že na Aragornově čele se zableskl bílý plamen jako zářivá koruna. Éomer udělal krok zpět a ve tváři měl bázeň. Sklopil své hrdé oči.

„Toto jsou opravdu podivné časy," zamumlal. „Sny a pověsti ožívají a vyskakují z trávy. Pověz mi, pane," řekl, „co tě sem přivádí? A co znamenala ta temná slova? Dávno šel Boromir, Denethorův syn, hledat odpověď, a kůň, jehož jsme mu půjčili, se vrátil bez jezdce. Co osudného přinášíš ze Severu?"

„Osudnou volbu," řekl Aragorn. „Můžeš říci Théodenovi, synu Thengelovu, toto: leží před ním otevřená válka, buď se Sauronem, nebo proti němu. Nikdo teď nemůže žít, jako žil dřív, a málokdo si podrží to, co pokládá za své. O těch velikých věcech si však promluvíme později. Teď jsem ve veliké tísni a žádám o pomoc, nebo aspoň o zprávy. Slyšel jsi, že pronásledujeme tlupu skřetů, kteří unesli naše přátele. Co nám můžeš říci?"

„Že už je pronásledovat nemusíte," řekl Éomer. „Skřeti jsou pobiti."

„A naši přátelé?"

„Nenašli jsme nikoho než skřety."

„To je tedy opravdu zvláštní," řekl Aragorn. „Ohledávali jste zabité? Nebyla tam žádná těla jiného druhu než skřeti? Byla by malá, ve vašich očích dětská, bosá, ale oblečená v šedém."

„Nebyli tam žádní trpaslíci ani děti," řekl Éomer. „Spočítali jsme všechny zabité a svlékli je a pak jsme mrtvoly navršili a spálili, jak je naším zvykem. Popel ještě dýmá."

„Nemluvíme o trpaslících ani o dětech," řekl Gimli. „Naši přátelé byli hobiti."

„Hobiti?" řekl Éomer. „Co jsou zač? To jméno mi zní zvláštně."

„Zvláštní jméno pro zvláštní lid," řekl Gimli. „Ale velmi nám na nich záleželo. Zdá se, že jste v Rohanu slyšeli slova, která znepokojila Minas Tirith. Mluvilo se tam o půlčíkovi. Tihle hobiti jsou půlčíci."

„Půlčíci!" zasmál se Jezdec vedle Éomera. „Půlčíci. Ale to je přece jen malý nárůdek ze starých severských písní a z pohádek pro děti. Chodíme pověstmi, anebo po zelené zemi za denního světla?"

„Je možné obojí," řekl Aragorn. „Pověsti našeho věku přece neskládáme my, ale ti po nás. Zelená země, říkáš? To je veliká zásobárna pověstí, i když po ní chodíš v denním světle!"

„Čas tlačí," řekl Jezdec, neohlížeje se na Aragorna. „Musíme pospíšit na jih, pane. Nechme ty divochy, ať si žijí ve svých výmyslech. Nebo je svažme a odveďme ke králi."

„Klid, Éothaine!" řekl Éomer vlastní řečí. „Nech mě chvíli. Zařiď, aby se éored shromáždil na cestě a připravil se na jízdu k brodu přes Entvu."

Éothain odešel s mručením a promluvil k ostatním. Brzy se stáhli a nechali Éomera samotného s třemi druhy.

„Všechno, co říkáš, je zvláštní, Aragorne," řekl. „Přesto mluvíš pravdu, to je zřejmé; muži z Marky nelžou, a proto není snadné je oklamat. Neřekl jsi však všechno. Nepovíš mi teď víc o svém poslání, abych mohl posoudit, co dělat?"

„Vydal jsem se před mnoha týdny z Imladris, jak se jí říká v té veršovánce," řekl Aragorn. „Se mnou šel Boromir z Minas Tirith. Mým posláním bylo jít s Denethorovým synem do jeho města a pomoci tamnímu lidu ve válce proti Sauronovi. Družina, s níž jsem cestoval, ovšem měla jiné poslání. O tom teď nemohu mluvit. Naším vůdcem byl Gandalf Šedý."

„Gandalf!" zvolal Éomer. „Gandalf Šedoplášť mu říkáme v Marce; varuji tě však, že jeho jméno už není klíčem ke králově přízni. Býval mnohokrát hostem v zemi, kam až lidská paměť sahá, chodil, kdy chtěl, kolikrát v roce anebo jednou za dlouhá léta. Je vždycky poslem zvláštních událostí; někteří dnes říkají, že nosí zlo. Skutečně, od té doby, co v létě naposled přišel, se nám nedaří. Tehdy začaly naše potíže se Sarumanem. Do té doby jsme pokládali Sarumana za přítele, a pak přišel Gandalf a varoval nás, že se v Železném pasu chystá náhlá válka. Říkal, že sám byl vězněm v Orthanku a uprchl jen stěží, a prosil o pomoc. Théoden ho však nechtěl vyslechnout, a tak odešel. Nevyslovuj před Théodenem jméno Gandalf nahlas! Hněvá se. Gandalf totiž vzal koně zvaného Stínovlas, nejcennějšího ze všech královských koní, hlavního z Komoňstva, na němž smí jezdit jen Pán Marky. Praotcem jejich plemene byl totiž veliký kůň Eorlův, který znal lidskou řeč. Je to sedm nocí, co se Stínovlas vrátil; králův hněv se však nezmenšil, protože kůň je teď divoký a nedovolí nikomu, aby na něho sáhl."

„Stínovlas si tedy našel z dalekého Severu cestu sám," řekl Aragorn. „Tam se totiž s Gandalfem rozloučili. Běda však! Gandalf už víckrát jezdit nebude. V morijských Dolech padl do tmy a už se nevrátí."

„To je těžká novina," řekl Éomer. „Aspoň pro mne a pro mnohé; ačkoli ne pro všechny, jak zjistíš, přijdeš-li ke králi."

„Je to mnohem bolestnější novina, než může vůbec někdo v této zemi pochopit, ačkoli se možná všech palčivě dotkne dřív, než bude rok o mnoho starší," řekl Aragorn. „Avšak kde padl velký, vedení se musí ujmout menší. Mým úkolem bylo vést Družinu dlouhou cestou z Morie. Prošli jsme přes Lórien – a bylo by dobře, aby ses o něm dozvěděl pravdu, než o něm příště budeš mluvit a odtud míle po proudu Velké řeky k Rauroským vodopádům. Tam byl Boromir zabit právě těmi skřety, které jste pobili."

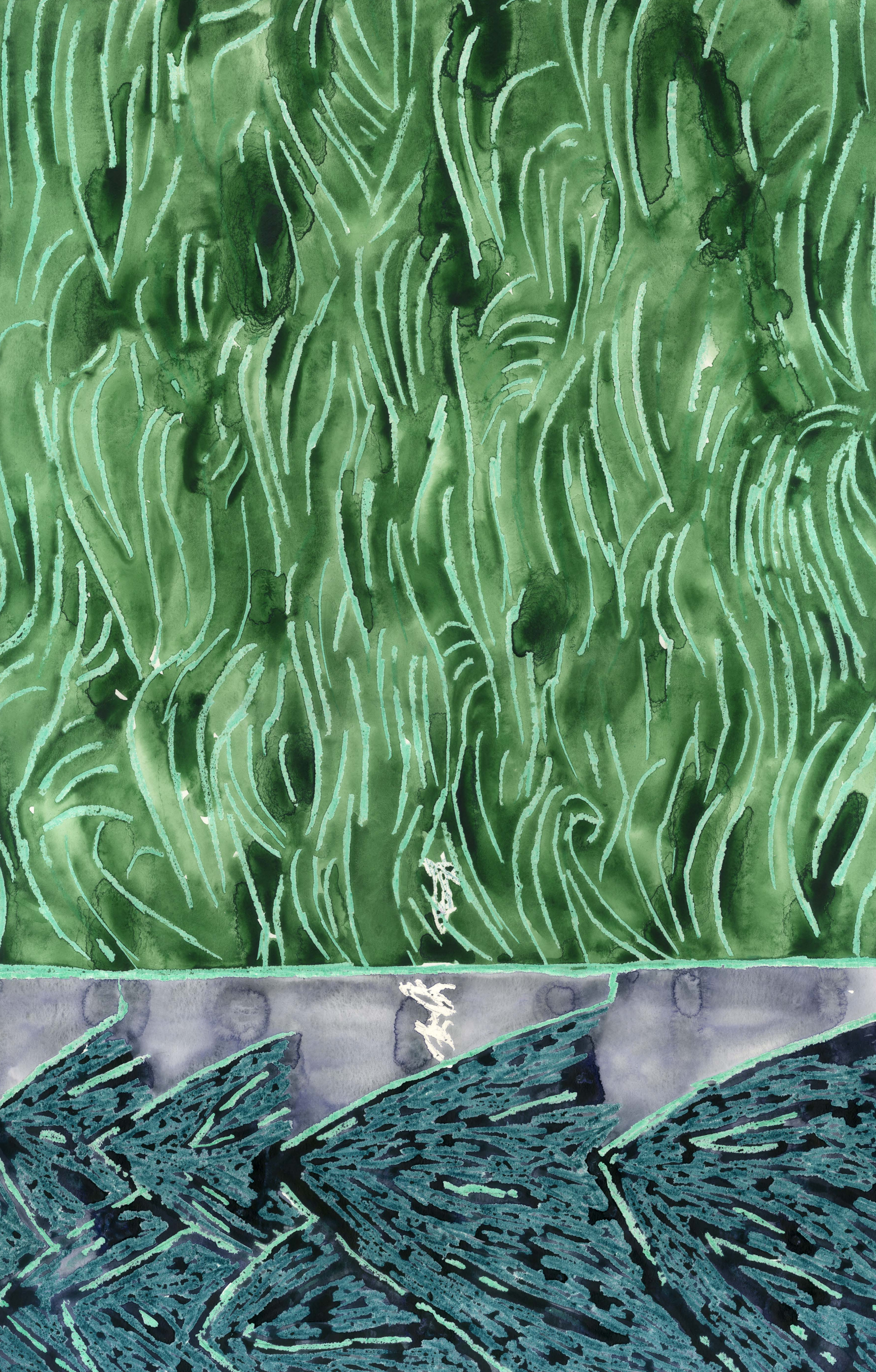

„Samé žalostné zprávy!“ zvolal zdrceně Éomer. „Velikou ranou je tato smrt pro Minas Tirith i pro nás všechny. To byl opravdový muž! Všichni ho chválili. Zřídka přicházel do Marky, protože stále válčil na východních hranicích; já ho však viděl. Zdál se mi podobnější hbitým Eorlovým synům než vážným mužům z Gondoru a myslel jsem, že bude velkým kapitánem svého lidu, až přijde jeho čas. O této bolestné věci jsme se však z Gondoru nedoslechli. Kdy padl?“

„Teď je to čtvrtý den, co byl zabit,“ odpověděl Aragorn; „a od večera toho dne putujeme ze stínu Tol Brandiru.“

„Pěšky?“ zvolal Éomer.

„Ano, jak nás vidíš.“

Éomerovy oči se rozšířily úžasem. „Chodec je příliš ubohé jméno, synu Arathornův,“ řekl. „Okřídleným tě nazývám. O tomto činu tří přátel by se mělo zpívat v mnoha síních. Sto osmdesát mil jste změřili, než minul čtvrtý den! Je zdatné Elendilovo plémě! Ale teď, pane, co si ode mne přeješ? Musím se spěšně vrátit k Théodenovi. Před svými muži jsem mluvil opatrně. Je pravda, že ještě nejsme otevřeně ve válce s Černou zemí a v královské blízkosti jsou tací, kteří pronášejí hanebné rady; válka však přichází. Nezřekneme se svého starého spojenectví s Gondorem, a dokud budou bojovat, budeme jim pomáhat; to říkám já a všichni, kdo stojí při mně. Jako Třetí maršál mám na starost Východní marku a odsunul jsem všechna stáda a pastýře za Entvu a ponechal jsem tady jenom stráže a rychlé zvědy.“

„Neplatíte tedy daň Sauronovi?“ řekl Gimli.

„Neplatíme a nikdy jsme neplatili,“ zablesklo Éomerovi v oku; „ačkoli jsem už o té lži slyšel. Před několika lety si Pán Černé země přál od nás za vysokou cenu koupit koně, my jsme však odmítli, protože používá zvířata k zlým účelům. Pak vyslal loupeživé skřety a ti unášejí, co najdou, a vždycky vybírají černé koně; už nám jich zbylo málo. Proto skřety tvrdě pronásledujeme. V této době nás však nejvíc zaměstnává Saruman. Prohlásil se pánem nad celou touto zemí a válčíme už mnoho měsíců. Vzal do svých služeb skřety a jezdce na vlcích a zlé lidi a uzavřel nám Bránu, takže nám hrozí obklíčení z východu i ze západu.

Špatně se bojuje s takovým nepřítelem: je jak vychytralý, tak proměnlivý a má mnoho převleků. Obchází prý jako stařec v plášti s kápí, velmi podobný Gandalfovi, jak si dnes mnohý vzpomíná. Jeho zvědové proklouznou každou sítí a jeho zlopověstní ptáci krouží po obloze. Nevím, jak všechno skončí, a srdce mám plné pochyb; zdá se mi totiž, že jeho přátelé nesídlí jen v Železném pasu. Přijdeš-li však do králova domu, uvidíš sám. Nechceš přijít? Nebo doufám marně, že jsi mi byl poslán na pomoc v nejistotě a v nouzi?“

„Přijdu, až budu moci,“ řekl Aragorn.

„Pojď hned!“ řekl Éomer. „Elendilův dědic by byl opravdovou posilou Eorlovým synům v této zlé chvíli. Právě teď se na Západní polonině vede bitva a bojím se, že pro nás skončí špatně. Po pravdě, na tuto jízdu na sever jsem se vydal bez králova svolení, protože v mé nepřítomnosti je jeho dům slabě střežen. Zvědové mě však varovali, že před třemi dny táhl od Východní zdi veliký zástup skřetů, a oznámili, že někteří měli bílé odznaky Sarumanovy. Měl jsem podezření, že nastalo to, čeho se nejvíc bojím: spojenectví mezi Orthankem a Temnou věží, a tak jsem vyvedl svůj éored, muže ze svého vlastního domu, a dohonili jsme skřety za soumraku před dvěma dny na pomezí Entího lesa.

Tam jsme je obklíčili a za úsvitu s nimi svedli bitvu. Žel, ztratil jsem patnáct mužů a dvanáct koní! Skřetů bylo totiž více, než jsem předpokládal. Připojili se k nim jiní, kteří přišli od východu přes Velkou řeku: jejich stopu je jasně vidět kousek na sever odtud. A ještě jiní přišli z lesa. Velicí skřeti, a také s Bílou rukou Železného pasu: jsou silnější a zuřivější než všichni ostatní. Přesto jsme s nimi skoncovali. Byli jsme však příliš dlouho pryč. Je nás třeba na jihu a na západě. Nepůjdeš se mnou? Vidíš, že máme volné koně. Je tady práce pro Meč. Našli bychom použití i pro Gimliho sekyru a Legolasův luk, jestli mi prominou má neuvážená slova o Paní z Lórienu. Mluvil jsem jen podle toho, jak se mluví v naší zemi, a rád se nechám poučit."

„Děkuji ti za dobré slovo," řekl Aragorn, „a moje srdce touží jít s tebou; nemohu však opustit své přátele, dokud zbývá naděje."

„Nezůstává naděje," řekl Éomer. „Na severní hranici své přátele nenajdeš."

„Přesto mí přátelé nejsou za námi. Nedaleko Východní zdi jsme našli jasný důkaz, že přinejmenším jeden z nich byl ještě živ. Mezi Zdí a vrchy jsme však po nich nenašli žádnou další známku a žádná stopa nikam neodbočovala, ledaže mě docela opustil můj um."

„Co tedy myslíš, že se s nimi stalo?"

„Nevím, mohli být zabiti a spáleni se skřety, ale říkáš, že to není možné, a já se toho neobávám. Napadá mě jediné: že je odvlekli do lesa před bitvou, snad ještě předtím, než jste nepřátele obklíčili. Můžeš přísahat, že z tvé sítě nemohl nikdo vyklouznout?"

„Přísahal bych, že neunikl žádný skřet po tom, co jsme je zahlédli," řekl Éomer. „Byli jsme u lesa dřív než oni, a jestli se nějaký živý tvor potom dostal naším kruhem, nebyl to žádný skřet a musel mít nějakou elfí moc."

„Naši přátelé byli oblečeni stejně jako my," řekl Aragorn, „a vy jste nás minuli v plném denním světle."

„Na to jsem zapomněl," řekl Éomer. „Je těžké si být jist čímkoli, když je kolem tolik divů. Celý svět je jako vyměněný. Elf a trpaslík spolu procházejí po našich starých známých polích, lidé mluví s Paní z Lesa a zůstávají naživu a do války se vrací Meč, který byl zlomen v dávných dobách, ještě než naši praotcové vjeli do Marky! Jak může člověk posoudit, co dělat za takových časů?"

„Jako to posuzoval vždycky," řekl Aragorn. „Dobro a zlo se od včerejška nezměnily; a nejsou různé pro elfy a trpaslíky a pro lidi. Je úlohou člověka rozlišit je ve Zlatém lese stejně jako doma."

„To je pravda," řekl Éomer. „Já však o tobě nepochybuji a vím i, jak bych jednal podle svého srdce. Nejsem však svoboden, abych dělal všechno tak, jak chci. Je proti našim zákonům dovolit cizincům putovat po libosti naší zemí, dokud jim král nedá svolení, a v těchto nebezpečných časech je příkaz o to přísnější. Prosil jsem vás, abyste šli se mnou dobrovolně, a vy nechcete. Nerad bych začínal bitvu sta proti třem."

„Nemyslím, že váš zákon počítal s touto možností," řekl Aragorn.

„A já konečně nejsem cizincem; byl jsem totiž v této zemi víc než jednou a jezdil jsem s vojskem Rohirů, ačkoli pod jiným jménem a v jiném oděvu. Tebe jsem ještě neviděl, protože jsi mlád, ale mluvil jsem s tvým otcem Éomundem a s Théodenem, synem Thengelovým. Žádný urozený šlechtic této země by býval dříve nenutil člověka, aby zanechal výpravy, na jaké jsem já. Má povinnost je aspoň jasná: jít dál. Nuže, synu Éomundův, teď konečně musíš volit.

Pomoz nám, nebo nás přinejhorším propusť. Nebo se pokus prosadit svůj zákon."

„Když to uděláš, míň se vás vrátí do války a ke králi."

Éomer chviličku mlčel a pak promluvil. „Oběma je nám třeba spěchu," řekl. „Má družina je netrpělivá a s každou hodinou klesá tvá naděje. Volím takto: můžeš jít, a co víc, půjčím ti koně. Žádám jen o jedno: až dokončíš svou výpravu nebo až zjistíš, že je marná, vrať se s koňmi přes brod Entvy do Meduseldu, velkého domu v Edorasu, kde nyní sídlí Théoden. Tak mu dokážeš, že jsem nesoudil špatně. Tak vydávám všanc sebe a možná samotný svůj život v důvěře ve tvou spolehlivost. Nezklam mě!"

„Nezklamu," řekl Aragorn. Mezi Éomerovými muži nastal veliký úžas a nejeden temně a pochybovačné zahlížel, když dal Éomer rozkaz, aby volné koně půjčili cizincům; jen Éothain se však odvážil otevřeně promluvit.

„Dobře, pro toho pána z gondorského rodu, jak o sobě tvrdí, se to třeba hodí," řekl, „ale kdo kdy slyšel, aby dali koně z Marky trpaslíkovi?"

„Nikdo," řekl Gimli. „A nedělej si starosti, nikdo o tom ani neuslyší. Radši půjdu pěšky, než abych sedl na takovou velikánskou obludu, ať mi ji přejete nebo nepřejete."

„Jenže nyní jet musíš, nebo nám budeš na přítěž," řekl Aragorn.

„Pojď, posadíš se za mne, příteli Gimli," řekl Legolas. „Pak bude všechno v pořádku a nemusíš si koně půjčovat ani se s ním trápit."

Aragornovi přivedli velkého tmavého šedáka a on nasedl.

„Jmenuje se Hasufel," řekl Éomer. „Kéž tě nese k většímu zdaru než Gárulfa, svého bývalého pána!"

Menšího a lehčího, avšak bujného a ohnivého koně přivedli Legolasovi. Jmenoval se Arod. Legolas však požádal, aby mu sundali sedlo a ohlávku. „Nepotřebuji je," řekl, lehce vyskočil, a k jejich úžasu Arod pod ním zkrotl a ochotně se pohyboval sem a tam jen na slovo: tak to elfové umějí s dobrými zvířaty. Gimliho vyzvedli za přítele. Přitiskl se k němu, téměř tak nesvůj jako Sam Křepelka v člunu.

„Šťastnou cestu, a najděte, co hledáte!" zvolal Éomer. „Vraťte se co nejrychleji, a ať potom naše meče zablesknou spolu!"

„Já přijdu," řekl Aragorn.

„A já přijdu také," řekl Gimli. „Věc Paní Galadriel ještě pořád leží mezi námi. Ještě tě musím naučit mluvit slušně."

„Uvidíme," řekl Éomer. „Přihodilo se tolik zvláštních věcí, že učit se chválit krásnou paní pod zamilovanými údery trpaslíkovy sekyry nebude žádný div. Šťastnou cestu!"

S tím se rozloučili. Rohanští koně byli velmi rychlí. Když se Gimli za chviličku obrátil, byla už Éomerova družina v dálce maličká. Aragorn se neohlížel. Sledoval stopu, když se hnali vpřed, hlavu hluboko skloněnou u Hasufelovy šíje. Zanedlouho byli u břehu Entvy a tam našli druhou stopu, o níž mluvil Éomer. Přicházela z Vysočiny na východě. Aragorn seskočil a prohlížel půdu, pak skočil zpátky do sedla, popojel kousek na východ, drže se stranou, aby nepřejel otisky nohou. Pak opět sesedl a zkoumal půdu, přecházeje pěšky sem a tam.

„Moc se tam zjistit nedá," řekl, když se vrátil. „Hlavní stopa je celá znejasněná tím, jak se po ní vraceli Jezdci; cestou tam museli jet blíž řeky. Tahle východní stopa je ale čerstvá a zřetelná. Není tu znát, že by někdo šel opačným směrem, zpátky k Anduině. Teď musíme jet pomalu a ujistit se, že na žádnou stranu neodbočuje žádná stopa. Tady si skřeti museli uvědomit, že jsou pronásledováni. Možná že se pokusili dostat zajatce pryč, než budou dostiženi."

Jeli dál a obloha se zatáhla. Přes Vysočinu přišla nízká šedá mračna. Mlha zahalila slunce. Blíž a blíž se tměly zalesněné svahy Fangornu, zatímco slunce postupovalo na západ. Neviděli žádnou stopu nalevo ani napravo, tu a tam však míjeli osamělé padlé skřety s šedě opeřenými šípy trčícími ze zad nebo z hrdla. Nakonec, když se odpoledne sklánělo, dojeli na okraj lesa a na otevřené pasece mezi prvními stromy našli velké spáleniště; popel byl ještě žhavý a kouřilo se z něho. Vedle byla velikánská hromada přilbic a zbroje: rozťatých štítů a zlomených mečů, luků, šípů a jiné válečné výstroje. Uprostřed byla na kůl naražena veliká skřetí hlava; na roztříštěné přilbě bylo dosud vidět bílý odznak. Opodál, kde řeka vytékala z kraje lesa, čněla mohyla. Byla nově navršena; syrová země byla pokryta čerstvě vyřezanými drny. Okolo bylo zaraženo patnáct kopí.

Aragorn a jeho druhové hledali široko daleko v okolí bitevního pole, ale světlo sláblo a brzy se snesl mdlý a mlhavý večer. Padla noc a neobjevili ani stopu po Smíškovi a Pipinovi.

„Víc nemůžeme udělat," řekl smutně Gimli. „Od chvíle, kdy jsme dorazili k Tol Brandiru, jsme byli postaveni před mnoho hádanek, ale tahle je nejspletitější. Hádal bych, že se teď spálené hobití kůstky mísí se skřetími. Bude to těžká novina pro Froda, jestli se jí dožije; a těžká i pro starého hobita, který čeká v Roklince. Elrond byl proti tomu, aby šli."

„Gandalf však ne," řekl Legolas.

„Gandalf se však také rozhodl jít sám a první se ztratil," odpověděl Gimli. „Jeho předvídavost selhala."

„Gandalf se neřídil podle toho, kde předvídal bezpečí pro sebe nebo pro ostatní," řekl Aragorn. „Některé věci je lépe začít než odmítnout, i když mohou skončit temně. Ještě však odtud neodejdu. V každém případě tu musíme vyčkat do ranního světla."

Utábořili se kousek za bitevním polem pod rozloženým stromem: vypadal jako kaštan, zůstalo však na něm mnoho širokých hnědých loňských listů jako suché ručičky s roztaženými prsty; žalobně chrastily v nočním větru.

Gimli se otřásl. Vzali s sebou každý jen jednu pokrývku. „Rozdělejme oheň," řekl. „Nebezpečí mi nevadí. Ať si skřeti přiletí jako můry ke svíčce."

„Jestli ti nešťastní hobiti bloudí v lese, třeba je to sem přitáhne," řekl Legolas.

„A mohlo by to přitáhnout i jiné tvory, ani skřety, ani hobity," řekl Aragorn.

„Jsme nedaleko horských krajů zrádce Sarumana. A jsme také na pokraji Fangornu a říká se, že je nebezpečné dotýkat se zdejších stromů."

„Ale Rohirové tu včera pálili hranici," řekl Gimli, „a poráželi stromy na oheň, to je vidět. Přesto tu strávili noc bezpečně, když dokončili práci."

„Bylo jich mnoho," řekl Aragorn, „a nedbají na hněv Fangornu, protože sem přijdou zřídka a nevstupují pod stromy. Nás však cesta nejspíš zavede rovnou do lesa. Dej si tedy pozor! Nepodtínej žádné živé dřevo!"

„Není třeba," řekl Gimli. „Jezdci tu nechali třísek a větví dost a leží tu spousta odumřelého dříví." Šel nasbírat palivo. Pak pilně vršil a podpaloval hraničku; Aragorn však seděl mlčky, opřen o veliký strom, v hlubokém zamyšlení a Legolas stál sám na mýtině a hleděl do hlubokého stínu lesa, předkloněn jako ten, kdo naslouchá z dálky volajícím hlasům.

Když trpaslíkovi vzplanul jasný plamínek, všichni tři se k němu stáhli a seděli u sebe, zastiňujíce světlo svými zahalenými postavami.

Legolas vzhlédl do větví stromu, které se vztahovaly nad nimi.

„Podívejte!" řekl. „Ten strom má z ohně radost."

Možná že tančící stíny oklamaly jejich oči, ale všem druhům se rozhodně zdálo, že se větve natáčejí tak a zase onak, aby se dostaly k plamenům, zatímco horní haluze se sklánějí dolů; hnědé listy se ztuhle napřahovaly a třely se o sebe jako spousta zkřehlých praskavých ručiček, které se vyhřívají. Bylo ticho, protože temný a neznámý les dal náhle zblízka pocítit svou velikou zachmuřenou přítomnost plnou tajných záměrů. Za chvíli Legolas opět promluvil.

„Celeborn nás varoval, abychom nezacházeli hluboko do Fangornu," řekl. „Nevíš proč, Aragorne? Jaké zkazky o lese slyšel Boromir?"

„Já slyšel mnohá vyprávění v Gondoru i jinde," řekl Aragorn, „ale nebýt Celebornových slov, pokládal bych je za bajky, které si lidé vymýšlejí, když upadá skutečné poznání. Měl jsem v úmyslu zeptat se tebe, co je na tom pravdy. A když to neví elf z Lesa, co má říkat člověk?"

„Putoval jsi dál než já," řekl Legolas. „Já ve své zemi neslyšel nic víc než písně o tom, že tu kdysi přebývali Onodrim, kterým lidé říkají enti; protože Fangorn je starý i podle elfího počítání let."

„Ano, je starý," řekl Aragorn, „tak starý jako hvozd u Mohylových vrchů, a je mnohem větší. Elrond říká, že ty dva jsou spřízněné, poslední bašty mocných lesů ze Starých časů, v nichž bloudívali Prvorození, zatímco lidé ještě spali. A přece má Fangorn nějaké vlastní tajemství. Jaké, to nevím."

„A já to ani nechci vědět!" řekl Gimli. „Ať se nic, co bydlí ve Fangornu, kvůli mně nevyrušuje!"

Losovali o hlídky a první padla na Gimliho. Druzí dva si lehli. Téměř okamžitě se jich zmocnil spánek. „Gimli!" řekl Aragorn ospale. „Pamatuj, že je nebezpečné utnout haluz nebo větvičku ze živého stromu ve Fangornu. Nechoď ale pro mrtvé dříví moc daleko. Radši nech oheň vyhasnout! Zavolej, když bude třeba!" S tím usnul.

Legolas ležel nehybně, sličné ruce složeny na prsou, oči nezavřené, a mísil živou noc s hlubokými sny, jak to u elfů bývá.

Gimli seděl shrbeně u ohně a zamyšleně přejížděl prstem po ostří sekyry. Strom ševelil. Nic jiného nebylo slyšet.

Tu Gimli vzhlédl; na rozhraní, kam ještě dopadalo světlo ohně, stál sehnutý stařec opřený o hůl a zahalený ve velikém plášti. Klobouk se širokým okrajem měl stažen do očí. Gimli vyskočil, v tu chvíli tak ohromen, že ani nevykřikl, ačkoli mu ihned blesklo hlavou, že je dopadl Saruman. Aragorn i Legolas se jeho náhlým pohybem vzbudili, posadili se a zírali. Stařec nepromluvil ani nedal žádné znamení.

„Otče, co pro vás můžeme udělat?" řekl Aragorn a vyskočil.

„Pojďte se ohřát, jestli je vám zima!" Vykročil, avšak stařec byl pryč.

V blízkém okolí po něm nebylo ani stopy a jít dál se neodvažovali. Měsíc zapadl a noc byla velmi temná.

Náhle Legolas vykřikl. „Koně! Koně!“ Koně byli pryč. Vytáhli kolíky a zmizeli. Chvíli stáli tři druhové nehybně a mlčky, znepokojeni tou novou ranou. Byli pod stromy Fangornu a nekonečné míle ležely mezi nimi a rohanskými muži, jejich jedinými přáteli v té široké nebezpečné zemi. Jak stáli, měli dojem, že slyší daleko v noci ržání koní. Pak bylo opět všude ticho, jen vítr chladně šelestil.

„Jsou pryč,“ řekl Aragorn nakonec. „Nemůžeme je najít ani chytit; nevrátí-li se tedy sami, musíme se obejít bez nich. Začali jsme pěšky a nohy ještě máme.“

„Nohy!“ řekl Gimli. „Po těch sice můžeme chodit, ale nemůžeme je snést!“ Přihodil na oheň a sklesl vedle něho.

„Ještě před několika hodinami ses nechtěl na rohanského koně posadit,“ zasmál se Legolas. „Nakonec z tebe bude jezdec.“

„Nezdá se mi pravděpodobné, že budu mít příležitost,“ řekl Gimli.

„Chcete-li vědět, co si myslím,“ začal opět po chvíli, „tak myslím, že to byl Saruman. Kdo jiný? Vzpomeňte na Éomerova slova: Obchází prý jako stařec v plášti s kápí. Tak to říkal. Odvedl nám koně nebo je zaplašil, a tu to máme. Ještě nás čekají pěkné mrzutosti, dejte na má slova!“

„Dám,“ řekl Aragorn. „Ale dal jsem si také pozor a všiml jsem si, že ten stařec měl klobouk, a ne kápi. Přesto nepochybuji, že hádáš správně a že jsme tady v nebezpečí ve dne v noci. Ale prozatím nemůžeme udělat nic než odpočinout si, pokud lze. Budu teď chvíli hlídat, Gimli. Víc potřebuji přemýšlet než spát.“

Noc se vlekla. Legolas vystřídal Aragorna a Gimli vystřídal Legolase a jejich hlídky uplývaly. Nic se však nedělo. Stařec se už neobjevil a koně se nevrátili.

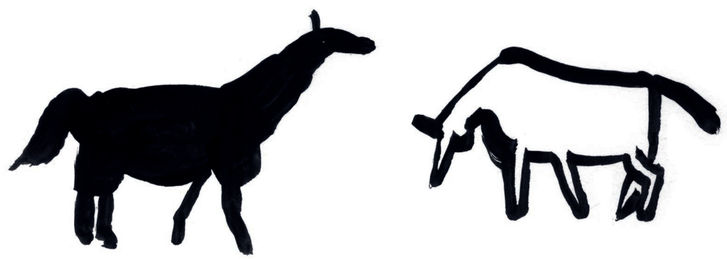

PŘÍBĚH II.

STROMOVOUS

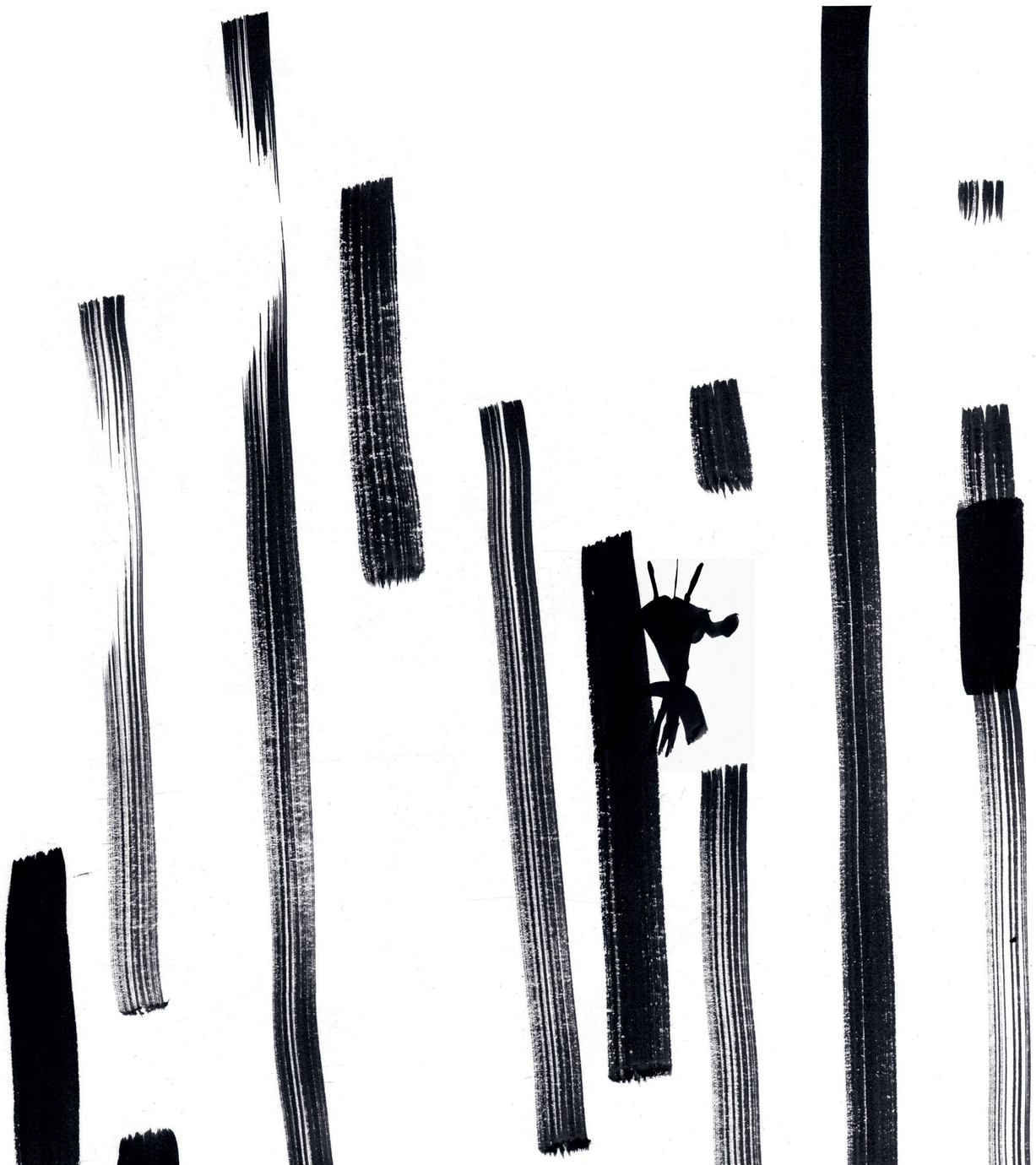

Zatím šli hobiti tak rychle, jak to temný spletitý les dovoloval, podle říčky na západ a vzhůru ke svahům hor, hloub a hloub do Fangornu. Jejich strach ze skřetů pomalu odumíral a zvolňovali. Dolehl na ně zvláštní dusivý pocit, jako by bylo vzduchu příliš málo nebo byl příliš řídký a nedalo se dýchat.

Nakonec se Smíšek zastavil. „Takhle dál nemůžeme," lapal po dechu. „Potřebuju vzduch."

„Aspoň se napijeme," řekl Pipin. „Vyschlo mi v krku."

Seškrábal se po velikém kořeni stromu vinoucím se dolů do proudu, sklonil se a do dlaní nabral trochu vody. Byla čirá a studená a vypil mnoho doušků. Smíšek ho následoval. Voda je osvěžila a jako by jim rozveselila srdce; chvíli poseděli na kraji říčky, máchali si bolavé nohy a rozhlíželi se po stromech, které stály kolem dokola, řada za řadou, až splynuly s šerým přítmím.

„Doufám, že jsme pod tvým vedením ještě nezabloudili," řekl Pipin.

„Můžeme se přinejmenším držet téhle říčky, Entvy, nebo jak jí říkáš, a dostaneme se tam, odkud jsme přišli."

„To bychom mohli, kdyby nás nohy unesly," řekl Smíšek, „a kdybychom mohli pořádně dýchat."

„Ano, je tu hrozně šero a mdlo," řekl Pipin. „Nějak mi to připomíná starý pokoj ve Velkém bralovském domě u nás v Pelouších v Bralově Městci. Víš, takovou velikou místnost, kde se celá pokolení neměnil ani nestěhoval nábytek. Říkají, že tam roky bydlel Starý Bral a on i pokoj byli čím dál starší a sešlejší – a od té doby, co umřel, se tam ničím nehnulo. A starý Gerontius byl můj prapradědeček; to je nějaká chvilka. Ale proti tomu, jak starý mi připadá tenhle les to není vůbec nic. Podívej na ty uplakané, splihlé lišejníkové vousy a licousy. A většina stromů vypadá jako obalená odraným suchým listím, které zapomnělo opadat. Všude nepořádek. Neumím si představit, jak by tu vypadalo jaro, jestli sem vůbec někdy přijde. A jarní úklid teprve ne."

„Ale sluníčko sem určitě někdy nakoukne," řekl Smíšek. „Vůbec to tu není takové, jak Bilbo popisoval Temný hvozd. Ten byl celý temný a černý a bydlely tam temné černé stvůry. Tady je to jenom šeré a strašně stromovaté. Jeden si neumí představit, že by tu vůbec žila zvířata nebo že by se tu nějak zdržovala."

„A hobiti teprv ne," řekl Pipin. ,,A nelíbí se mi ani pomyšlení, že bychom mohli zkoušet projít skrz. Řekl bych, že na sto mil nenajdeme nic k jídlu. Jak jsme na tom se zásobami?"

„Bledě," řekl Smíšek. „Utekli jsme jen s pár balíčky lembasu a všechno ostatní jsme nechali tam." Prohlédli si, co jim zbylo z elfích oplatek: polámané kousky na pět hubených dnů. Nic víc.

„A ani kousek pokrývky," řekl Smíšek. „Dnes v noci nám bude zima, ať se vydáme kamkoli."

„O tom bychom radši měli rozhodnout hned," řekl Pipin. „Den určitě pokročil."

V tu chvíli si uvědomili, že kousek dál v lese se objevilo žluté světlo: jako by lesní střechou náhle prorazily sluneční paprsky.

„Hele!" řekl Smíšek. „Slunce muselo být pod mrakem, když jsme byli tady pod stromy, a teď zas vyšlo. Anebo vystoupilo tak vysoko, že sem svítí nějakým otvorem. Není to daleko – pojďme na průzkum!"

Zjistili, že je to dál, než mysleli. Půda pořád strmě stoupala a byla stále kamenitější. Jak šli, bylo čím dál světleji a brzy před sebou spatřili skalní stěnu: úbočí kopce anebo srázný konec dlouhého kořene, který sem vysunuly vzdálené hory. Nerostly na něm žádné stromy a slunce dopadalo na jeho kamennou tvář přímo. Větvičky stromů na úpatí trčely nehybně kupředu, jako když se vztahují k teplu. Kde dříve všechno vypadalo sešlé a šedivé, les nyní prosvítal hutnými odstíny hnědi a hladkou temnou šedí kůry, která připomínala naleštěnou kůži.

Pně stromů svítily jemnou zelení jako mladá travička; jako by na ně přišlo časné jaro nebo aspoň jeho vidina. V kamenné stěně bylo cosi podobného schodišti. Snad vzniklo přirozeně zvětráváním a pukáním skály; bylo totiž hrubé a nestejnoměrné. Vysoko, téměř v rovině s vrcholky lesních stromů, byla pod skálou římsa. Rostlo na ní jen pár traviček a nějaký plevel při okraji a jeden starý pahýl stromu s pouhými dvěma ohnutými větvemi: vypadal skoro jako uzlovatý dědek, který si tam stojí a pomžourává v ranním světle.

„Honem nahoru!“ řekl radostně Smíšek. „Teď se nadýcháme vzduchu a porozhlédneme se po kraji!“

Lezli a drápali se po skále. Pokud ty schody někdo zbudoval, tedy pro větší a delší nohy než jejich. Byli příliš dychtiví, než aby se divili, jak pozoruhodně se zahojily rány a odřeniny z jejich zajetí a jak se jim vrátila síla. Konečně dospěli na kraj římsy rovnou k nohám starého pahýlu. Vyskočili nahoru a obrátili se zády ke skále. Dýchali zhluboka a hleděli k východu. Viděli, že zašli do lesa jen tři čtyři míle; koruny stromů sestupovaly z kopce dolů do pláně. U kraje lesa se vznášely vysoké sloupce kadeřavého černého dýmu, kolísaly a pluly směrem k nim.

„Vítr se otáčí,“ řekl Smíšek. „Už zase vane od východu. Je tu nahoře chladno.“

„Ano,“ řekl Pipin, „bojím se, že sluníčko jen vysvitlo a zase bude šedivo. Je to ale škoda! Ten chundelatý starý les vypadal za sluníčka docela jinak. Málem se mi tu líbilo.“

„Málem se ti v Lese líbilo! To je dobré! To je od tebe neobyčejně laskavé,“ řekl neznámý hlas. „Otočte se, ať se na vás podívám. Málem se mi oba nelíbíte, ale neukvapujme se. Otočte se!“

Oběma se na rameno položily veliké uzlovaté ruce a zvrtly je, jemně, ale rozhodně, a pak je zvedly dvě veliké paže. Zjistili, že hledí do prapodivného obličeje. Patřil veliké postavě připomínající člověka, ba téměř skalního obra, vysoké nejméně čtrnáct stop, velice statné, s vysokou hlavou téměř bez krku. Těžko říci, zda byla oblečena v látce podobné zelené a šedé kůře, nebo to byla kůže. Paže u trupu rozhodně nebyly vráskčité, ale pokryté hladkou hnědou pokožkou. Veliké tlapy měly po sedmi prstech. Dolní část dlouhého obličeje pokrýval rozevlátý šedý vous, houštinatý, u kořínků skoro větvičkovatý a na konci jemný a mechovitý. V tu chvíli hobiti vnímali především oči. Ty hluboké oči si je teď zvolna, vážně, ale velice pronikavě prohlížely. Byly hnědé a zeleně prosvítaly. Pipin se potom častokrát pokoušel popsat svůj první dojem z nich.

„Člověk měl pocit, že je za nimi obrovská studna plná věků vzpomínek a dlouhého, pomalého, vytrvalého přemýšlení; ale jejich hladina jiskřila přítomností, jako se slunce blyští na vnějších listech velikánského stromu nebo na vlnkách pořádně hlubokého jezera. Nevím, ale měl jsem pocit, jako když něco, co rostlo ze země – řekli byste, že spalo nebo jenom tak vnímalo samo sebe od kořínků po listy, mezi hlubinami země a nebem – se najednou probudí a uvažuje o vás se stejnou pomalou pečlivostí, s jakou se nekonečné roky věnovalo svým vlastním záležitostem.“

„Hrum, húm,“ zabručel ten hlas, hluboký jako nějaký veliký dřevěný dechový nástroj.

„Moc divné, na mou věru! Neukvapujme se, to je moje heslo. Kdybych vás byl ale viděl dřív, než jsem slyšel vaše hlasy – ty se mi líbily: příjemné hlásky; něco mi připomínaly, jenomže si to nemohu vybavit – kdybych vás byl dřív viděl, než slyšel, byl bych vás prostě zašlápl jako skřítata a až potom zjistil, že jsem se spletl. Moc divní jste, na mou věru. Kořínky a větvičky, to tedy jste!“

Pipin byl ještě ohromený, ale už se nebál. Před těma očima cítil zvláštní napětí, ale ne strach. „Prosím vás,“ řekl, „kdo jste? A co jste?“

Ve starých očích se objevil zvláštní pohled, jakási ostražitost; hluboké studnice byly zakryty. „Hrum, no,“ odpověděl hlas, „tedy, jsem ent, aspoň mi tak říkají. Ano, ent, to je to slovo. Vlastně jsem pan Ent, řeklo by se u vás. Podle některých mám jméno Fangorn, jiní mi říkají Stromovous. Stromovous bude stačit.“

„Ent?“ řekl Smíšek. „Co je to? Ale jak si říkáte? Jak se jmenujete doopravdy?“

„Hú! No toto!“ odvětil Stromovous. „Hú! To bych vám něco pověděl! Ne tak nakvap. A tady se vyptávám já. Vy jste v mé zemi. Co jste vy, to bych rád věděl? Nevím, kam vás zařadit. Zdá se, že nejste ve starých seznamech, které jsem se zamlada učil. Ale to už bylo moc, moc dávno, a mezitím možná pořídili nové seznamy. Počkejte. Počkejte! Jak to bylo?

UČ SE TEĎ UMĚNÍ ŽIVOČICHŮ ŽIVÝCH!
ČTI NEJPRV ČTYŘI SVOBODNÉ ČELEDI:
NEJSTARŠÍ Z NICH ZE VŠECH NÁROD JE ELFŮ;
TRPASLÍK TESÁ, TEMNÝ MÁ DOMOV;
ENT ZEMÍ ZROZENÝ, STARÝ JAK SKÁLY;
SMRTELNÝ ČLOVĚK SEDLÁ SI KONĚ…

Hm, hm, hm.

BOBR, TEN BUDUJE, KOZLÍK SI SKÁČE,
MEDVĚD JÍ MED, KLÁT SE CHCE KANEC;
HAFAN JE HLADOVÝ, ZAJÍČEK ZALEZ…

Hm, hm.

OREL, TEN ODLÉTÁ, VŮL V LOUCE STOJÍ,
JELEN MÁ PAROŽÍ, JESTŘÁB JE RYCHLÝ,
LABUŤ JE LÍBEZNÁ, HLADKÝ JE HAD…

Húm, hm, húm, hm, jak jen to bylo? Tam, tam, rám ty tam tam, dum, dum, dumty dum. Byl to dlouhý seznam. Ale stejně se mi nikam nehodíte.“

„Nás zřejmé ve starých seznamech a ve starých povídkách vždycky vynechali,“ řekl Smíšek. „A přece jsme na světě hezky dlouho. My jsme hobiti.“

„Proč pro nás nesložit nový verš?“ řekl Pipin. „Půlvelicí hobiti přebývají v norách. Zařaďte nás mezi ty čtyři za Člověka – myslím velkého – a máte to.“

„Hm! To není špatné, to není špatné,“ řekl Stromovous. „To by šlo. Tak vy žijete v norách, ano? To zní moc správně a přiměřené. Ale kdo vám říká hobiti! To mi nezní elfsky. Elfové vymysleli všechna stará slova. Oni s tím začali.“

„Nikdo jiný nám neříká hobiti, my sami si tak říkáme,“ pravil Pipin.

„Húm, hmm! Ale, ale! Ne tak nakvap. Vy sami si říkáte hobiti? Ale to byste neměli kdekomu vykládat. Když nebudete dost opatrní, vyzradíte i svoje vlastní pravá jména.“

„Na to my opatrní nejsme,“ řekl Smíšek. „Co se toho týče, já jsem Brandorád, Smělmír Brandorád, i když mi lidi většinou říkají Smíšek.“

„A já jsem Bral, Peregrin Bral, ale obecně se mi říká Pipin, dokonce i Pip.“

„Hm, jste vy ale ukvapený národ, jak koukám,“ řekl Stromovous.

„Jsem poctěn vaší důvěrou, ale neměli byste být hned tak lehkomyslní. Enti jsou různí, víte; vlastně jsou enti a věci, které vypadají jako enti, a nejsou, abych tak řekl. Budu vám říkat Smíšek a Pipin, když dovolíte – hezká jména. Protože já vám své jméno neřeknu, aspoň prozatím ne.“

V oku mu zeleně zasvitl podivný, napůl zchytralý, napůl pobavený pohled.

„Především by to trvalo moc dlouho; moje jméno pořád roste a žiju už náramně dlouho. Takže moje jméno je jako příběh. Opravdová jména vám řeknou celý příběh věci, ke které patří; tak je to v mém jazyku, ve staré entštině, jak byste ji nazvali. Je to krásná řeč, ale moc dlouho v ní trvá, než se něco řekne, protože my v ní říkáme jen to, co stojí za to, aby se říkalo a poslouchalo dlouze.“

„Ale teď,“ oči se mu rozjasnily a byly velmi „přítomné“, jako by se totiž zmenšily a zostřily – „co se děje? A co v tom máte za úlohu? Vidím a slyším (a čichám a hmatám) spoustu z téhle, téhle a-lalla-lallarumba-kamanda-lind-or-burúmë. Promiňte, to je kousek jména, které jsem tomu dal. Neznám to slovo v cizích řečech: víte, ta věc, co na ní jsme, kde stojím a vyhlížím za pěkného rána a myslím na slunce a na trávu za lesem a na koně a mraky a na to, jak se rozvíjí svět. Co se děje? Co dělá Gandalf? A tihle – burárum,“ vydal hluboký hřímavý zvuk, jako zborcený akord na velikých varhanách – „tihle skřeti a mladý Saruman dole v Železném pasu? Mám rád novinky. Ale zase ne moc rychle.“

„Děje se toho spoustu,“ řekl Smíšek, „a i kdybychom to chtěli odbýt rychle, vyprávěli bychom dlouho. Ale říkal jste nám, abychom se neukvapovali. Máme vám vůbec něco říkat tak brzo? Pokládal byste za neomalenost, kdybychom se vás zeptali, co s námi uděláte a na které jste straně? A znal jste Gandalfa?“

„Ano, já ho přece znám: jediný čaroděj, kterému opravdu záleží na stromech,“ řekl Stromovous. „Vy ho znáte?“

„Ano,“ řekl Pipin smutně, „znali jsme ho. Byl to náš velký přítel a byl to náš vůdce.“

„Potom vám mohu odpovědět na ostatní otázky,“ řekl Stromovous.

„Nic s vámi neudělám, jestli tím myslíte něco vám udělat bez vašeho svolení. Mohli bychom něco udělat spolu. Nevím, co jsou strany. Jdu vlastní cestou; ale vaše cesta může jít kousek se mnou.

Mluvíte ovšem o Mistru Gandalfovi, jako by patřil do ukončeného příběhu.“

„To ano,“ řekl Pipin smutně. „Příběh, zdá se, pokračuje, ale Gandalf z něho naneštěstí vypadl.“

„No tohle!“ řekl Stromovous. „Húm, hm, no toto.“ Odmlčel se a dlouze se zahleděl na hobity. „Húm, hm, no toto; nevím, co na to říct. Povídejte!“

„Jestli chcete slyšet víc,“ řekl Smíšek, „povíme vám víc. Ale bude to chvíli trvat. Nechcete nás postavit na zem? Co kdybychom si tu spolu sedli, dokud svítí sluníčko? Musí vás to unavovat, když nás pořád držíte ve vzduchu.“

„Unavovat? Ne, neunavuje mě to. Já se jen tak neunavím. A nesedám si. Nejsem moc, hm, ohebný. Ale vida, sluníčko zachází. Pojďme z tohohle – říkali jste, jak se to po vašem jmenuje?“

„Kopec?“ navrhl Pipin.

„Římsa? Schod?“ navrhoval Smíšek.

Stromovous slova zamyšleně opakoval. „Kopec, ano, to je ono. Je to ale kvapné slovo pro věc, která tu stojí, co dostal tenhle kousek světa podobu. To nic. Nechme ho stát a pojďme.“

„Kam půjdeme?“ zeptal se Smíšek.

„Ke mně domů, vlastně do jednoho z mých domovů,“ odpověděl Stromovous.

„Je to daleko?“

„Nevím. Vy byste možná řekli daleko. Ale co na tom?“

„Víte, přišli jsme o všechny své věci,“ řekl Smíšek. „Máme málo jídla.“

„Aha! Hm! S tím si nemusíte dělat hlavu,“ řekl Stromovous.

„Dám vám pít něco, po čem se budete dlouho zelenat a růst. A jestli se rozhodneme, že se rozloučíme, vysadím vás mimo své území, kde si budete přát. Pojďme!“

Stromovous si hobity jemně, ale pevně zasunul pod paže, zvedl nejdřív jednu velikou nohu, pak druhou a postavil se na okraj římsy. Prsty sevřel skálu jako kořínky. Pak opatrně a důstojně kráčel ze schodu na schod, až dosáhl podlahy lesa.

Ihned vyrazil dlouhými ráznými kroky mezi stromy hlouběji a hlouběji do lesa. Nikdy se příliš nevzdaloval od říčky a vytrvale stoupal do horských svahů. Zdálo se, že mnohé stromy spí anebo si ho neuvědomují o nic víc než jiného procházejícího tvora; některé se však zachvívaly a některé zvedaly větve nad hlavu, když se blížil. Po celou dobu, co rázoval, si povídal sám se sebou plynulým tokem hudebních zvuků. Hobiti chvíli mlčeli. Cítili se kupodivu bezpečně a pohodlně a měli opravdu o čem přemýšlet. Nakonec se Pipin odvážil zase promluvit.

„Prosím vás, Stromovousi,“ řekl. „Mohl bych se vás na něco zeptat? Proč nás Celeborn varoval před vaším lesem? Říkal nám, abychom se neodvažovali do něho zabloudit.“

„Hm, to říkal?“ zabrumlal Stromovous. „Já bych možná řekl to samé, kdybyste byli šli opačným směrem. Neodvažujte se zabloudit do lesa Laurelindórenan! Tak mu říkávali elfové, ale dnes jméno zkrátili; Lothlórien mu říkají. Možná že mají pravdu, možná že ztrácí barvu a neroste. Země údolí zpívajícího zlata to bývala za dávných časů. Dnes je to Snový kvítek. Ach, ach! Je to ale divný kraj a každý se tam odvážit nemůže. Překvapuje mě, že jste vůbec vyšli; ale ještě víc mě překvapuje, že jste se vůbec dostali dovnitř – to se cizincům nestalo už hezkých pár let. Je to divný kraj. A tenhle taky. Leckdo tady špatně skončil. Jo, jo, špatně. Laurelindórenan lindelorendor, malinornélion ornemalin,“ broukal si.

„Asi tam dost zaostávají za světem, řekl bych,“ pravil. „Ani tahle země, ani nic jiného mimo Zlatý les není, co to bývalo, když byl Celeborn mlád.“

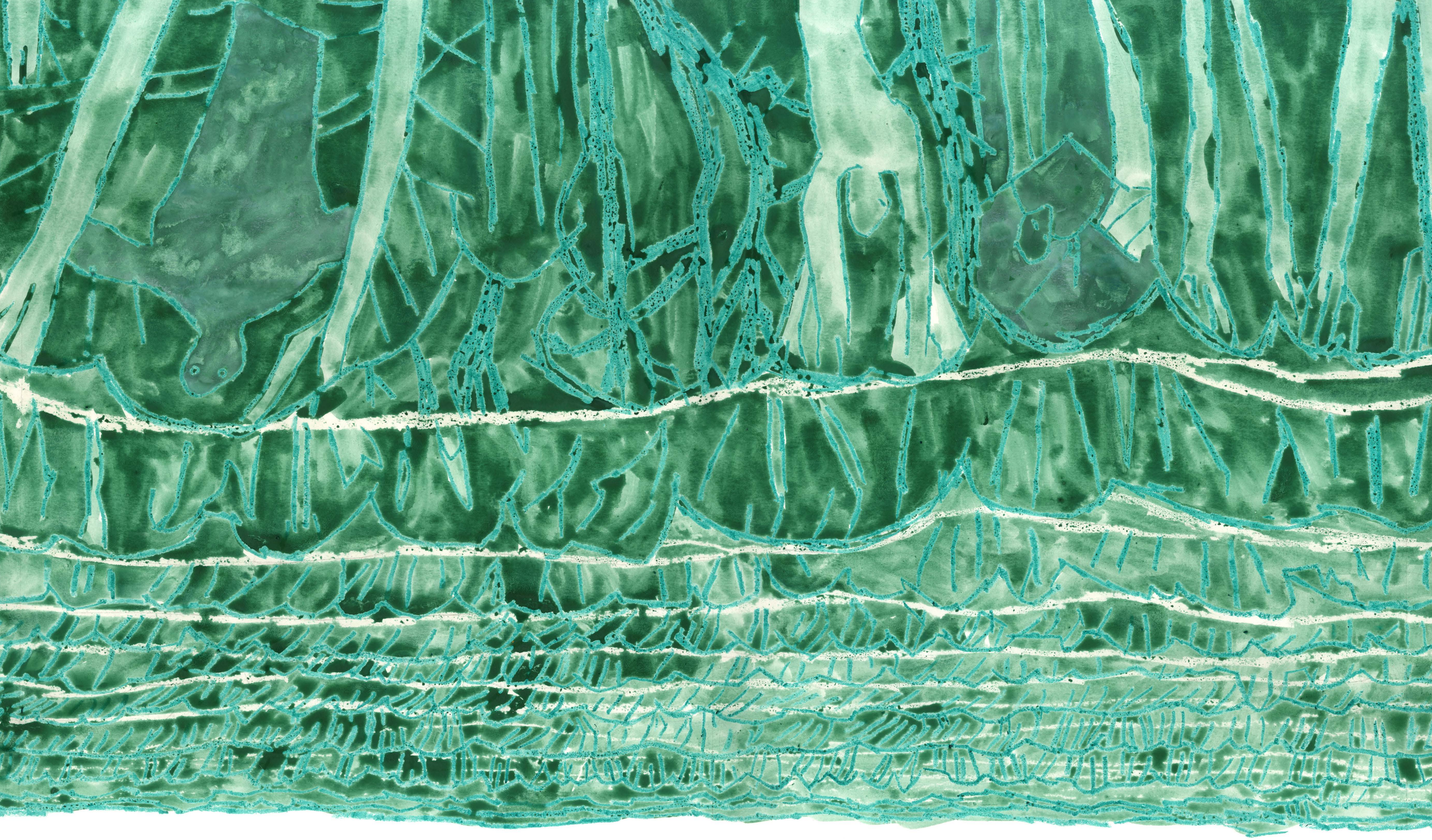

„Stejně:

TAURELILÓMËA-TUMBALEMORNA TUMBALETAURËA LÓMËANOR,

tak to říkávali. Věci se změnily, ale tohle pořád ještě místy platí.“

„Co myslíte?“ řekl Pipin. „Co platí?“

„Stromy a enti,“ řekl Stromovous.

„Sám nerozumím všemu, co se děje, tak vám to nemohu vysvětlit. Někteří z nás jsou pořád praví enti a po našem způsobu docela živí, ale spousta jich začíná být ospalá, stromovatí, jak byste řekli. Většina stromů jsou samozřejmě prostě stromy. Ale spousta jich je napůl probuzená. Některé jsou úplně probuzené a pár jich začíná, ehm, entovatět. Tak to jde pořád. Když se to stromu stane, zjistíte, že některé mají špatné srdce. Nemá to co dělat se dřevem, to nemyslím.Kdepak, znal jsem hodné staré vrby dole u Entvy, které už dávno odešly, škoda jich! Byly úplně vykotlané, rozpadaly se, ale byly klidné a mluvily mírně jako mladý lísteček. A v údolích pod horami jsou zase stromy zdravé jako buk a naveskrze špatné. Zdá se, že se to šíří. V téhle zemi bývala hodně nebezpečná místa. Pořád jsou tu ještě hodně černé kousky.“

„Jako Starý hvozd na Severu, myslíte?“ zeptal se Smíšek.

„Tak, tak, trochu podobné, ale mnohem horší. Nemám pochyb, že tam nahoře na Severu ještě pořád leží stín Velké tmy, a špatné vzpomínky se předávají. V téhle zemi jsou ovšem hluboké doliny, odkud se Tma nikdy nezvedla, a stromy jsou tam starší než já. Ale děláme, co můžeme. Odháníme cizince a ztřeštěné odvážlivce, a vychováváme a učíme a chodíme a plejeme.

Jsme pastýři stromů, my staří enti. Už je nás hodně málo. Ovce se časem začínají podobat pastýři a pastýři ovcím, aspoň se to říká. Děje se to ovšem pomalu a jedni ani druhé nežijí na světě moc dlouho. Stromy a enti se sbližují víc a rychleji a procházejí spolu věky. Enti jsou totiž podobnější elfům: míň se zajímají o sebe než lidé a líp pronikají do jiných věcí. Ale jinak jsou enti podobnější lidem: víc se mění než elfové a rychleji chytají barvu vnějšího světa, aby se tak řeklo.Anebo lepší než obojí: jsou totiž vytrvalejší a déle vydrží myšlenkami u jedné věci.

Někteří z našeho rodu dnes vypadají docela jako stromy a vyburcuje je leda něco velikého a mluví jen šeptem. Zato některé mé stromy jsou pohyblivé a spousta jich se mnou mluví. Samozřejmě s tím začali elfové: budili stromy a učili je mluvit a učili se jejich stromové řeči. Vždycky chtěli se vším mluvit, ti staří elfové.

Ale pak přišla Velká tma a oni odešli přes Moře nebo utekli do dalekých údolí a schovávali se a skládali písničky o časech, které se víckrát nevrátí. Víckrát nevrátí. Ano, ano, kdysi bývával les odtud až k pohoří Luny a tohle byl jenom východní cíp. To byly rozlehlé časy! Kdysi jsem se mohl procházet a zpívat celý den a neslyšel jsem nic než ozvěnu vlastního hlasu mezi kotlinami a vršky. Lesy byly jako lesy Lothlórienu, ale hustší, silnější, mladší. A ten voňavý vzduch! Týdny jsem jenom dýchal!“

Stromovous se odmlčel. Pak si začal zase pobrukovat, až z toho byl bručivý zpěv. Hobiti si postupně uvědomili, že zpívá jim:

VRBOVÝMI LUHY TASARINANU CHODÍVAL JSEM ZJARA.
ACH, TEN POHLED A TA VŮNĚ JARA V NAN-TASARIONU.
A ŘEKL JSEM, ŽE JE TO DOBRÉ.
V LÉTĚ JSEM BLOUDIL JILMOVÝMI LESY OSSIRIANDU.
ACH, TO SVĚTLO A TA HUDBA V LÉTĚ U SEDMI ŘEK OSSIR!
A MYSLEL JSEM, ŽE TO JE NEJLEPŠÍ.
S PODZIMEM JSEM PŘIŠEL K NELDORETHSKÝM BUKŮM.
ACH, TO ZLATO, ČERVEŇ A TY VZDECHY LISTÍ V PODZIMNÍM TAUR-NA-NELDORU.
BYLO TO VÍC, NEŽ JSEM SI UMĚL PŘÁT.
DO BOROVÉHO LESA NA VÝŠINĚ DORTHONION VYŠPLHAL JSEM V ZIMĚ.
ACH, TEN VÍTR A TA BĚLOST A TY ČERNÉ VĚTVE ZIMY NA OROD-NA-THÔNU.
MŮJ HLAS SE ZVEDL A PĚL DO NEBE.
NYNÍ TY ZEMĚ VŠECHNY LEŽÍ POD MOŘEM.
A JÁ CHODÍM PO AMBARÓNĚ, TAUREMORNĚ, ADALÓMË,
V MÉ VLASTNÍ ZEMI, V KRAJI FANGORNOVĚ,
KDE DLOUZE ROSTE KOŘÁNÍ
A ROKY HUSTĚJI NEŽ LISTÍ LEŽÍ
V TAUREMORNALÓMË.

Skončil a mlčky rázoval dál a v celém lese, kam až ucho doslechlo, nebylo ani hlásku.

Den se nachýlil a soumrak se ovíjel kolem kmenů stromů. Konečně hobiti spatřili, jak se před nimi nezřetelně zvedá strmá temná krajina: octli se na úpatí hor a u zelených kořenů Methedrasu. Z kopečka jim hlučně běžela vstříc mladičká Entva, vrhající se dolů od pramenů vysoko nahoře. Napravo od říčky byl dlouhý travnatý svah, teď zešedlý soumrakem. Nerostly na něm žádné stromy a otvíral se obloze; v jezírkách mezi oblačnými břehy už prosvítaly hvězdy.

Stromovous rázoval do svahu a ani nezvolnil krok. Najednou před sebou hobiti uviděli široký otvor. Po obou stranách stály veliké stromy jako živé sloupy dveří; jedinými dveřmi však byly jejich zkřížené a propletené větve. Když se starý ent přiblížil, stromy zvedly větve a všechny listy se rozechvěly a rozševelily. Byly to totiž stále zelené stromy a měly tmavé a lesklé listy, které se v soumraku blyštěly. Za nimi byl rozlehlý rovný prostor, jako by byla v úbočí kopce vytesána podlaha velké komnaty. Obě boční stěny stoupaly vzhůru, až byly vysoké asi padesát stop, a podél obou stěn se táhla ulička stromů, které byly také stále vyšší, čím dál dovnitř zacházeli.

Na druhém konci byla svislá skalní stěna, dole však byl vyhlouben mělký výklenek se zaobleným stropem: jediným stropem síně s výjimkou větví stromů, jež na vnitřním konci stínily celou podlahu a pouze uprostřed nechávaly široký nekrytý průchod. Z pramenů nahoře unikal malý potůček, odděloval se od hlavního toku, zvonil po svislém čele skály a stříbrnými krůpějemi kanul jako jemná opona přes výklenek.

Voda se opět sbírala do nádrže v podlaze mezi stromy a odtud se vylévala a proudila podle cestičky, aby se opět připojila k Entvě na její pouti lesem.

„Hm, tak jsme tady!“ řekl Stromovous a přerušil tak své dlouhé mlčení. „Odnesl jsem vás asi sedmdesát tisíc entích rázů, ale na kolik to přijde v mírách vaší země, to nevím. Prostě jsme u kořenů Poslední hory. Část jména tohohle místa by mohlo být ve vašem jazyce Studniční sál, kdyby se přeložilo. Líbí se mi tu. Zůstaneme tu přes noc.“

Postavil je do trávy mezi uličkami stromů a hobiti za ním šli k velikému oblouku. Teď si všimli, že při chůzi téměř neohýbá kolena, ale jeho nohy se rozvírají dlouhými ráznými kroky. Došlapoval nejdřív na palce (a že to byly palce, veliké a pěkně široké) a pak teprve na celou nohu.

Stromovous se na chviličku zastavil v dešti pod padajícím potůčkem a zhluboka vdechl; pak se zasmál a vešel. Stál tam veliký kamenný stůl, ale žádné židle. Vzadu ve výklenku už byla úplná tma. Stromovous zvedl a postavil na stůl dvě velké nádoby. Zdálo se, že jsou naplněny vodou; podržel však nad nimi ruce a ony se ihned rozzářily, jedna zlatým a druhá sytě zeleným světlem; a směs obou světel ozářila výklenek, jako když letní slunce svítí střechou mladého listí. Hobiti se ohlédli a viděli, že i stromy v nádvoří začaly žhnout, zprvu slabě, ale stále živěji, až byl každý lístek lemován světlem: některé zeleným, jiné zlatým, třetí měděně červeným; pně stromů zatím vypadaly jako sloupy vytesané ze světélkujícího kamene.

„Tak, tak, teď si můžeme povídat,“ řekl Stromovous. „Asi budete mít žízeň. A třeba jste i unavení. Napijte se tuhle!“ Zašel dozadu do výklenku a tu viděli, že tam stojí několik vysokých kamenných džbánů s těžkými poklicemi. Jednu poklici sundal, ponořil dovnitř velikou sběračku a naplnil tři misky, jednu velkou a dvě menší.

„Tohle je entí dům,“ řekl, „a bohužel tu nejsou žádná sedátka. Můžete si ale sednout na stůl.“ Vysadil hobity na velikou kamennou desku šest stop nad zemí a tam teď seděli, houpali nohama a usrkávali.

Nápoj byl jako voda, vlastně chutnal velmi podobně, jako když pili z Entvy na pokraji lesa, a přece v něm byla jakási vůně nebo chuť, kterou neuměli popsat; byla slabá a připomínala vůni dalekého lesa, která se nese do kraje chladným nočním větrem. Nápoj začínal účinkovat od prstů u nohou a stejnoměrně stoupal všemi údy a cestou nahoru přinášel osvěžení a sílu až do konečků vlasů. Hobiti měli pocit, že se jim vlasy na hlavě doslova ježí, vlní, kudrnatí a rostou. Stromovous si nejdřív umyl nohy v nádržce před obloukem a pak vyprázdnil mísu jediným douškem, jediným dlouhým, pomalým douškem. Hobiti mysleli, že nikdy neskončí.

Konečně mísu postavil. „Áá-ách,“ vzdychl. „Hm, húm, teď se nám bude líp povídat. Můžete si sednout na podlahu a já si lehnu. Tak mi nápoj nestoupne do hlavy a neuspí mě.“

Napravo bylo ve výklenku veliké lůžko na nízkých nohách, vysoké jen pár stop, pokryté hlubokou vrstvou suché trávy a kapradí.

Stromovous se na ně zvolna skládal (jen nepatrně se přitom ohnul v pase), až zalehl s rukama za hlavou a díval se do stropu, po kterém tančila světélka, jako když ve slunečním svitu hraje listí. Smíšek a Pipin seděli vedle něho na trávových polštářích.

„Teď mi povězte svůj příběh a nespěchejte!“ řekl Stromovous.

Hobiti mu začali vykládat svá dobrodružství od chvíle, kdy opustili Hobitín. Nevyprávěli příliš souvisle, protože se pořád vzájemně přerušovali, a Stromovous často mluvčího zarazil a vrátil se k nějakému dřívějšímu bodu nebo přeskočil kupředu a kladl otázky o pozdějších událostech.

O Prstenu neřekli vůbec nic a neřekli mu, proč a kam se vypravili, a on se na žádné důvody neptal. Všechno ho nesmírně zajímalo: Černí jezdci, Elrond a Roklinka, Starý hvozd a Tom Bombadil, Moria i Lothlórien a Galadriel. Nutil je, aby mu znova popisovali Kraj a to, jak vypadá. Řekl přitom něco podivného.

„Nevídáte tam někdy, hm, nějaké enty, viďte?“ zeptal se.

„Vlastně ne enty, měl jsem říct entky.“

„Entky?“ řekl Pipin. „Jsou vám vůbec podobné?“

„Ano, hm, vlastně ne. Já už dnes ani nevím,“ řekl Stromovous zamyšleně. „Ale vaše země by se jim líbila, tak mě to jen tak napadlo.“

Zejména však Stromovouse zajímalo všechno, co se týkalo Gandalfa; a vůbec nejvíc ho zajímalo jednání Sarumana. Hobiti velmi litovali, že toho vědí tak málo: jen dosti nejasně ze Samova podání to, co říkal Gandalf Radě. Aspoň jedno jim bylo jasné: že Uglúk a jeho tlupa přišli ze Železného pasu a mluvili o Sarumanovi jako o svém pánu.

„Hm, húm!“ řekl Stromovous, když se konečně vyprávění dostalo k bitvě mezi skřety a Rohanskými jezdci. „No ne! To jsou mi noviny. Neřekli jste mi všechno, to rozhodně zdaleka ne. Ale nemám pochyby, že jednáte tak, jak by si přál Gandalf. Vidím, že se děje něco náramně velikého, možná že se dozvím, co to je, včas nebo v nečas. Kořínky a větvičky, jsou to ale divné věci; vyraší vám nárůdek, který není ve starých seznamech, a podívejme! Devět zapomenutých Jezdců se znovu objeví a honí je a Gandalf je vezme na velikou výpravu a Galadriel je ubytuje v Caras Galadhonu a skřeti je pronásledují přes celou Divočinu; ti se opravdu dostali do pořádné bouřky. Doufám, že ji přestojí!“

„A co vy?“ zeptal se Smíšek.

„Húm, hm, já si s Velkými válkami zatím nedělal hlavu,“ řekl Stromovous. „Většinou se týkají elfů a lidí. To je záležitost čarodějů: čarodějové si pořád dělají starosti o budoucnost. Já se nerad rozčiluji kvůli budoucnosti. Nejsem tak docela na ničí straně, protože nikdo není tak docela na mé straně, jestli mi rozumíte: nikdo nedbá o lesy tak jako já, ani dnešní elfové. Ale přece jen mám elfy raději než ostatní: elfové nás kdysi vyléčili z němoty, a to byl velký dar, na který se nedá zapomenout, i když se od té doby naše cesty rozešly. A jsou taky věci, na jejichž straně vůbec nejsem; jsem úplně proti nim: tihle – burárum“ (opět v něm hluboce zahřímalo odporem) – „tihle skřeti a jejich pánové. Míval jsem starost, když na Temném hvozdu ležel stín, ale když se odstěhoval do Mordoru, nějaký čas jsem se nerozčiloval; Mordor je hodně daleko. Zdá se ovšem, že vítr teď pořád vane od východu a možná přijde čas a všechny lesy uschnou. Starý ent nemůže bouři nijak zadržet, musí ji přestát, nebo se zlomit. Ale ten Saruman! Saruman je soused; toho nemohu přehlédnout. Asi budu muset něco udělat. Poslední dobou jsem často uvažoval, co bych měl udělat se Sarumanem.“

„Kdo je Saruman?“ zeptal se Pipin. „Víte něco o jeho minulosti?“

„Saruman je čaroděj,“ odpověděl Stromovous. „Víc vám nemohu říct. Neznám minulost a původ čarodějů. Objevili se po tom, co velké lodě připluly přes Moře; ale jestli přijeli na lodích, to já nevím. Myslím, že Sarumana mezi nimi pokládali za velkého. Před nějakým časem – vy byste řekli před hodně dlouhým časem – přestal putovat a starat se o záležitosti lidí a elfů a usadil se v Angrenostu čili v Železném pasu, jak mu říkají Rohanští. Ze začátku byl velmi zticha, ale jeho

věhlas začal růst. Vyvolili ho prý, aby byl hlavou Bílé rady, ale to nedopadlo nejlíp. Rád bych věděl, jestli se už tehdy Saruman neobracel k zlému. Ale aspoň neutlačoval sousedy. Mluvíval jsem s ním.

Bývaly časy, kdy se pořád procházel po mém lese. Býval tenkrát zdvořilý, vždycky mě žádal o dovolení (aspoň když mě potkal) a vždycky rád poslouchal. Řekl jsem mu spoustu věcí, na které by sám nikdy nepřišel, nikdy mi ale neoplatil stejným. Nevzpomínám si, že by mi byl vůbec někdy něco řekl. A takový byl čím dál víc; jeho obličej, jak si na něj vzpomínám, se začal podobat oknům v kamenné zdi: oknům s okenicemi.

Myslím, že teď už vím, oč mu jde. Chce se stát mocí. Myslí mu to v kovu a v kolečkách, nezáleží mu na věcech, které rostou, leda když mu právě mohou posloužit. A teď je jasné, že je to černý zrádce. Dal se dohromady s těmi ohavnými skřety. Brr, húm! A ještě hůř: něco s nimi provedl. Něco nebezpečného. Vždyť ti Železní jsou podobní spíš zlým lidem. Znakem zlých věcí, které vzešly z Velké tmy, je to, že nesnášejí slunce; ale Sarumanovi skřeti je snášejí, i když je nenávidí. Co to asi udělal! Jsou to lidé, které zkazil, anebo zkřížil skřety a lidi? To by bylo černé zlo!“

Stromovous chviličku hřímal, jako když pronáší nějaké hluboké podzemní entí zlořečení.

„Už je to chvíli, co jsem se začal divit, jak se skřeti opovažují tak volně procházet mými lesy,“ pokračoval. „Až poslední dobou jsem uhodl, že je to Sarumanova vina a že kdysi vyzvídal, kudy vedou cesty, a odhaloval má tajemství. Dnes tady on a ty jeho obludy dělají škody. Dole na okrajích kácejí stromy – dobré stromy. Některé stromy jenom podetnou a nechají shnít – to je skřetí zlomyslnost; ale většinu rozštípou a odtáhnou jako palivo pro ohně Orthanku. V dnešní době ze Železného pasu pořád stoupá dým. Zatracený chlap, kořeny a větve! Kolik z těch stromů byli moji přátelé, stvoření, která jsem znal od oříšku a od žaludu; spousta jich mluvila vlastními hlasy, a ty jsou teď navždycky pryč. A tam, kde zpívaly háje, je dnes spoušť pařezů a ostružiní. Zahálel jsem. Nechával jsem si věci proklouzávat mezi prsty. To se musí zarazit!“

Stromovous se trhnutím zvedl ze svého lůžka, vstal a bouchl rukou do stolu. Nádoby světla se zachvěly a vyslaly vodotrysky ohně. V očích mu zaplály zelené ohníčky a vous se mu zježil jako velikánské koště.

„Já to zarazím!“ burácel. „A vy půjdete se mnou. Třeba mi můžete pomoci. Tím pomůžete i svým přátelům; jestli totiž Sarumana nezarazíme, Rohan a Gondor budou mít kromě nepřítele před sebou i nepřítele v zádech. Naše cesty vedou společně – do Železného pasu!“

„Půjdeme s vámi,“ řekl Smíšek. „Uděláme, co budeme moci.“

„Ano,“ řekl Pipin. „Rád bych viděl pád Bílé ruky. Rád bych byl při tom, i kdybych nemohl být k velkému užitku. Nikdy nezapomenu na Uglúka a na cestu přes Rohan.“

„Dobrá, dobrá!“ řekl Stromovous. „Ale promluvil jsem ukvapeně. Nesmíme se ukvapit. Musím se zchladit a přemýšlet; je totiž snazší křičet zarazím než to udělat.“

Odkráčel ke vchodu a chvíli stál v dešti padajícího pramínku. Pak se zasmál a otřepal se, a kamkoli z něho kapky třpytivě dopadly na zem, zablyštěly se jako červené a zelené jiskřičky. Vrátil se, položil se zpátky na lůžko a mlčel. Po nějaké chvíli zaslechli hobiti, jak si opět mumlá. Jako by počítal na prstech.

„Fangorn, Finglas, Fladrif, tak, tak,“ vzdechl.

„Bída je, že nás zbylo tak málo,“ obrátil se k hobitům.

„Z prvních entů, kteří chodili po lesích, než přišla Tma, jsme zbyli jenom tři: já, Fangorn, a Finglas a Fladrif – když řeknu jejich elfská jména; můžete jim třeba říkat Listovlas a Korkož, jestli se vám to líbí víc. A z nás tří nejsou Listovlas a Korkož na tuhle věc příliš k užitku. Listovlas začal být ospalý a dalo by se říct, že zestromovatěl: zvykl si celé léto postávat o samotě a napůl dřímat někde na louce, až po kolena v trávě. Celý obrostl listnatými vlasy. V zimě se budíval, ale poslední dobou je tak ospalý, že už ani tehdy nechodí. Korkož žil na horských svazích západně od Železného pasu. Tam se děly hrozné věci. Zranili ho skřeti a spousta jeho lidu a jeho pastýřů stromů byla povražděna a zničena. Odešel na vysočinu mezi své nejmilejší břízy a nechce sestoupit. Ale přece jen bych asi dal dohromady slušnou řádku našich mladých – jestli dokážu, aby pochopili, jak je toho třeba; jestli je dokážu vzburcovat. My nejsme ukvapený národ. Škoda že je nás tak málo!“

„Proč je vás tak málo, když v téhle zemi žijete tak dlouho?“ optal se Pipin. „Umřelo vás hodně?“

„Kdepak!“ řekl Stromovous. „Žádný neumřel zevnitř, aby se tak řeklo. Někteří za ty roky padli zlou náhodou, to víte; a víc jich zestromovatělo. Ale nikdy nás nebylo mnoho a nerozmnožili jsme se. Už strašně dlouhé věky nebyla žádná enťata – totiž děti. Víte, ztratili jsme entky.“

„To je ale smutné!“ řekl Pipin. „Jak to, že všechny pomřely?“

„Ony nepomřely!“ řekl Stromovous. „Vůbec jsem neřekl, že pomřely. Ztratili jsme je, říkal jsem.“ Vzdychl. „Myslel jsem, že to všichni vědí. O tom, jak enti pátrají po entkách, se zpívalo mezi elfy a lidmi od Temného hvozdu po Gondor. Nemohlo se na to úplně zapomenout.“

„Víte, ony ty písně asi nedospěly na západ přes Hory do Kraje,“ řekl Smíšek. „Neřekl byste nám o tom víc, nebo nezazpíval byste nám nějakou tu píseň?“

„To udělám,“ řekl Stromovous, očividně potěšen prosbou. „Ale nemohu to vypravovat pořádně, jen v krátkosti a pak musím skončit rozhovor a zítra musíme svolat radu. Čeká nás práce a možná že se i vydáme na cestu.“

„Je to celkem zvláštní a smutný příběh,“ pokračoval po odmlce.

„Když byl svět mladý a lesy divoké a širé, enti a entky – a byly to tenkrát entí panenky! Jak líbezná byla Fimbrethil, lehkonohý Prouteček, za dnů našeho mládí! – chodili spolu a bydleli spolu. Naše srdce však nerostla dál stejným směrem: enti si na světě zamilovali to, s čím se setkávali, a entky vymýšlely jiné věci; enti totiž milovali veliké stromy a divoké lesy a stráně vysokých kopců a pili z horských potoků a jedli jen to ovoce, které jim stromy setřásly do cesty, a učili se od elfů a rozmlouvali se stromy. Entky se ale věnovaly menším stromům a slunečným loukám, kam lesy nedokročily; v houští spatřily trnky a divoké jabloně a zjara kvetoucí třešně, v létě u vody zelené bylinky a na podzim trávy vysemeňující se v polích. Neměly touhu s věcmi mluvit; přály si však, aby je slyšely a poslouchaly. Entky jim nařídily růst tak, jak si přály ony, a nést listy a plody, jaké se líbily jim; entky si totiž přály mít pořádek, hojnost a pokoj. (Tím myslely, že má všechno zůstat tam, kde to zasadily.) Tak si entky vytvořily zahrady a žily v nich. Ale my enti jsme chodili na toulky a do zahrad jsme přicházeli jen občas. Potom na Sever přišla Tma a entky překročily Velkou řeku a vytvořily nové zahrady a obdělaly nová pole a my je vídali ještě méně. Když byla Tma svržena, země entek bohatě rozkvetla a jejich pole byla plná obilí. Mnozí lidé se naučili umění entek a velmi je ctili; my jsme pro ně byli jen pohádka, tajemství v srdci lesů. Přesto jsme tady pořád, kdežto zahrady entek zpustly: lidé jim teď říkají Hnědé země.

Vzpomínám si, že kdysi dávno – když právě Sauron válčil s Muži z Moře – jsem zatoužil zase jednou vidět Fimbrethil. Když jsem ji naposled viděl, byla v mých očích pořád překrásná, i když se entí panence moc nepodobala. Entky se totiž shrbily a opálily namáhavou prací; vlasy jim slunce vypražilo do barvy zralého obilí a tváře měly jako červená jablíčka. Oči ale pořád měly jako náš lid. Překročili jsme Anduinu a přišli do jejich země. Našli jsme však poušť: všechno bylo vypálené a vyrvané z kořenů, protože tudy prošla válka. Entky tam nebyly. Dlouho jsme volali, dlouho jsme hledali a ptali se každého, koho jsme potkali, kam entky odešly. Někdo říkal, že je nikdy neviděl, někdo říkal, že je viděl odcházet na západ, někdo na východ a jiný na jih. Ať jsme šli kamkoli, nikdy jsme je nenašli. Hluboká byla naše bolest. Jenomže divoký les volal a my jsme se do něj vrátili. Mnoho let jsme vycházeli hledat entky; putovali jsme široko daleko a volali jejich krásná jména. Jak plynul čas, chodili jsme stále vzácněji a ne tak daleko. A teď už jsou pro nás entky jenom vzpomínka a vousy máme dlouhatánské a šedivé. Elfové složili spoustu písní o entím hledání a některé přešly do lidských jazyků. My jsme ale o tom žádné písně neskládali. Stačilo nám prozpěvovat jejich krásná jména, když jsme na entky vzpomínali. Věříme, že se snad v budoucnosti zase shledáme a někde možná najdeme zemi, kde bychom mohli žít spolu a byli bychom všichni spokojení. Předpovídá se však, že to bude, teprve až ztratíme všechno, co dnes máme. A je docela dobře možné, že se ten čas konečně přiblížil. Jestliže Sauron zastara ničil zahrady, dnes se zdá, že Nepřítel spálí všechny lesy.

Bývala o tom elfská písnička, aspoň já ji tak chápu. Zpívala se po celém toku Velké řeky. Entí píseň to ale nikdy nebyla, na to nezapomeňte: entsky by byla náramně dlouhá! Známe ji ovšem nazpaměť a občas si ji zpíváme. Ve vašem jazyce zní takhle.“

ENT: KDYŽ Z JARA BUKY VYRAŠÍ A MÍZA STOUPÁ KMENEM,
KDYŽ SVÍTÍ LESNÍ POTŮČEK A K VĚTRU STOJÍŠ ČELEM,
KDYŽ DLOUHÝM KROKEM, PLNÝM DECHEM ZDRAVÝM VZDUCHEM JDEM,
PŘIJĎ KE MNĚ ZPĚT, PŘIJĎ KE MNĚ ZPĚT,
VŽDYŤ JÁ MÁM KRÁSNOU ZEM!

ENTKA: KDYŽ JAREM RAŠÍ ZAHRADA A ROSTE OBILÍ,
KDYŽ KVĚTY JAKO LESKLÝ SNÍH NÁM SADY OBÍLÍ,
KDYŽ ZEM I VZDUCH SE ROZVONÍ DEŠTĚM SE SLUNCEM,
JÁ ZŮSTANU, JÁ NEPŮJDU, VŽDYŤ JÁ MÁM KRÁSNOU ZEM!

ENT: KDYŽ LÉTO ZEMI ZALEHNE SVÝM ZLATÝM POLEDNEM,
POD LISTOVOU SPAVOU STŘECHOU STROMY SNÍ SVŮJ SEN,
KDYŽ LESNÍ SÍNĚ CHLADIVÉ VE VĚTRU ŠEVELÍ,
PŘIJĎ KE MNĚ ZPĚT, PŘIJĎ KE MNĚ ZPĚT, MÁ ZEM JE NEJLEPŠÍ!

ENTKA: KDYŽ SLUNCE HŘEJE, JABLKA A HRUŠKY VYPÉKÁ,
KDYŽ SLÁMA ZLÁTNE, BĚLÁ KLAS A ŽEŇ UŽ NEČEKÁ,
KDYŽ KANE MED A ZRAJE PLOD A HNĚDNE OŘEŠÍ,
JÁ NA SLUNCI TU ZŮSTANU, MÁ ZEM JE NEJLEPŠÍ!

ENT: KDYŽ PŘIJDE ZIMA DIVOKÁ A STROMY ZAHUBÍ,
KDYŽ PADNE LES A ČERNÁ NOC DEN BLEDÝ POHLTÍ,
KDYŽ OD VÝCHODU POFIČÍ A LIJÁK BUDE LÍT,
BUDU TĚ HLEDAT, BUDU VOLAT, ZA TEBOU CHCI JÍT!

ENTKA: KDYŽ ZIMA PÍSEŇ UMOŘÍ A PADNE ČERNÁ TMA,
ZLOMÍ SE VĚTEV NEPLODNÁ A SKONČÍ PRÁCE MÁ,
VYHLÍŽET BUDU, ČEKAT BUDU, AŽ MI PŘIJDEŠ VSTŘÍC,
PAK NELÍTOSTNÝM DEŠTĚM SPOLU ODEJDEME PRYČ.

OBA: SPOLEČNĚ PŮJDEM NA ZÁPAD STUDENOU KONČINOU
A DALEKO SNAD NAJDEM ZEM, KDE SRDCE SPOČINOU.

Stromovous dozpíval. „Tady to máte," řekl. „Je elfská, jak jinak: lehkovážná, rychlá a hned odbytá. Řekl bych, že je docela pěkná. Enti by ale o sobě mohli říct víc, kdyby měli čas! Teď si ale stoupnu a trochu se prospím. Kam se postavíte vy?"

„My si obyčejně na spaní leháme," řekl Smíšek. „Tady nám bude docela dobře."

„Vy si na spaní leháte!" řekl Stromovous. „Ale ovšemže! Hm, húm, zapomínám: když jsem zpíval, vrátil jsem se do starých časů a skoro se mi zdálo, že mluvím s malými enťaty. Tak to si můžete lehnout do postele. Já si stoupnu do deště. Dobrou noc!"

Smíšek a Pipin se vyškrábali na postel a stulili se do měkké trávy s kapradím. Byla čerstvá a sladce voněla a hřála. Světla zhasla a záře stromů pobledla; bylo však vidět starého Stromovouse, jak stojí nehybně s pažemi zdviženými nad hlavou venku pod obloukem. Jasné hvězdy hleděly z nebe a prosvětlovaly padající vodu, která se mu rozlévala po prstech, po hlavě, a kapala, kapala mu stovkami stříbrných kapek k nohám. Hobiti poslouchali cinkání kapek, až usnuli.

Když se probudili, do velikého nádvoří svítilo chladné slunce a dopadalo i na podlahu výklenku. Vysoko nad hlavou hnal ostrý východní vítr cáry oblaků. Stromovouse nebylo vidět; když se ale Smíšek a Pipin koupali v nádržce u oblouku, zaslechli ho pobrukovat a prozpěvovat na pěšině mezi stromy.

„Hú! Hoho! Dobré jitro, Smíšku a Pipine!" zaburácel, když je spatřil. „Spíte dlouho. Už jsem dnes ušel pěkných pár set rázů. Teď se napijeme a půjdeme na entí sraz."

Nalil jim plné misky z kamenného džbánu, ale z jiného. Nechutnalo to stejně jako včera večer: bylo to zemitější a hutnější, vydatnější, aby se tak řeklo, a víc se to podobalo jídlu. Hobiti pili, seděli přitom na kraji postele a uždibovali kousíčky elfích oplatek. Spíš proto, že měli pocit, že jíst se při snídani patří, než že by měli hlad. Stromovous zatím stál, pobrukoval si entsky nebo elfsky nebo nějakým neznámým jazykem a vzhlížel k obloze.

„Kde je entí sráz?" odvážil se zeptat Pipin.

„Hú? Entí sráz?" obrátil se Stromovous. „To není místo, to je setkání entů – sraz – a to se dnes často nestává. Ale dost jsem jich přemluvil. Slíbili, že přijdou. Sejdeme se tam, kde jsme se scházívali vždycky: lidi tomu říkají Zarostlý důl. Je to kus na jih odtud. Musíme tam být před polednem."

Zanedlouho vyrazili. Stromovous nesl hobity pod paží jako včera.

U vchodu do nádvoří se obrátil vpravo, překročil říčku a rázoval k jihu po úpatí hrbolatých svahů, kde stromy rostly jen řídce. Nad nimi viděli hobiti houštiny bříz a jeřábů a dál se zvedaly tmavé borové lesy.

Stromovous brzy od kopců trochu odbočil a vrhl se do hlubokých hájů, kde byly stromy větší, vyšší a tlustší, než jaké kdy hobiti viděli.

Chvíli měli mdlý pocit, že se dusí, jako když se poprvé odvážili do Fangornu, brzy to však přešlo. Stromovous s nimi nemluvil. Hučel si hluboce a zamyšleně, Smíšek a Pipin však nezachytili žádná opravdová slova: znělo to jako bum, bum, rumbum, bura bum, dára bum, dum, dára bum, a tak pořád, jen tónina a rytmus se ustavičně měnily. Tu a tam měli dojem, že slyší odpověď, zahučení nebo chvějivý zvuk, které jako by vycházely ze země nebo z větví nad hlavami, anebo možná z kmenů stromů. Stromovous se však nezastavoval a neotáčel hlavu.

Šli už hodně dlouho – Pipin se pokoušel počítat „entí rázy“, ale nepodařilo se mu to; někde u tří tisíc se spletl – když začal Stromovous zvolňovat tempo. Najednou se zarazil, postavil hobity na zem a přiložil si svinuté dlaně k ústům, takže vznikla dutá trouba; pak do nich zadul nebo zavolal. Lesy se rozhlehlo mohutné húm, hom jako hluboký roh a ozvěna je nesla mezi stromy. Z dálky dolehlo z různých směrů podobné húm, hom, húm, které nebylo ozvěnou, ale odpovědí.

Teď si Stromovous vysadil Smíška a Pipina na ramena a rázoval dál. Co chvíli vysílal další troubení a pokaždé se odpovědi ozvaly stále hlasitěji a blíž. Tak nakonec přišli k něčemu, co vypadalo jako neprostupná zeď stále zelených stromů, stromů, jaké ještě hobiti neviděli.

Větvily se rovnou od kořenů, byly hustě obrostlé tmavými lesklými listy jako nepichlavé cesmíny a hojně nesly tuhé stojaté květní stvoly s velikými svítivě olivovými poupaty. Stromovous zahnul vlevo podél tohoto obrovského živého plotu a několika rázy došel k úzkému průchodu. Procházela jím vyšlapaná stezka a prudce se svažovala dlouhou příkrou strání. Hobiti viděli, že sestupují do velikého dolu, skoro tak okrouhlého jako mísa. Byl velmi široký a hluboký a okraj měl lemován oním vysokým tmavozeleným živým plotem. Vevnitř byl rovný a travnatý a nerostly v něm žádné stromy s výjimkou tří velice vysokých a krásných stříbrných bříz na dně mísy. Do dolu vedly ještě dvě pěšiny: ze západu a z východu.

Několik entů už tam bylo. Další přicházeli po druhých pěšinách a několik jich šlo za Stromovousem. Když se blížili, hobiti jen zírali. Očekávali, že uvidí nějaké tvory tak podobné Stromovousovi, jako je jeden hobit podobný druhému (alespoň v očích cizince); a velice je překvapilo, že tomu tak vůbec není. Enti se od sebe lišili, jako se od sebe liší stromy: některé tak, jako se liší dva stromy stejného druhu, ale docela jiného růstu a původu, a jiné se lišily jako jeden druh stromu od jiného, jako bříza od buku, dub od jedle. Bylo tam několik postarších entů, vousatých a uzlovatých jako zdravé, ale věkovité stromy (žádný ovšem nevypadal tak věkovitě jako Stromovous), a byli tam vysocí silní enti s lehkými údy a hladkou kůží připomínající lesní stromy v nejlepších letech; nebyli tam však žádní mladí enti, žádné semenáčky. Celkem jich na rozlehlé travnaté půdě dolu stály asi dva tucty a ještě jednou tolik jich přicházelo.

Zprvu zarazila Smíška a Pipina především různorodost: kolik viděli tvarů a barev, rozdílů v objemu a výšce a délce nohou a paží a v počtu prstů na rukou a nohou (od tří do devíti podle libosti). Pár vypadalo trochu jako ze Stromovousovy rodiny. Připomínali buky nebo duby. Byly tu však i jiné druhy. Někteří připomínali kaštany: měli hnědou kůži a veliké ruce s roztaženými prsty a krátké tlusté nohy; jiní připomínali jasany: byli vysocí, rovní a šedí, s mnohoprstýma rukama a dlouhýma nohama; někteří zase jedle (ti nejurostlejší) a jiní břízy, jeřáby, a lípy. Když se však všichni enti shromáždili kolem Stromovouse s lehce skloněnými hlavami, šeptali svými pomalými melodickými hlasy a dlouze a pozorně si prohlíželi cizince, tehdy hobit viděli, že jsou všichni z jednoho rodu a mají stejné oči: ne všichni tak staré a tak hluboké jako Stromovous, ale všichni se stejně pomalým, vytrvalým, přemýšlivým výrazem a se stejnou zelenou jiskřičkou.

Jakmile se všichni sebrali do širokého kruhu kolem Stromovouse, rozpředl se vlastní nesrozumitelný hovor. Enti začali pomalu mručet: připojovali se jeden po druhém, až všichni společně prozpěvovali v dlouhém stoupavém a klesavém rytmu; tu zazvučel hlasitěji na jedné straně, tu utichal a zvedal se dunivě na druhé straně kruhu. Ačkoli Pipin nepochytil a nepochopil ani jediné slovo – soudil, že jazyk je entština – zprvu se mu ten zvuk velice příjemně poslouchal; postupně však jeho pozornost kolísala. Po dlouhém čase (a nezdálo se, že by zpěv nějak slábl) ho začalo napadat, jestli se už dostali přes Dobré jitro, když je entština takový „neukvapený“ jazyk, a bude-li Stromovous vyvolávat přítomné, kolik dní asi potrvá, než přezpívají všechna svá jména.

„Rád bych věděl, jak se entsky řekne ano a ne,“ pomyslel si. Zívl.

Stromovous si ho byl okamžitě vědom. „Hm, ha, hej, Pipinku!“ řekl. Všichni ostatní enti přestali prozpěvovat. „Já zapomněl, že jste ukvapený nárůdek, a v každém případě je úmorné poslouchat řeč, které nerozumíte. Můžete slézt. Řekl jsem celému srazu vaše jména, viděli vás a shodli se, že nejste skřeti a že bude třeba do starých seznamů vložit nový verš. Dál jsme se ještě nedostali, ale na entí sraz je to rychlá práce. Máte-li chuť, můžete se Smíškem obejít důl. Tamhle v severním břehu je pramen dobré vody, jestli se potřebujete osvěžit. Ještě si musíme něco říct, než sraz doopravdy začne. Přijdu se na vás podívat a řeknu vám, jak to jde.“

Sundal hobity. Než odešli, hluboce se poklonili. Tento čin zřejmě enty velice pobavil, pokud se dalo soudit z tónu jejich mručení a z jiskřiček v očích; brzy se však vrátili zpět k vlastním záležitostem.

Smíšek a Pipin vylezli po pěšince, která přicházela od západu, a vyhlédli otvorem ve vzrostlém živém plotě. Od ústí dolu se zvedaly dlouhé zalesněné svahy a kus za nimi, nad jedlemi nejvyššího hřebenu, čněl ostrý a bílý vrcholek vysoké hory. Vlevo na jihu viděli les, jak se dole ztrácí v šedé dálavě. Tam kdesi zeleně prosvítalo něco, o čem Smíšek hádal, že to jsou rohanské pláně.

„Kdepak je asi Železný pas?“ řekl Pipin.

„Nevím tak docela, kde jsme,“ řekl Smíšek, „ten štít je ale nejspíš Methedras, a pokud si vzpomínám, kruh Železného pasu leží v hluboké rozsedlině, kde se na konci hory větví. Asi bude dole za tím vysokým hřebenem. Jako by tam nalevo od štítu byl kouř nebo opar, nezdá se ti?“

„Jak Železný pas vypadá?“ řekl Pipin. „Rád bych věděl, co s ním vlastně enti mohou udělat.“

„Já taky,“ řekl Smíšek. „Železný pas je ale myslím kruh skal nebo pahorků s plošinou uvnitř a uprostřed je ostrůvek nebo skalní suk, kterému se říká Orthank. Saruman má na něm věž. V okolní stěně je brána, možná víc než jedna, a myslím, že jí protéká říčka; přichází z hor a teče přes Rohanskou bránu. Nepřipadá mi, že by si enti s takovým místem jen tak poradili. Ale mám z těch entů takový zvláštní pocit; víš, zdá se mi, že nejsou tak mírumilovní a tak legrační, jak vypadají. Zdají se pomalí, podivínští a trpěliví, skoro smutní; přesto mám pocit, že se dají vyburcovat. Jestli k tomu dojde, radši bych nebyl na opačné straně.“

„Ano!“ řekl Pipin. „Já ti rozumím. Mohl by to být stejný rozdíl jako mezi starou krávou, která leží a spokojeně si přežvykuje, a útočícím býkem; a ta změna by mohla přijít rychle. Rád bych věděl, jestli je Stromovous vyburcuje. Určitě to chce zkusit. Ale oni se dávají burcovat neradi. Stromovous se včera večer vyburcoval sám a pak to zase zavřel v sobě.“

Hobiti se obrátili zpět. Hlasy entů stále stoupaly a klesaly v jejich sněmu. Slunce už vystoupilo tak vysoko, že nahlíželo přes vysoký živý plot. Lesklo se v korunách bříz a osvětlovalo severní stranu dolu chladným žlutým světlem. Tam spatřili tryskat třpytivý pramínek. Šli po okraji zelené mísy podle stále zelených keřů – bylo příjemné cítit zase pod prsty chladivou trávu a nemít naspěch - a pak slezli k prýštivé vodě. Trochu se napili čistými, chladnými, ostrými doušky a usadili se na

mechovatý kámen. Pozorovali sluneční skvrny na trávě a stíny plujících oblaků, jak přecházejí po podlaze dolu. Mručení entů pokračovalo.

Bylo to velice zvláštní místo, odlehlé, vzdálené jejich světu a všemu, co se jim kdy přihodilo. Přepadl je veliký stesk po tvářích a hlasech jejich druhů, zejména po Frodovi a Samovi, a po Chodci. Konečně se entí hlasy odmlčely; vzhlédli a spatřili, že k nim přichází Stromovous a po jeho boku ještě jeden ent.

„Hm, húm, tady mě zas máte," řekl Stromovous. „Už vás to omrzelo a jste netrpěliví, ne? Hm? Víte, asi ještě nesmíte ztrácet trpělivost. Skončili jsme první jednání, musím ale všechno ještě jednou vysvětlit těm, kteří žijí kus cesty odtud, daleko od Železného pasu, a těm, ke kterým jsem se před srazem nedostal, a potom budeme muset rozhodnout, co uděláme. Rozhodování ovšem entům netrvá tak dlouho jako probírání všech skutečností a událostí, které se při rozhodování musejí brát v úvahu. Nemá ovšem smysl zapírat, že si tu ještě pobudeme; nejspíš pár dní. Přivedl jsem vám tedy společníka. Má tady poblíž entí dům. Elfsky se jmenuje Bregalad. Říká, že se už rozhodl a nepotřebuje zůstávat na srazu. Hm, hm, je z nás entů asi nejblíž tomu, čemu se říká ukvapenec. Měli byste si rozumět. Sbohem!" Stromovous se otočil a opustil je.

Bregalad chvíli stál a vážně si hobity prohlížel a oni se dívali na něho a byli zvědaví, kdy se projeví nějaké známky „ukvapenosti". Byl vysoký a vypadal jako jeden z mladších entů; na pažích a nohou měl hladkou svítivou kůži, rty měl červené a vlasy šedozelené. Uměl se ohýbat a pohupovat jako štíhlý strom ve větru. Konečně promluvil a jeho hlas byl sice zvučný, ale vyšší a jasnější než Stromovousův.

„Ha, hm, přátelé, pojďme se projít!" řekl. „Jsem Bregalad, to je ve vaší řeči Řeřábek. Ale to je samozřejmě jenom přezdívka. Pokládají mě za ukvapence od té doby, co jsem jednomu staršímu entovi řekl ano, než dokončil otázku. A také piju rychle a odcházím, zatímco jiní si teprve máčejí vousy. Pojďte za mnou!"

Natáhl dolů pěkně utvářené paže a podal hobitům po dlouhoprsté ruce. Celý den se s ním procházeli po lese se zpěvem a smíchem; Řeřábek se totiž často smál. Smál se, když z mraků vyšlo slunce, smál se, když potkali potůček nebo pramen: to se shýbal a šplíchal si na hlavu a na nohy vodu; někdy se smál nějakému zvuku či šepotu ve stromech.

Kdykoli spatřil jeřáb, zastavil se na chvíli s rozpřaženými pažemi a zpíval, a když zpíval, pohupoval se.

Když padla noc, zavedl je do svého entího domu: byl to jen mechem obrostlý kámen zasazený v drnu pod zelenou stráňkou. Kruhem kolem něho rostly jeřáby a byla tam voda (jako ve všech entích domech) – pramínek bublající ze stráňky. Chvíli si povídali, zatímco na les padala tma. Nedaleko bylo stále slyšet hlasy entího srazu; nyní však měly hlubší a méně volný zvuk a co chvíli se nějaký mocný hlas pozvedl vysokou zrychlenou hudbou, zatímco ostatní utichaly. Bregalad však vedle nich tiše hovořil jejich vlastním jazykem, téměř šeptem; dozvěděli se, že patří ke Korkožovu lidu a že země, kde žili, byla popleněna. To hobitům docela stačilo jako vysvětlení jeho „ukvapenosti", přinejmenším v záležitosti skřetů.

„Doma jsem míval jeřáby," říkal Bregalad tiše a smutně, „jeřáby, které kořenily, když jsem byl enťátko, před mnoha, mnoha lety v pokojném světě. Nejstarší zasázeli enti, protože chtěli potěšit

entky; ty se však na ně podívaly, usmály se a řekly, že vědí o bělostnějších květech a o bohatších plodech. Pro mne ale v celém tom plemeni, v celém národě Růže, nejsou žádné stromy tak krásné jako ony. A ty stromy rostly a rostly, až se jejich stín podobal zeleným síním, a červené bobule na podzim těžkly a byly krásné a podivuhodné. Ptáci se tam slétali v hejnech. Mám ptáky rád, i když štěbetají, a jeřáb má plodů nazbyt. Ptáci ale začali být nepřátelští a hltaví, rvali stromy a shazovali plody a nejedli je. Pak přišli skřeti se sekyrami a pokáceli mé stromy. Přišel jsem a volal jsem je jejich dlouhými jmény, ale ani se nezachvěly; neslyšely a neodpovídaly: ležely mrtvé.

OROFARNË, LASSEMISTO, CARNIMÍRIË!
JEŘÁBE KRÁSNÝ, TVOJE VLASY ZDOBIL BÍLÝ KVĚT!
MŮJ JEŘÁBE, JAK SVÍTIL JSI, KDYŽ LÉTEM VONĚL SVĚT!
TVŮJ KMEN TAK ČISTÝ, LEHKÉ LISTÍ, CHLADIVÝ TVŮJ HLAS,
A NA HLAVĚ TAK ZLATAVĚ TI TKVĚLA KORUNA!
JEŘÁBE PADLÝ, LISTY ZVADLY, MRTEV JSI A DÁL NIC:
HALUZE TRČÍ, HLAS TVŮJ MLČÍ, NEOZVE SE VÍC.
OROFARNË, LASSEMISTO, CARNIMÍRIË!"

Hobiti usínali za tichého zpěvu Bregaladova, kterým jako by v mnoha jazycích naříkal nad pádem stromů, které miloval.

I druhý den strávili v jeho společnosti, ale nevzdalovali se od jeho „domu". Většinu času proseděli mlčky v podstřeší břehu. Vítr se totiž ochladil, mraky zhoustly a zešedly; slunce skoro nevysvitlo a v dálce pořád stoupaly a klesaly hlasy entů na srazu, chvílemi hlasitě a mocně, chvílemi tiše a tesklivě, chvílemi zrychleně, chvílemi zvolna a vážně jako žalozpěv. Přišla druhá noc a enti ještě drželi sněm pod spěchajícími mraky a probleskujícími hvězdami.

Vzešel třetí den, ponurý a větrný. Za východu slunce se entí hlasy zvedly velikým hlaholem a pak opět utichly. Dopoledne uplývalo, vítr ustal a vzduch byl těžký očekáváním. Hobiti viděli, že Bregalad teď napjatě poslouchá, ačkoli k nim do dolíku k entímu domu zaléhal zvuk srazu jen slabě.

Přišlo odpoledne a slunce směřující na západ k horám vysílalo trhlinami a skulinami v mracích dlouhé žluté paprsky. Náhle si uvědomili, že všechno ztichlo: les stál a naslouchal mlčky. Samozřejmě, to zmlkly entí hlasy. Co to znamenalo? Bregalad stál vzpřímeně a napjatě a vyhlížel na sever k Zarostlému dolu.

Pak jako drtivý úder zahučel mocný řev: Rá-hum-rá. Stromy se zatřásly a ohnuly, jako by do nich udeřil závan vichru. Nová odmlka, a pak zazněla pochodová hudba jako slavnostní bubnování a nad rachotivými údery a duněním vytryskly vysoké a silné hlasy.

MY JDEM, MY JDEM, A BUBNE, DUŇ: TA-RUN, DA-RUN, DA-RUN, DA-RUM!

Enti přicházeli; blíže a blíž a hlasitěji stoupala jejich píseň.

MY JDEM, MY JDEM, JEN TRUB A DUŇ: TA RÚNA, RÚNA, RÚNA, RUM!

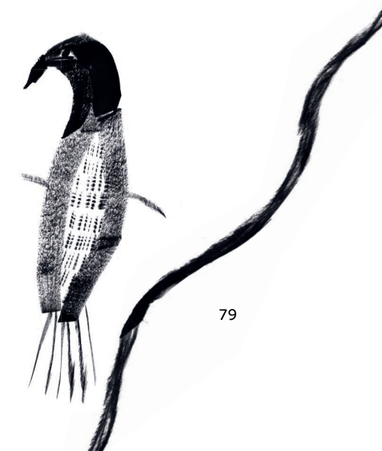

Bregalad zvedl hobity a vykročil z domu.

Zanedlouho viděli, jak se blíží pochodující zástup; enti rázovali dlouhatánskými kroky po svahu k nim, Stromovous v čele a za ním asi padesát následovníků: šli ve dvojicích, drželi krok a do taktu tloukli rukama do boků; zblízka bylo vidět, jak jim blýskají a jiskří oči.

„Húm, hom! Konečně jdem, všichni jdem!“ zvolal Stromovous, když spatřil Bregalada a hobity. „Pojďte, připojte se k srazu! Jsme na cestě. Jsme na cestě do Železného pasu!“

„Do Železného pasu!“ zvolali enti mnoha hlasy.

„Do Železného pasu!“

AŤ CHRÁNÍ JEJ KRUH KAMENNÝ, DO ŽELEZNÉHO PASU JDEM,
AŤ SILNÝ JE A TVRDÝ JE A TĚŽKÝ JAKO ČERNÁ ZEM,
MY JDEM, MY JDEM, MY VÁLČIT JDEM, MY KAMENNOU HRÁZ ROZBIJEM,
VŽDYŤ HOŘÍ VĚTEV, HOŘÍ KMEN A HUČÍ PEC – MY VÁLČIT JDEM!
JDEM NA TU ZEMI PONUROU, AŤ BUBNY DUNÍ, PŘIJDE SOUD;
NA ŽELEZNÝ PAS PŘIJDE SOUD!
MY JDEM A S NÁMI PŘIJDE SOUD!

Tak zpívali, když pochodovali k jihu.

Bregalad se svítícíma očima skočil do řady vedle Stromovouse. Starý ent si vzal hobity zpátky a posadil si je opět na ramena, a tak se vezli pyšně v čele zpívající družiny, srdce jim bušila a zvedali hlavy. Očekávali sice, že se časem začne něco dít, teď však byli proměnou entů ohromeni. Bylo to, jako když povodeň náhle protrhne hráz, která ji dlouho zadržovala.

„Tak se enti přece jen rozhodli docela rychle, viďte?“ odvážil se říci Pipin po chvilce, když se zpěv na okamžik odmlčel a bylo slyšet jen údery rukou a nohou.

„Rychle?“ řekl Stromovous. „Húm! To ano. Rychleji, než jsem čekal. Tak vyburcované jsem je opravdu neviděl už pěkných pár věků. My enti se nedáme rádi vyburcovat, a nikdy se nevyburcujeme, dokud není jasné, že našim stromům a našim životům hrozí velké nebezpečí. To se tu v Lese nestalo od válek mezi Sauronem a Muži z Moře. Rozhněvalo nás, co provádějí skřeti, to svévolné kácení - rárum -, když nemají ani tu ubohou výmluvu, že potřebují živit ohně; a taky zrada souseda, který nám měl pomáhat. Čarodějové by měli mít lepší rozum; a taky ho mají. Pro takovouhle zradu není ani v entském, ani v elfím, ani v lidském jazyce dost strašná kletba. Pryč se Sarumanem!“

„Opravdu rozbijete kamennou hráz Železného pasu?“ ptal se Smíšek.

„Ho, hm, no, víš, mohli bychom! Vy možná nevíte, jak jsme silní. Slyšeli jste snad o skalních obrech? Ti jsou náramně silní. Ale zlobři jsou jen napodobeniny, které Nepřítel vyrobil za Velké tmy na posměch elfům. My jsme silnější než zlobři. My jsme stvořeni z kostí země. Dokážeme rozštípnout kámen jako kořeny stromů, jenže rychleji, mnohem, mnohem rychleji, když nás něco pobouří! Jestli nás nepokácejí nebo nezničí ohněm a nerozmetají nějakým kouzlem, dokázali bychom rozštípat Železný pas na kousíčky a rozlámat jeho zdi v trosky.“

„Saruman se vás ale bude snažit zarazit, ne?“

„Hm, ach, to ano. Já na to nezapomněl. Dokonce jsem na to myslel hodně dlouho. Ale víte, spousta entů je o řadu stromových životů mladší než já. Teď jsou všichni vyburcovaní a myslí jen na jedno: jak rozbijí Železný pas. Ale zanedlouho začnou přemýšlet; trochu vychladnou, až budou pít večerní nápoj. To budeme mít žízeň! Jen ať pochodují a zpívají! Máme před sebou dlouhou cestu a bude dost času na přemýšlení. Důležité je, že jsme se vypravili.“

Stromovous pochodoval dál a chvíli zpíval s ostatními. Po čase však jeho zpěv opět přešel v mručení a pak umlkl. Pipin viděl, jak se mu vraští a krčí prastaré čelo. Konečně vzhlédl a Pipin mu v očích uviděl smutek; smutek, ale ne neštěstí. Bylo v nich světlo, jako by zelený plamen sestoupil hlouběji do temných studnic jeho myšlenek.

„Samozřejmě je celkem pravděpodobné, přátelé moji,“ řekl pomalu, „docela pravděpodobné, že soud přijde na nás; že je to poslední pochod entů. Kdybychom ale zůstali doma a nedělali nic, osud by si nás stejně dříve nebo později našel. Ta myšlenka nám rostla v srdcích už dlouho; proto teď pochodujeme. Nebylo to ukvapené rozhodnutí. Teď snad alespoň poslední pochod entů zaslouží písničku. Ano,“ vzdychl, „snad pomůžeme jiným národům, než zahyneme. Stejně bych býval rád, kdyby se splnila ta písnička o entkách. Moc rád bych ještě někdy viděl Fimbrethil. Ale tak už to chodí, přátelé moji, písničky jako stromy nesou ovoce jen ve svůj vlastní čas a po svém; a někdy zchřadnou předčasně.“

Enti rázovali velikou rychlostí. Sestoupili do dlouhé brázdy, která se stále svažovala k jihu. Teď začali stoupat vzhůru do vysokého západního hřebene. Lesy nechali za sebou a dospěli k roztroušeným skupinám bříz a potom k holým svahům, kde rostlo jen pár vyzáblých borovic. Slunce zapadlo za temný hřbet kopce vpředu. Padal šedivý soumrak.

Pipin se ohlédl. Počet entů se rozrostl – nebo co se to dělo? Zdálo se mu, že tam, kde měly v šeru ležet holé svahy, přes které přešli, vidí háje stromů. A pohybovaly se! Bylo snad možné, aby se stromy Fangornu probudily a les se zvedl a pochodoval přes kopce do války?

Protíral si oči, jestli ho neoklamal stín a spánek; veliké šedé útvary se rovnoměrně pohybovaly kupředu. Bylo slyšet hluk podobný větru ve větvích. Enti se blížili k vrcholu hřebene a všechen zpěv ustal. Padla noc a bylo ticho; nebylo slyšet nic než slabé chvění země pod nohama entů a ševel, stín šepotu, jako když se větrem snáší listí. Konečně stanuli na vrcholku a hleděli dolů do temné jámy, do veliké rozsedliny na konci hor: Nan Curuníru, Údolí Sarumanova.

„Nad Železným pasem leží noc,“ řekl Stromovous.

PŘÍBĚH III.

HELMŮV ŽLEB

Slunce se sklánělo k západu, když ujížděli z Edorasu, a svítilo jim do očí, takže se vlnivé rohanské pláně halily zlatým oparem. Na severozápad byla kolem podhůří Bílých hor vyježdděná cesta. Jeli po ní do kopce a z kopce zelenou zemí a překračovali bystré potůčky přes mnoho brodů. Daleko vpředu a napravo se rýsovaly Mlžné hory; s přibývajícími mílemi byly stále temnější a větší. Slunce před nimi pomalu zapadalo. Zezadu přicházel večer.

Vojsko jelo dál. Hnala je nutnost. V obavě, že dorazí příliš pozdě, jeli, jak nejrychleji mohli, a zřídka zastavovali. Rohanští koně byli rychlí a vytrvalí, mil však bylo mnoho. Více než sto dvacet mil přímou čarou to bylo z Edorasu k brodům přes Želíz, kde doufali, že najdou královy muže, kteří zadržovali Sarumanovo vojsko.

Noc se nad nimi zavřela. Konečně zastavili a utábořili se. Jeli víc než pět hodin a byli už daleko v západní pláni; přesto jim zbývala ještě větší část cesty. Ve velkém kruhu pod hvězdnatou oblohou a rostoucím měsícem si zbudovali tábor. Ohně nezapalovali, protože si nebyli jisti situací; postavili však okolo sebe kruh jízdních hlídek a zvědové vyjeli daleko napřed jako stíny mezi vrásami země. Noc zvolna minula bez novinek a poplachu. Na úsvitu zatroubily rohy a za hodinu byli opět na cestě.

Nad hlavou ještě neměli žádné mraky, vzduch však byl těžký; na danou roční dobu bylo horko. Vycházející slunce bylo v oparu, a když stoupalo po obloze, sledovala je rostoucí tma, jako by od východu přicházela veliká bouře. A daleko na severozápadě jako by se u pat Mlžných hor chmuřila jiná tma, stín, který se zvolna plížil dolů z Čarodějova údolí.

Gandalf si počkal na Legolase, který jel vedle Éomera. „Máš bystré oči Sličného lidu, Legolasi," řekl, „a rozeznáš vrabce od pěnkavy na kolik mil. Pověz mi, vidíš něco tamhle směrem k Železnému pasu?"

„Je to vzdáleno mnoho mil," řekl Legolas, zíral upřeně a stínil si oči dlouhou rukou. „Vidím tmu. Pohybují se v ní tvary, veliké tvary daleko na břehu řeky; co to však je, to ti nepovím. Není to mlha ani mrak, které mi brání dohlédnout; je tam závoj stínu, který na zemi vložila nějaká moc, a pochoduje zvolna po proudu. Je to, jako by se z kopců valil soumrak pod nekonečnými stromy."

„A za námi se žene mordorská bouře," řekl Gandalf. „To bude černá noc."

Míjel druhý den jejich jízdy a vzduch byl stále těžší. Odpoledne je začaly dohánět temné mraky; vypadaly jako ponurý baldachýn s velikými vzdouvajícími se okraji tečkovanými oslnivým světlem. Slunce zapadlo, krvavě rudé v kouřovém oparu. Hroty kopí zahořely, když poslední paprsky světla zažehly strmá čela štítů Trirogu; byly teď blizoučko, na nejsevernějším rameni Bílých hor, jako tři zubaté rohy, zírající na západ slunce. V poslední rudé záři spatřili muži přední hlídky černou tečku, muže na koni jedoucího zpátky k nim. Zastavili a čekali.

Přijel znavený muž se zprohýbanou přilbou a rozpolceným štítem.

Pomalu slezl z koně a chvíli stál, popadaje dech. Posléze promluvil.

„Je tady Éomer?“ zeptal se. „Konečně přicházíte; jenomže příliš pozdě a s příliš malou posilou. Je zle od té doby, co padl Théodred. Včera nás zahnali s těžkými ztrátami zpátky přes Želíz; mnoho jich zahynulo na přechodu. Pak přišly v noci přes řeku proti našemu táboru nové síly. Celý Železný pas musí být vylidněný; Saruman navíc ozbrojil divoké horaly a pastevce z Vrchoviny za řekami a také je na nás poštval. Byli jsme přemoženi. Zeď štítů byla prolomena. Erkenbrand ze Západních úvalů stáhl, koho mohl, ke své pevnosti v Helmově žlebu. Ostatní jsou rozprášeni. Kde je Éomer? Povězte mu, že není naděje. Ať se vrátí do Edorasu, než sem přitáhnou vlci ze Železného pasu.“

Théoden seděl dosud mlčky, skryt mužovu pohledu za svou stráží; nyní pobídl koně kupředu. „Pojď a postav se přede mne, Ceorle!“ řekl.

„Jsem zde. Vyjelo poslední vojsko Eorlovců. Bez bitvy se vracet nebude.“

Mužova tvář se rozsvítila radostí a úžasem. Narovnal se. Pak poklekl a podával svůj zubatý meč králi. „Přikazuj, pane!“ zvolal. „A odpusť mi. Myslel jsem – „

„Myslel sis, že jsem zůstal v Meduseldu shrbený jako starý strom pod sněhem. Tak tomu bylo, když jsi vyjížděl do války. Západní vítr však zatřásl větvemi,“ řekl Théoden. „Dejte tomu muži čerstvého koně! Pojeďme na pomoc Erkenbrandovi!“

Zatímco Théoden mluvil, Gandalf popojel kousek dopředu a seděl tam sám, zrak upřen na sever k Železnému pasu a na západ do zacházejícího slunce. Nyní se vrátil.

„Jeď, Théodene!“ řekl. „Jeď do Helmova žlebu! Nejezdi k brodům přes Želíz a nezdržuj se na pláni. Musím tě na chvíli opustit. Stínovlas mě teď musí rychle nést na jistou pochůzku.“

Obrátil se k Aragornovi a Éomerovi a k mužům z královského domu a zvolal: „Opatrujte dobře Pána Marky, dokud se nevrátím. Čekejte mě u Helmových vrat! Sbohem!“

Řekl slovo Stínovlasovi a veliký kůň vystřelil jako šíp z luku.

Sotva postřehli, jak zmizel: jako záblesk stříbra v zapadajícím slunci, jako vítr v trávě, jako stín, který přeletí a ztratí se z očí. Bělohřívák zafrkal a vzepjal se, dychtivý jet za ním; dohonit ho však mohl jen rychle letící pták.

„Co to znamená?“ řekl Hámovi jeden ze stráže.

„Že má Gandalf Šedoplášť naspěch,“ odvětil Háma. „Vždycky přichází a odchází nečekaně.“

„Kdyby tu byl Červivec, snadno by našel vysvětlení,“ řekl druhý.

„To máš pravdu,“ řekl Háma, „ale já si počkám, až zase Gandalfa uvidím.“

„Možná že budeš čekat dlouho,“ řekl druhý.

Vojsko se teď odvrátilo od cesty k brodům přes Želíz a zamířilo k jihu. Padla noc a pořád jeli. Vrchy se blížily, vysoké štíty Trirogu však již matněly proti temnějícímu nebi. Ještě několik mil zbývalo k zelené kotlině na druhé straně údolí Západních úvalů, k veliké zátočině v horách, z níž se do kopců zařezávala rokle. Muži z té země jí říkali Helmův žleb podle hrdiny ze starých válek, který tam našel útočiště. Stále strměji a úžeji se vinula kotlina od severu do hloubi pod Trirogem, až z obou stran zakryly světlo mohutné skalní věže osídlené vranami.U Helmových vrat před ústím Žlebu vyčníval ze severního útesu ostroh skály. Na její patě stály vysoké valy z věkovitého kamene a uvnitř čněla vysoká věž. Lidé říkali, že v dávných dobách slávy Gondoru vybudovali tuto pevnost Mořští králové rukama obrů. Nazývala se Hláska, protože trubka, do níž zaduli na věži, zněla ozvěnou z hlubiny Žlebu, jako by z jeskyní pod kopci do války vycházela dávno zapomenutá

vojska. Od Hlásky k jižnímu útesu zbudovali také kdysi lidé zeď, která uzavírala přístup do strže. Pod ní vytékal širokým tunelem Žlebový potok. Obtékal patu Hlásné skály a odtud plynul korytem uprostřed širokého zeleného trojúhelníka zvolna se svažujícího od Helmových vrat k Helmovu valu. Odtud padal do Žlebové kotliny a z ní do údolí Úvalů. V Hlásce u Helmových vrat nyní sídlil Erkenbrand, pán Západních úvalů na hranicích Marky. Jak dny temněly, moudře opravil zeď a zesílil pevnost.

Jezdci byli ještě v úzkém údolí před ústím Kotliny, když se ozvaly výkřiky a troubení zvědů, kteří jeli napřed. Ze tmy zasvištěly šípy. Rychle přijel zpátky zvěd a oznámil, že údolím se projíždějí jezdci na vlcích a že sem od brodů přes Želíz spěchá voj skřetů a divokých lidí a zřejmě má namířeno do Helmová žlebu.

„Našli jsme mnoho našich lidí pobitých na útěku sem,“ řekl zvěd.

„A potkali jsme také rozprášené družiny bloudící bez vůdce všemi směry. Zdá se, že nikdo neví, co je s Erkenbrandem. Je pravděpodobné, že ho dostihnou, než se dostane do Helmova žlebu, pokud ještě nezahynul.“

„Viděl někdo Gandalfa?“ ptal se Théoden.

„Ano, pane. Mnozí viděli starce v bílém na koni, jak přejíždí pláněmi sem a tam jako vítr v trávě. Někteří mysleli, že je to Saruman. Než padla noc, jel prý směrem k Železnému pasu. Někteří také říkají, že předtím viděli Červivce mířit na sever s družinou skřetů.“

„Zle se povede Červivci, přijde-li na něho Gandalf,“ řekl Théoden. „Nicméně teď mi scházejí oba rádci, starý i nový. V této tísni však nemáme lepší možnost než jet, jak říkal Gandalf, k Helmovým vratům, ať tam Erkenbrand je nebo není. Ví se, jak velká vojska táhnou od severu?“

„Velmi veliká,“ řekl zvěd. „Kdo utíká, počítá každého nepřítele dvakrát, mluvil jsem však se statečnými muži a nepochybuji, že hlavní síla nepřítele je mnohem větší než naše zde.“

„Jeďme tedy rychle,“ řekl Éomer.„Prorazíme nepřáteli, kteří se už dostali mezi nás a pevnost. V Helmově žlebu jsou jeskyně, kde lze ukrýt stovky lidí. A do kopců odtamtud vedou tajnécesty.“

„Nevěř žádným tajným cestám,“ řekl král. „Saruman v této zemi dlouho vyzvídal. Přesto se tam snad budeme moci dlouho bránit. Pojeďme!“

Aragorn a Legolas teď jeli s Éomerem v čele. Jeli dál temnou nocí, stále pomaleji, jak se tma prohlubovala a jejich cesta na jih stoupala výš a výš do šerých brázd na úpatí hor. Mnoho nepřátel před sebou nenacházeli. Tu a tam přišli na zatoulané tlupy skřetů, ty však prchaly, než je mohli jezdci dohonit a pobít.

„Bojím se,“ řekl Éomer, „že zanedlouho se o příchodu krále dozví vůdce našich nepřátel Saruman nebo někdo, koho vyslal.“

Za nimi se stupňoval hřmot války. Tmou k nim nyní doléhal drsný zpěv. Byli už vysoko v Žlebové kotlině, když se ohlédli. Tu spatřili pochodně, nesčetné body ohnivého světla na černých polích za sebou, roztroušené jako rudé květy anebo vinoucí se z nížin v dlouhých mihotavých řadách. Tu a tam vyšlehl větší plamen.

„Je to veliké vojsko a rychle nás pronásleduje,“ řekl Aragorn.

„Nesou oheň,“ řekl Théoden, „a pálí, nač přijdou, stohy, chýše, stromy. Tohle bývalo bohaté údolí a bylo tu mnoho statků. Ubohý můj lid!“

„Kdyby tak byl den a my jsme na ně mohli vpadnout jako bouře z hor!“ řekl Aragorn. „Trápí mě, že před nimi utíkáme.“

„Dlouho už utíkat nemusíme,“ řekl Éomer. „Helmův val leží kousek před námi. Je to starodávný opevněný příkop vyhloubený napříč kotlinou, dva hony před Helmovými vraty. Tam se můžeme obrátit a svést bitvu.“

„Ne, na obranu Valu je nás příliš málo,“ řekl Théoden. „Je víc než míli dlouhý a průlom v něm je široký.“

„V průlomu musí stát zadní voj, když nás budou dohánět,“ řekl Éomer.

Když Jezdci dojeli k průlomu ve Valu, nesvítil měsíc ani hvězdy. Potok tudy proudil shora a podle něho běžela silnice od Hlásky. Opevnění se náhle objevilo před nimi jako vysoký stín za temnou jámou. Když dojížděli, oslovila je stráž.

„Pán Marky jede k Helmovým vratům,“ řekl Éomer. „Mluví Éomer, syn Éomundův.“

„To je dobrá novina, v jakou jsme ani nedoufali,“ řekl strážný.

„Pospěšte! Nepřítele máte v patách.“

Vojsko projelo průlomem a zastavilo na travnatém svahu za ním. Ke své radosti se nyní dozvěděli, že Erkenbrand nechal střežit Helmová vrata početným oddílem mužů a že tam od té doby uprchli mnozí další.

„Máme možná tisíc bojeschopných pěších,“ řekl stařec Gamling, vůdce těch, kteří střežili Val. „Většina jich však viděla příliš mnoho zim, tak jako já, anebo příliš málo, jako tady můj vnuk. Co je nového s Erkenbrandem? Včera přišla zpráva, že sem ustupuje se všemi zbylými Jezdci, s těmi nejlepšími z Úvalů. Nepřišel ale.“

„Bojíme se, že teď už nepřijde,“ řekl Éomer. „Naši zvědové se o něm nedozvěděli nic a nepřátelé zaplnili celé údolí za námi.“

„Kéž by vyvázl,“ řekl Théoden. „Byl to velký muž. V něm znovu ožila statečnost Helma Kladiva. Nemůžeme tu ale na něho čekat. Musíme teď stáhnout všechny své síly za zeď. Jste dobře zásobeni? Neseme málo potravin, protože jsme vyjížděli do bitvy, a ne do obležení.“

„Za námi jsou v jeskyních Žlebu tři čtvrtiny lidu z Úvalů, staří i mladí, ženy a děti,“ řekl Gamling. „Je tam však nashromážděna i veliká zásoba potravin a také zvířata a píce pro ně.“

„To je dobře,“ řekl Éomer. „Pálí a plení všechno, co zůstalo v údolí.“

„Jestli přijdou smlouvat o naše zboží k Helmovým vratům,“ řekl Gamling, „pořádně za to zaplatí.“

Král a jeho Jezdci jeli dál. Před můstkem přes potok sesedli. Dlouhou řadou vedli koně vzhůru po rampě a vstoupili do bran Hlásky. Tam byli opět uvítáni s radostí a novou nadějí; nyní zde totiž byl dostatek mužů jak pro pevnost, tak pro přehradní zeď. Éomer rychle rozmístil své muže. Král a muži z jeho domu zůstali v Hlásce a tam bylo také mnoho mužů z Úvalů. Na Žlebové zdi, na její věži a za ní však Éomer rozestavil většinu svého mužstva, protože tam bylo nejméně jisté, zda se ubrání, jestliže bude útok rozhodný a vojsko silné. Koně odvedli hluboko do Žlebu s tolika strážemi, kolik bylo možno postrádat.

Žlebová zeď byla vysoká dvacet stop a tak silná, že po ní nahoře mohli jít vedle sebe čtyři muži, chráněni zídkou, přes kterou dohlédl jen urostlý muž. Tu a tam byly v kamenech štěrbiny,

kterými mohli muži střílet. Na toto cimbuří bylo možno sejít po schodech z vnějšího nádvoří Hlásky. Také ze Žlebu vedly na zeď tři řady schodů, vpředu však byla hladká a veliké kameny byly zasazeny tak dovedně, že se v jejich spárách nemohla zachytit noha, a nahoře byly převislé jako skála vyhloubená mořem.

Gimli stál na zdi opřen o předprseň. Legolas seděl nahoře na zídce, hrál si s lukem a vyhlížel do tmy.

„Tohle se mi líbí víc," řekl trpaslík a dupl na kámen. „Kdykoli se přiblížíme k horám, roste ve mně síla. Tady je dobrá skála. Tahle země má tuhé kosti. Cítil jsem je v nohou, když jsme šli od valu. Dej mi rok a stovku mých příbuzných, a uděláme z toho místo, o které se budou armády tříštit jako voda."

„O tom nepochybuji," řekl Legolas. „Ty jsi ovšem trpaslík a trpaslíci jsou zvláštní národ. Mně se tu nelíbí a za světla se mi tu nebude líbit o nic víc. Povzbuzuješ mě ale, Gimli, a jsem rád, že stojíš vedle mě se svýma silnýma nohama a tvrdou sekyrou. Kdyby tak s námi bylo víc tvých příbuzných. Ještě víc bych ovšem dal za stovku dobrých lukostřelců z Temného hvozdu. Budeme je potřebovat. Rohirové mají celkem dobré lučištníky, ale je jich málo; příliš málo."

„Na střílení z luku je tma," řekl Gimli.

„Je vlastně čas ke spánku. Spánek! Cítím, že mi schází jako nikdy žádnému trpaslíkovi. Jízda na koni je únavná věc. Ale sekyra v mé ruce nemá stání. Dej mi jen řádku skřetích krků a prostor na rozmach, a všechna únava ze mě spadne!"

Pomalu šel čas. Hluboko v údolí dosud hořely roztroušené ohně. Vojsko Železného pasu teď postupovalo mlčky. Bylo vidět jejich pochodně, jak se mnoha řadami vinou kotlinou vzhůru. Náhle propuklo u Valu volání, jek a divoký bojovný křik mužů. Nad okrajem se objevily planoucí větve

a hustě se shlukly v průlomu. Pak se rozprchly a zmizely. Přes pole pádili muži k rampě a k bráně Hlásky. Zadní voj Úvalských byl zatlačen dovnitř.

„Nepřítel je tady!" říkali. „Vystříleli jsme všechny šípy a zaplnili příkop skřety. To je ovšem nadlouho nezadrží. Už na mnoha místech zlézají násep, hustě jako pochodující mravenci. Naučili jsme je ale, že nemají nosit pochodně."

Bylo už po půlnoci. Nebe bylo naprosto temné a nehybný vzduch věstil bouři. Náhle mraky projel oslepující záblesk. Rozeklaný blesk udeřil do východních kopců. Na strnulý okamžik spatřili pozorovatelé na zdech celý prostor mezi sebou a Valem ozářený bílým světlem; všude lezly a přelévaly se černé postavičky, jedny sražené a široké, jiné urostlé a sveřepé, s vysokými přilbami a černými štíty. Stovky a stovky dalších proudily přes Val a průlom. Temná vlna se valila od skály ke skále vzhůru ke zdem. V údolí zaburácel hrom. Spustil se liják.

Přes cimbuří hvízdaly šípy hustě jako déšť a cvakaly a klouzaly po kamenech. Některé našly cíl. Útok na Helmův žleb začal, uvnitř však nebylo slyšet ani zvuk, ani výzvu; žádné šípy nepřiletěly v odpověď. Útočné zástupy se zastavily, zaraženy mlčenlivou hrozbou skály a zdi. Znovu a znovu trhal tmu blesk. Tehdy skřeti ječeli, mávali oštěpy a meči a stříleli mračna šípů na každého, kdo se objevil na cimbuří; a muži z Marky ohromeně hleděli dolů na to, co jim připadalo jako velký lán temného obilí zmítaného bouří války, kde se každý klas blyštěl ostnatým světlem.

Zazněly mosazné trubky. Nepřítel se valil dopředu, jedni proti Žlebové zdi, jiní k můstku a rampě, které vedly k bránám Hlásky. Tam se sbírali nejmohutnější skřeti a divocí lidé ze srázů Vrchoviny. Chviličku váhali a pak šli dál. Blesk šlehl a na každé přilbě a každém štítě ozářil emblém přízračné ruky Železného pasu. Dosáhli vrcholku skály; hnali se k bránám.

Pak konečně přišla odpověď: lijavec šípů a krupobití kamenů. Útočníci zakolísali, řady se rozpadly a rozutekly; potom zaútočili znovu, rozpadli se a znovu zaútočili; a pokaždé se jako mořský příliv zastavili o něco výše. Znovu zaryčely trubky a řvoucí muži se tlačili dopředu. Drželi nad sebou své veliké štíty jako střechu a mezi sebou nesli dva kmeny mocných stromů. Za nimi se tlačili skřetí lukostřelci a vysílali krupobití šípů proti lučištníkům na zdech. Dospěli k bráně. Stromy, rozhoupané silnýma rukama, udeřily do trámů drásavým zaduněním. Padl-li nějaký muž rozdrcen kamenem shora, dva jiní skočili na jeho místo. Pokaždé znovu se veliká beranidla zhoupla a udeřila.

Éomer a Aragorn stáli spolu na Žlebové zdi. Slyšeli řev a tupé nárazy beranidel; a pak v náhlém záblesku spatřili nebezpečí u vrat.

„Pojď," řekl Aragorn. „Toto je hodina, kdy spolu vytasíme meče!"

Běželi, jako běží oheň, po zdi a po schodech nahoru a do vnějšího nádvoří na skále. V běhu sebrali hrstku statných bojovníků s meči. V západním rohu hradní zdi, tam, kde zabíhala do skály, byla malá výpadní branka. Odtud běžela kolem k velké bráně úzká cestička mezi zdí a svislým okrajem skály.

Éomer a Aragorn spolu prolétli brankou a jejich muži těsně za nimi. Oba meče zableskly z pochvy jako jeden.

„Gúthwinë!" zvolal Éomer. „Gúthwinë za Marku!"

„Andúril!" volal Aragorn. „Andúril za Dúnadany!"

Z boku se vrhli na divoké muže. Andúril se zvedal a dopadal a blýskal bílým ohněm. Ze zdi a z věže zaburácelo: „Andúril! Andúril jde do války. Meč, který byl zlomen, opět září!“

Muži zmateně upustili stromy a obrátili se k boji; stěna jejich štítů se však prolomila jako pod úderem blesku a byli smetáni, podtínáni anebo svrháváni ze skály do kamenitého proudu dole. Skřetí lukostřelci vystřelili nazdařbůh a pak se rozprchli.

Chviličku stáli Éomer a Aragorn před branami. Hrom burácel už v dálce. Blesk dosud prokmitával daleko mezi horami na jihu. Od severu opět vanul ostrý vítr. Potrhané mraky letěly a vysvítaly hvězdy; nad kopci na svahu kotliny se vznášel na západě měsíc a žlutě se třpytil v bouřlivé změti oblaků.

„Přišli jsme na poslední chvíli,“ řekl Aragorn při pohledu na bránu.

Její veliké panty a železné závory byly zkroucené a zprohýbané, mnohý trám byl popraskaný.

„Nemůžeme tu ovšem zůstat přede zdmi a bránit ji,“ řekl Éomer.

„Podívej!“ ukázal k můstku. Za potokem se už sbíral nový houf skřetů a mužů. Zakvílely šípy a klouzaly po kamenech kolem.„Pojdi Musíme zpátky a podíváme se, jak by se daly vevnitř za branou navršit kameny a klády. Pojď už!“

Obrátili se a rozběhli se. V tom okamžiku asi tucet skřetů, kteří leželi nehybně mezi padlými, vyskočilo a tiše a rychle je následovalo. Dva se vrhli Éomerovi za patami na zem, podtrhli mu nohy a rázem byli na něm. Ze stínů však vyskočila malá tmavá postavička, kterou nikdo nezpozoroval, a chraplavě vykřikla: „Baruk Khazâd! Khazâd ai-mënu!“ Máchla sekyrou tam a zpět. Dva skřeti padli bezhlaví. Ostatní prchli. Éomer se pracně postavil, ještě než se stačil Aragorn vrátit na pomoc. Branka znovu zaklapla, železné dveře byly zavřeny na závoru a za nimi nakupeny kameny.

Když byli všichni v bezpečí uvnitř, Éomer se obrátil. „Děkuji ti, Gimli, synu Glóinův!“ řekl. „Nevěděl jsem, že jsi s námi šel na ten výpad. Často se ale nezvaný host ukáže jako nejlepší.

Jak ses tam dostal?“

„Šel jsem za vámi, aby mě nezmohlo spaní,“ řekl Gimli; „podíval jsem se ale na horaly a připadali mi moc velcí, tak jsem si sedl u kamene a díval se, jak šermujete.“

„Nebude snadné se ti odplatit,“ řekl Éomer.

„Možná že se ti to podaří ještě dnes v noci,“ zasmál se trpaslík.

„Já jsem ale spokojen. Co jsme vyšli z Morie, sekal jsem zatím pořád jenom dříví.“

„Dva!“ řekl Gimli, popleskávaje sekyru. Už se vrátil na své místo na zdi.

„Dva?“ řekl Legolas. „To já se činil líp, ačkoli teď musím hledat vystřílené šípy; moje jsou všechny pryč. Počítám, že jsem jich dostal nejmíň dvacet. To je ovšem jen pár lístků v lese.“

Obloha se teď rychle vyjasňovala a klesající měsíc jasně svítil. Světlo však Jezdcům z Marky mnoho naděje nepřineslo. Nepřátel před nimi jako by spíše přibývalo, než ubývalo, a další se tlačili z údolí průlomem. Výpad na skále poskytl jenom krátký oddech. Útok na bránu se zdvojnásobil. Vojska Železného pasu burácela proti Žlebové zdi jako moře. Skřeti a horalé se hemžili pod ní od jednoho konce k druhému. Provazy se záchytnými háky létaly přes zídku rychleji, než je muži stačili přesekávat nebo házet zpátky. Byly vyzdviženy stovky dlouhých žebříků. Mnoho jich bylo svrženo dolů a přineslo jen záhubu, nahrazovaly je však další a skřeti po nich skákali vzhůru jako opice z temných lesů na Jihu. U paty zdi se mrtví a zpřerážení vršili jako šindele v bouřce,

výš a výše se zvedaly ohavné hromady a nepřítel stále postupoval. Rohanských mužů se zmocňovala únava. Vystříleli všechny šípy a sházeli všechna kopí. Meče měli zubaté a štíty posekané. Třikrát je Aragorn a Éomer vedli do útoku a třikrát vzplál Andúril v zoufalém boji, který odehnal nepřátele od zdi. Pak se zezadu ve Žlebu rozlehl povyk. Skřeti se jako krysy proplížili kamennou stokou, kterou vytékal potok. Sbírali se ve stínu útesů, dokud nebyl útok nahoře nejzuřivější a dokud se téměř všichni obránci nerozeběhli na zeď. Pak vyskákali. Část jich už byla v čelistech Žlebu mezi koňmi a bojovala se strážemi.

Dolů ze zdi skočil Gimli se zuřivým výkřikem, který se rozlehl mezi útesy. „Khazâd! Khazâd!“ Vzápětí měl práce nad hlavu.

„Aj-oj!“ zakřičel. „Skřeti jsou za zdí. Aj-oj! Pojď, Legolasi! Je jich tu dost pro nás oba. Khazâd ai-mënu!“

Starý Gamling pohlédl dolů z Hlásky, když zaslechl v hřmotu mocný trpaslíkův hlas. „Skřeti jsou ve Žlebu!“ zvolal. „Helm! Helm! Kupředu, Helmovci!“ křičel a skákal po schodech ze skály, za sebou množství mužů z Úvalů. Jejich nápor byl zuřivý a náhlý a skřeti před nimi ustupovali. Zanedlouho byli sevřeni v soutěsce rokle a byli pobiti nebo s vříškotem zahnáni do propasti Žlebu, aby padli do rukou strážců jeskyní.

„Jednadvacet!“ vykřikl Gimli. Máchl obouruč a složil si posledního skřeta pod nohy. „Teď mám určitě víc než Mistr Legolas.“

„Tuhle krysí díru musíme ucpat,“ řekl Gamling. „Říká se, že trpaslíci to s kamením umějí. Pomoz nám, pane!“

„Neotesáváme kameny bitevní sekyrou ani nehty,“ řekl Gimli. „Ale pomohu, jak budu moci.“

Nasbírali valouny a rozbité kameny, jaké našli po ruce, a pod Gimliho vedením zahradili muži z Úvalů vnitřní konec stoky, až zůstal jenom úzký průchod. Žlebový potok rozvodněný dešti začal vřít a kolotat ve své přehrazené cestě a zvolna se rozléval ve studená jezírka od útesu k útesu.

„Nahoře bude víc sucho,“ řekl Gimli. „Pojď, Gamlingu, podíváme se, co se děje na zdi!“

Vylezl nahoru a našel Legolase vedle Aragorna a Éomera. Elf si brousil dlouhý nůž. Útok na chvíli ustal, když byl odražen pokus probít se stokou.

„Jednadvacet!“ řekl Gimli.

„Dobré!“ řekl Legolas. „Ale já teď mám dva tucty. Tady nahoře se pracovalo nožem.“

Éomer a Aragorn se znaveně opírali o meče. Zleva opět hlasitě zaznívaly rány a halas bitvy na skále. Hláska se však držela stále jako ostrůvek v moři. Její brány ležely v troskách; přes barikádu klád a kamení uvnitř však dosud nepřešel jediný nepřítel.

Aragorn pohlédl na bledé hvězdy a na měsíc, který už zacházel za západní vrchy uzavírající údolí. „Ta noc je dlouhá jako roky,“ řekl. „Jak dlouho bude otálet den?“

„Svítání je nedaleko,“ řekl Gamling, který právě vylezl k nim. „Svítání nám ale nepomůže, bojím se.“

„A přece je ve svítání pro lidi vždycky naděje,“ řekl Aragorn.

„Jenže tyhle stvůry ze Železného pasu, tihle poloskřeti a skřetolidé, které vypěstovala nečistá Sarumanova kouzla, se slunce nezaleknou,“ řekl Gamling. „A divocí muži z kopců také ne. Neslyšíš jejich hlasy?“

„Slyším je," řekl Éomer, „mým uším jsou to však jen skřeky ptáků a řev dravé zvěře."

„Spousta jich ale volá jazykem Vrchoviny," řekl Gamling.

„Ten jazyk znám. Je to prastará lidská řeč a kdysi se jí mluvívalo v mnoha západních údolích Marky. Poslouchejte! Nenávidí nás a mají radost; naše zkáza se jim zdá jistá. ‚Král! Král!' křičí. ‚Zajmeme jejich krále. Smrt Forgoilům! Smrt Slámovým hlavám! Smrt lupičům ze Severu!' Takhle nás jmenují. Ani za půl tisíciletí nezapomněli na svou hořkost, že Páni Gondoru dali Marku Eorlovi Mladému a uzavřeli s ním spojenectví. Tu starou nenávist Saruman rozplamenil. Když se rozohní, je to zuřivý národ. Nevzdají se za tmy ani za světla, dokud nezajmou Théodena nebo sami nepadnou."

„Přesto mi den přinese naději," řekl Aragorn. „Neříká se, že žádný nepřítel nikdy nedobyl Hlásku, když ji muži bránili?"

„Tak říkají pěvci," pravil Éomer.

„Braňme ji tedy a doufejme!" řekl Aragorn.

Zatímco mluvili, zavřeštěly trubky. Potom se ozval rachot a vyšlehl oheň a kouř. Vody Žlebového potoka se syčivě, zpěněně lily ven; nic už jim nebránilo, ve zdi zel po výbuchu otvor. Do něho proudil zástup temných postav.

„Sarumanova černá kouzla!" zvolal Aragorn. „Zase se vplížili do stoky, zatímco jsme si povídali, a zapálili nám orthancký oheň pod nohama. Elendil! Elendil!" křikl a skočil dolů do průlomu. V témže okamžiku se však proti cimburí zvedlo sto žebříků. Přes zeď a pode zdí se valil poslední útok, jako se temná vlna valí přes kopec z písku.

Obrana byla smetena. Někteří Jezdci byli zatlačováni dál a dál do Žlebu. Padali a bojovali, avšak krok za krokem ustupovali k jeskyním. Jiní se probíjeli zpátky k citadele. Ze Žlebu stoupalo na skálu široké schodiště k zadní bráně Hlásky.

U jeho paty stál Aragorn. V ruce mu ustavičně blýskal Andúril a hrůza z meče na chvíli zadržovala nepřátele, zatímco všichni, kdo se mohli dostat ke schodišti, procházeli jeden za druhým k bráně. Vzadu na horních schodech klečel Legolas. Luk měl napjatý, zbýval mu však jediný sebraný šíp, a teď vyhlížel, hotov zastřelit prvního skřeta, který se odváží přiblížit se ke schodišti.

„Kdo mohl, je v bezpečí uvnitř, Aragorne," zvolal. „Pojď zpátky!"

Aragorn se obrátil a chvátal po schodišti nahoru; v běhu však únavou klopýtl. Rázem se nepřátelé vrhli vpřed. Skřeti pádili nahoru, ječeli, dlouhé paže napřaženy, jen ho chytit. První padl s Legolasovým šípem v hrdle, ostatní však skákali přes něho. Tu na schody s rachotem dopadl veliký balvan vržený z horní vnější zdi a srazil je zpátky do Žlebu. Aragorn doběhl ke dveřím a ty se za ním rychle zabouchly.

„Je to zlé, přátelé," řekl a paží si stíral pot z čela.

„Dost zlé," řekl Legolas, „ale ještě ne beznadějné, dokud tě máme tady. Kde je Gimli?"

„Já nevím," řekl Aragorn. „Naposled jsem ho viděl bojovat na zemi za zdí, ale nepřítel nás od sebe odtrhl."

„Běda! To je zlá novina," řekl Legolas.

„Je statný a silný," řekl Aragorn. „Doufejme, že unikl dozadu do jeskyní. Tam by byl na chvíli v bezpečí. Víc v bezpečí než my. Takový úkryt by se trpaslíkovi líbil."

„V to musíme doufat," řekl Legolas. „Ale radši bych, kdyby přišel sem. Chtěl jsem Mistru Gimlimu říci, že jsem jich napočítal už devětatřicet."

„Jestli se probije do jeskyní, tvůj počet překoná," zasmál se Aragorn.

„Ještě jsem neviděl takhle zacházet se sekyrou."

„Musím jít hledat nějaké šípy," řekl Legolas. „Už aby ta noc skončila a já měl lepší světlo na střelbu."

Aragorn zašel do citadely. Tam se s úlekem dozvěděl, že Éomer se do Hlásky nedostal.

„Ne, ke skále nepřišel," řekl jeden z Úvalských. „Naposled jsem ho viděl, jak kolem sebe shromažďuje muže a bojuje v ústí Žlebu. Byl s ním Gamling a trpaslík; já se k nim nedostal."

Aragorn kráčel dál vnitřním nádvořím a vystoupil do horní komnaty ve věži. Tam stál král, temný proti úzkému oknu, a vyhlížel do údolí.

„Co nového, Aragorne?" řekl.

„Dobyli Žlebovou zeď, pane, a smetli veškerou obranu; hodně mužů však uprchlo sem na skálu."

„Je tady Éomer?"

„Ne, pane. Mnoho tvých mužů ovšem ustoupilo do Žlebu a slyšel jsem, že Éomer byl mezi nimi. V soutěskách mohou nepřítele zadržet a dostat se do jeskyní. Jakou naději mají tam, nevím."

„Větší než my. Prý jsou tam dobré zásoby. A vzduch je tam zdravý, protože ve skalních rozsedlinách nahoře jsou průduchy. Proti odhodlaným mužům si násilím vstup nikdo nevynutí. Mohou se držet dlouho."

„Skřeti ale přinesli pekelné vynálezy z Orthanku," řekl Aragorn.

„Mají třaskavý oheň a tím dobyli Zeď. Když se nebudou moci dostat do jeskyní, mohou tam ty vevnitř uzavřít. Teď ale musíme obrátit mysl k vlastní obraně."

„Užírám se tady v tom vězení," řekl Théoden. „Kdybych byl mohl vzít kopí a jet před svými muži do pole, možná že bych byl znovu pocítil radost z bitvy a tak skončil. Tady jsem ale k ničemu."

„Tady jsi aspoň chráněn v nejsilnější pevnosti Marky," řekl Aragorn.

„Máme větší naději ubránit tě v Hlásce než v Edorasu, ba i než v Šeré Brázdě v horách."

„Říká se, že Hláska nikdy nepodlehla útoku," řekl Théoden. „Teď mám však v srdci pochybnosti; svět se mění a všechno, co bývalo silné, je náhle nejisté. Jak může nějaká věž odolat takovému množství tak bezohledné nenávisti? Kdybych byl věděl, jak síla Železného pasu vzrostla, nebyl bych jí možná tak zbrkle vyjel vstříc přes všechno Gandalfovo umění. Jeho rada se mi už nezdá tak dobrá jako za jitřního slunce."

„Nesuď ji, dokud nebude po všem, pane," řekl Aragorn.

„Konec nebude daleko," řekl král. „Já ale neskončím tady jako starý jezevec chycený do pasti. Bělohřívák a Hasufel a koně mé stráže jsou ve vnitřním nádvoří. Až začne svítat, nařídím mužům, aby zatroubili na Helmův roh, a vyjedu. Pojedeš se mnou, synu Arathornův? Třeba si prosekáme cestu, anebo skončíme tak, že si to zaslouží píseň – zůstane-li vůbec někdo, kdo by o nás zpíval."

„Pojedu s tebou," řekl Aragorn.

Rozloučil se a vrátil se na zdi a obcházel je kolem; posiloval muže a pomáhal všude, kde byl útok nejzuřivější. Legolas chodil s ním. Zdola vybuchoval oheň a otřásal kameny. Létaly háky a zvedaly se žebříky. Znovu a znovu se dostávali skřeti na vrchol vnějšího opevnění a znovu je obránci shazovali. Nakonec stanul Aragorn nad velkou branou a nevšímal si nepřátelských střel. Když vzhlédl, spatřil, že nebe na východě bledne. Pak zvedl prázdnou ruku dlaní ven na znamení vyjednávání. Skřeti ječeli a posmívali se.

„Pojď dolů! Pojď dolů! Vyveď svého krále! My jsme bojovní skurut- hai. Vytáhneme ho z díry, jestli nepřijde sám. Vyveď nám svého zalezlého krále!"

„Král zůstává a přichází podle své vlastní vůle," řekl Aragorn.

„Tak co tu děláš?" odpovídali. „Proč vyhlížíš? Chceš vidět velikost našeho vojska? My jsme bojovní skurut-hai."

„Vyhlížel jsem úsvit," řekl Aragorn.

„Nač úsvit?" posmívali se. „My jsme skurut-hai; my bojujeme ve dne i v noci, za krásného počasí i za bouřky. My jdeme zabíjet při slunci i při měsíci. Nač úsvit?"

„Nikdo neví, co mu nový den přinese," řekl Aragorn. „Odejděte, než se pro vás obrátí k zlému."

„Slez dolů, nebo tě sestřelíme ze zdi," křičeli. „To není žádné vyjednávání. Nemáš co říct."

„Ještě tohle," odpověděl Aragorn. „Žádný nepřítel ještě Hlásku nedobyl. Odejděte, nebo z vás nebude ušetřen ani jediný. Nikdo nezůstane naživu, aby donesl zprávy na Sever. Nevíte, v jakém jste nebezpečí."

Tolik královské moci se zjevilo v Aragornovi, jak tam stál nad zřícenou branou před vojskem nepřátel, že mnoho divokých mužů se zarazilo a ohlédlo přes rameno do údolí, a někteří s pochybností vzhlédli k obloze. Skřeti se však hlučně rozesmáli a přes zeď zasvištělo krupobití střel a šípů, když Aragorn skákal dolů.

Ozvalo se zaburácení a vyšlehl oheň. Oblouk brány, na kterém před mžikem stál, se rozdrobil a zřítil v dýmu a prachu. Barikáda se rozletěla jako úderem blesku. Aragorn se rozběhl ke králově věži. Avšak když padala brána a skřeti kolem ní ječeli a hotovili se k útoku, zvedl se za nimi ševel podobný větru v dálce a rostl v hluk mnoha hlasů křičících do úsvitu divnou zvěst. Skřeti na skále zaslechli v tom hluku úlek, zakolísali a ohlédli se. A tu náhle a strašlivě zahučel z věže nahoře veliký Helmův roh. Všichni, kdo zaslechli ten zvuk, se otřásli. Skřeti se vrhali na zem a zakrývali si uši svými pařáty. Z hlubokého Žlebu se vracela ozvěna, fanfára za fanfárou, jako by na každé skále stál mocný herold. Muži na zdech však vzhlédli a naslouchali v úžasu: ozvěna totiž neumírala. Znovu a znovu zaznívalo mezi vrchy troubení rohů, blíže a hlasitěji. Odpovídaly si teď navzájem a duly zuřivě a svobodně.

„Helm! Helm!" křičeli Jezdci. „Helm povstal a vrací se do války. Helm za krále Théodena!"

A s tímto výkřikem se zjevil král. Koně měl bílého jako sníh, štít zlatý a kopí dlouhé. Po jeho pravici Aragorn, Elendilův dědic, za ním páni z Eorlova rodu. Nebem se rozlilo světlo. Noc odešla.

„Vpřed, Eorlovci!" S křikem a halasem zaútočili. Buráceli dolů od bran, vrhli se přes můstek a projížděli vojskem Železného pasu jako vítr travou. Za nimi ze Žlebu zazněly tvrdé výkřiky mužů vynořujících se z jeskyní a ženoucích před sebou nepřítele. Ven se valili všichni muži, kteří ještě zůstali na skále. A stále se v kopcích rozléhala ozvěna troubících rohů. Král a jeho druzi jeli dál. Kapitáni a bohatýři před nimi padali anebo prchali. Nepostavil se jim ani muž, ani skřet. Záda nastavovali mečům a kopím jezdců a tváře obraceli do údolí. Křičeli a naříkali, neboť s příchodem dne na ně padl strach a veliký úžas.

Tak vyjel král Théoden z Helmových vrat a prosekal si cestu k velikému Valu. Tam družina stanula. Kolem nich jasnělo světlo. Nad vrchy na východě vystřelovaly paprsky slunce a třpytily se na hrotech jejich kopí. Jezdci však seděli mlčky na koních a zírali dolů do Žlebové kotliny. Země se proměnila. Kde předtím leželo zelené údolí, jehož travnaté svahy omývaly úpatí stoupajících vrchů, rýsoval se teď les.

Stály tam veliké, holé a mlčící stromy, řada za řadou, se zcuchanými větvemi a ojíněnými hlavami; zkroucené kořeny mizely v dlouhé zelené trávě. Pod nimi byla tma. Mezi Valem a okrajem onoho bezejmenného lesa se prostíraly pouhé dva hony volné půdy. Tam se teď choulily pyšné Sarumanovy voje v hrůze z krále a v hrůze ze stromů. Proudili od Helmových vrat, až nad Valem nezbyl jediný, dole se však tísnili jako hemžící se mouchy. Marně lezli a škrábali se do stěn kotliny ve snaze uniknout. Na východě bylo úbočí kotliny příliš srázné a skalnaté; odleva, ze západu, se blížilo konečné zúčtování. Tam se náhle na hřebeni objevil bíle oblečený jezdec, jenž svítil ve vycházejícím slunci. Za nízkými pahorky zvučely rohy. Za ním spěchalo po dlouhých svazích dolů tisíc pěších mužů; v rukou měli meče. Mezi nimi kráčel vysoký a silný muž. Jeho štít byl rudý. Když došel na okraj údolí, přiložil si k ústům veliký černý roh a zvučně zatroubil.

„Erkenbrand!“ vzkřikli Jezdci. „Erkenbrand!“ „Pohleďte, Bílý jezdec!“ volal Aragorn. „Gandalf se vrátil!“ „Mithrandir! Mithrandir!“ křičel Legolas. „To je opravdové kouzelnictví. Rád bych se na ten les podíval, než se kouzlo ztratí.“

Vojsko Železného pasu řvalo a zmítalo se tam a sem, obracelo se od strachu ke strachu. Znovu zazněl roh z věže. Průlomem ve Valu zaútočila králova družina. Z kopců se skokem blížil Erkenbrand, pán Západních úvalů. Stínovlas skákal dolů jako jelen, který bezpečně běhá po horách. Bílý jezdec se řítil na nepřítele a hrůza z jeho příchodu vyvolávala šílenství. Divocí muži před ním padali na obličej. Skřeti se potáceli a vřískali a zahazovali zbraně, meče i kopí. Prchali jako černý kouř hnaný větrem. S kvílením vbíhali do čekajícího stínu stromů; a žádný z toho stínu nevyšel.

PŘÍBĚH IV.

SARUMANŮV HLAS

ŽELEZO SE NEKULO,
NEKÁCELY STROMY,
MLADÉ BYLY LESY POD HVĚZDNÝMI DÓMY;
NEBYLO PRSTENU ANI VĚCÍ ZLÝCH,
CHODILO TO TENKRÁT VOLNĚ PO LESÍCH.

Prošli zříceným tunelem a stanuli na hromadě kamení. Upřeli oči na temnou skálu Orthanku s jejími četnými okny, dosud hrozivou v okolní zkáze. Vody již téměř zcela klesly. Tu a tam zůstávaly ponuré tůně pokryté sraženou špínou a troskami; ve většině širokého kruhu však byla opět holá poušť slizu a povalených balvanů, proděravělá četnými jámami a posetá všelijak opile nakloněnými pilíři a sloupky.

Na okraji roztříštěné mísy ležely veliké hromady a haldy jako mořský štěrk vyhozený velikou bouří. Dál se zelené zarostlé údolí táhlo do dlouhé strže mezi rameny hor. Viděli, jak si z druhé strany hledají tou spouští cestu jezdci; přijížděli od severu a již se blížili k Orthanku.

„Tamhle je Gandalf a Théoden a jeho muži!“ řekl Legolas.

„Pojďme jim naproti!“

„Jděte opatrně!“ řekl Smíšek. „Jsou tam uvolněné desky, které se mohou zvrtnout a shodit vás do nějaké jámy, nedáte-li si pozor.“

Sledovali zbytky silnice od brány k Orthanku, pomalu, protože dlažební kostky byly popraskané a slizké. Když jezdci zpozorovali, že se blíží, zastavili se a čekali na ně. Gandalf jim vyjel vstříc.

„Měli jsme se Stromovousem zajímavý rozhovor a trochu jsme plánovali,“ řekl, „a všichni jsme si teď trochu odpočali. Však jsme to potřebovali. Teď zas musíme dál. Doufám, že jste si vy všichni kamarádi také odpočali a osvěžili se?“

„To ano,“ řekl Smíšek. „Naše hovory ovšem začaly a skončily v dýmu. Nicméně máme na Sarumana o něco menší zlost než předtím.“

„Ano?“ řekl Gandalf. „Tak to já ne. Mám teď před odchodem poslední úkol: musím vykonat u Sarumana návštěvu na rozloučenou. Nebezpečnou a pravděpodobně zbytečnou, ale udělat se to musí. Kdo z vás chce, může jít se mnou – ale mějte se na pozoru. A nežertujte!

Na to teď není čas.“

„Já půjdu,“ řekl Gimli. „Rád bych ho viděl a poznal, jestli se vám opravdu podobá.“

„A jak to poznáš, Mistře trpaslíku?“ řekl Gandalf. „Saruman může v tvých očích vypadat jako já, bude-li se to hodit jeho záměru s tebou.

Jsi už dost moudrý, abys odhalil všechny jeho přetvářky? Konečně, to se ještě uvidí. Možná že se nebude chtít ukázat před mnoha různýma očima najednou. Nařídil jsem ovšem, aby se všichni enti schovali z dohledu; tak ho snad přesvědčíme, aby vyšel.“

„Co nám hrozí?“ ptal se Pipin, „Bude na nás střílet a vylévat z okna oheň, nebo nás může zaklít na dálku?“

„To poslední je nejpravděpodobnější, půjdeš-li k jeho dveřím s lehkým srdcem,“ řekl Gandalf. „Nedá se ovšem nijak uhodnout, co může udělat nebo oč se pokusí. Není bezpečné přiblížit se k dravé šelmě zahnané do kouta. A Saruman má moc, o jaké se vám ani nezdá. Pozor na jeho hlas!“

Došli již k patě Orthanku. Byl černý a skála se vlhce leskla. Mnohočetné plochy kamene měly ostré hrany, jako by byly čerstvě otesány.

Pár škrábanců dole u základny a nějaké odrolené úlomky – to byly veškeré stopy, jež zanechalo entí běsnění.

Na východní straně v úhlu dvou pilířů byly vysoko nad zemí velké dveře. Nad nimi bylo okno s okenicemi, jež vedlo na balkón ohrazený železnou mříží. K prahu stoupalo sedmadvacet širokých stupňů vytesaných neznámým uměním z téhož černého kamene. To byl jediný vstup do věže; do stoupajících zdí však bylo v hlubokých výklencích proraženo mnoho vysokých oken. Hleděla z výše jako malá očička ve srázných průčelích rohů.

Na úpatí schodiště Gandalf a král sesedli. „Půjdu nahoru," řekl Gandalf. „Už jsem v Orthanku byl a znám své nebezpečí."

„I já půjdu nahoru," řekl král. „Jsem starý a nebojím se už žádného nebezpečí. Přeji si mluvit s nepřítelem, který mi tolik ukřivdil. Éomer půjde se mnou, aby mé staré nohy neklopýtly."

„Jak si přeješ," řekl Gandalf. „Se mnou půjde Aragorn. Ať na nás ostatní počkají u paty schodiště. Uslyší a uvidí dost, pokud bude vůbec něco vidět a slyšet."

„Ne!" řekl Gimli. „Legolas a já si přejeme vidět víc zblízka. Jsme tu jako jediní zástupci našich rodů. My také půjdeme za vámi."

„Tak pojďte!" řekl Gandalf a s tím vylezl po schodech a Théoden šel vedle něho.

Rohanští jezdci, trochu nesví, seděli na koních po obou stranách schodiště a temně vzhlíželi na velikou věž s obavou, co se může přihodit jejich pánu. Smíšek a Pipin usedli na dolní schod a připadali si nedůležití, a přitom ohrožení.

„Kluzké půl míle odtud k bráně!" zamumlal Pipin. „Kdybych se tak mohl nepozorovaně vytratit zpátky do strážnice! Proč jsme sem chodili? Nepotřebují nás."

Gandalf se postavil přede dveřmi Orthanku a zabušil na ně holí.

Dutě zazněly. „Sarumane! Sarumane!" zvolal hlasitě a velitelsky. „Sarumane, vyjdi!"

Chvíli se nic neozývalo. Konečně klapla závora okna nade dveřmi, v temném otvoru však nebylo vidět ničí postavu.

„Kdo je to?" řekl hlas. „Co si přeješ?"

Théoden sebou trhl. „Ten hlas znám," řekl, „a proklínám den, kdy jsem mu poprvé naslouchal."

„Běž a přiveď Sarumana, když ses stal jeho lokajem, Grímo Červivče!" řekl Gandalf. „A neplýtvej naším časem."

Okno se zavřelo. Čekali. Náhle promluvil jiný hlas, hluboký a melodický. Samotný jeho zvuk okouzloval. Ti, kdo hlasu neobezřetně naslouchali, zřídka dovedli podat zprávu o tom, co slyšeli; a pokud ano, divili se, protože ve slovech nezůstalo mnoho síly. Nejčastěji si však pamatovali pouze to, že naslouchat tomu hlasu bylo rozkoší, že všechno, co říkal, se zdálo moudré a rozumné a že se v nich probouzela touha rychle přitakat a dodat si tak rovněž zdání moudrosti. Když mluvili

jiní, zdáli se ve srovnání s ním drsní a hrubí, a pokud hlasu odporovali, v srdci těch, na něž padlo kouzlo, procital hněv. V některých trvalo kouzlo, jen pokud hlas mluvil k nim, a když promluvil k jinému, usmívali se jako ten, kdo prohlédl kejklířův trik, zatímco ostatní na něj zírají s ústy dokořán. Mnohým stačil samotný zvuk hlasu, aby je držel v zajetí; pro ty, které však ovládl, trvalo kouzlo, i když odešli pryč, a stále slyšeli ten tichý hlas, jak jim našeptává a vede je.

Nikdo však nezůstal nepohnut; nikdo neodmítl jeho prosby a rozkazy bez vynaložení duševního a volního úsilí, dokud mistr svůj hlas ovládal.

„Nuže?" řekl teď mírně a tázavě. „Proč rušíte můj klid? Nepopřejete mi oddechu ani ve dne, ani v noci?" Tón zněl, jako když se laskavé srdce trápí nezaslouženými křivdami.

Ohromeně vzhlédli, protože ho neslyšeli přicházet, a spatřili postavu, jež stála u zábradlí a shlížela na ně: starého muže zahaleného velikým pláštěm, jehož barvu nebylo snadné určit, protože se měnila, kdykoli změnili směr pohledu nebo kdykoli se pohnul. Měl dlouhou tvář, s vysokým čelem, a hluboko vsazené temné oči, jež bylo těžké vyzpytovat, přestože nyní hleděly vážně a vlídně a trochu unaveně.

Vlasy a vousy měl bílé, kolem úst a uší v nich však dosud prokvétaly černé prameny.

„Podobá se, a přece se nepodobá," zabručel Gimli.

„Ale budiž," řekl mírný hlas. „Alespoň dva z vás znám jménem. Gandalfa znám příliš dobře, abych doufal, že tu hledá pomoc nebo radu. Avšak tebe, Théodene, Pane Marky, poznávám podle vzneseného znaku, a ještě víc podle sličné tváře Eorlova rodu. Ušlechtilý synu trojctihodného Thengela! Proč jsi nepřišel dříve a jako přítel? Tolik jsem toužil uchránit tě od nemoudrých a zlých rad, které tě obklopují! Je již příliš pozdě? Přes všechny křivdy, které mi byly učiněny a na nichž měli, žel, rohanští muži podíl, bych tě stále rád zachránil a vysvobodil tě ze zkázy, která se na tebe nevyhnutelně řítí, jestliže pojedeš cestou, kterou ses dal. Ano, jedině já ti teď mohu pomoci."

Théoden otevřel ústa, jako když chce promluvit, ale neřekl nic. Vzhlédl k Sarumanově tváři, která na něho upřeně shlížela temnýma, vážnýma očima, a pak ke Gandalfovi po svém boku. Zdálo se, že váhá.

Gandalf nedal nic najevo; stál mlčenlivý jako kámen, jako ten, kdo trpělivě čeká na znamení, jež dosud nepřišlo. Jezdci při Sarumanových slovech nejdříve přešlapovali a pochvalně mručeli; pak umlkli i oni jako spoutáni kouzlem. Zdálo se jim, že Gandalf nikdy nemluvil s jejich pánem tak krásně a patřičné. Všechno jeho jednání s Théodenem jim teď připadalo drsné a pyšné. A do srdce se jim vkradl stín, strach z velkého nebezpečí: že totiž Marka skončí ve tmě, do níž ji žene Gandalf, zatímco Saruman stojí u dveří k úniku a drží je pootevřeny, aby dovnitř pronikl paprsek světla. Bylo tísnivé ticho.

Byl to trpaslík Gimli, kdo je náhle prolomil. „Slova toho čaroděje stojí na hlavě," zavrčel a sevřel topůrko sekyry. „V jazyce Orthanku pomoc znamená záhubu a zachránit znamená zabít, to je jasné. Ale my jsme sem nepřišli žebrat."

„Klid!" řekl Saruman a na kratičký okamžik zněl jeho hlas méně uhlazeně a v oku mu zablesklo. „Zatím nemluvím k tobě, Gimli, Glóinův synu," řekl. „Tvůj domov je daleko a těžkosti této země se tě pramálo dotýkají. Nebyl to však tvůj záměr, který tě do nich zapletl, a proto tě nebudu hanět pro úlohu, kterou jsi sehrál – nepochybně chrabrou. Prosím tě však, dovol mi nejprve promluvit

s králem Rohanu, mým sousedem a kdysi mým přítelem. Co mi povíš, králi Théodene? Chceš se mnou žít v míru a získat veškerou pomoc, kterou ti může přinést mé poznání s kořeny v dlouhých věcích? Poradíme se spolu o těchto zlých časech a napravíme vzájemné křivdy dobrou vůlí, aby panství nás obou vzkvetla líbezněji než kdy dřív?“

Théoden stále neodpovídal. Nebylo možno říci, zda zápasí s hněvem, nebo s pochybnostmi. Promluvil Éomer.

„Pane, poslouchej mě!“ řekl. „Teď cítíme nebezpečí, před nímž jsme byli varováni. Jeli jsme vstříc vítězství jen proto, abychom tu nakonec zírali na starého lháře s medovým, ale rozeklaným jazykem? Tak by mluvil vlk v pasti s honícími psy, kdyby to uměl. Jakou ti, prosím tě, může poskytnout pomoc? Vždyť touží jen uniknout ze svého postavení. A ty budeš vyjednávat s tímhle obchodníkem se zradami a vraždami? Vzpomeň na Théodreda u Brodů a na Hámův hrob v Helmově žlebu!“

„Když už je řeč o jedovatých jazycích, co říci o tvém, ty mladý hade?“ řekl Saruman a nyní bylo jasně vidět záblesk jeho hněvu.

„Dej si však, říci, Éomere, Éomundův synu!“ pokračoval opět svým mírným hlasem. „Každému, co mu patří. Tobě patří chrabrost ve zbrani a jí získáváš čest. Zabíjej ty, jež tvůj pán označí za nepřátele, a buď spokojen. Nepleť se do politiky, které nerozumíš. Možná však, stanešli se králem, zjistíš, že přátele musíš volit opatrně. Přátelství Sarumana a moc Orthanku není možno lehce zahodit, ať mezi námi leží jakékoli křivdy, skutečné nebo domnělé. Vyhrál jsi bitvu, ale ne válku - a ještě s pomocí, se kterou víckrát nemůžeš počítat. Příště můžeš najít Stín lesa před svými vlastními dveřmi; je neovladatelný, nemá rozum a nemiluje lidi. Můj milý Pane Rohanu, mám však být nazýván vrahem, protože chrabří muži padli v bitvě? Jdeš-li do války, a zbytečně, protože já po ní netoužil, pak budou muži umírat. Jsem-li však proto vrahem, potom je vraždou poskvrněn celý Eorlův rod, vždyť bojovali v mnoha válkách a napadali mnohé, kteří se jim postavili. Přesto později s některými uzavřeli mír, a nebyl o nic horší, protože byl taktický. Pravím, králi Théodene, bude mezi námi mír a přátelství? Záleží jen na nás.“

„Bude mezi námi mír,“ řekl nakonec Théoden zalehle a s námahou.

Několik Jezdců radostně vykřiklo. Théoden zvedl ruku. „Ano, bude mír,“ řekl nyní jasným hlasem, „bude mír, až zahyneš ty i všechna tvoje díla – a díla tvého temného pána, kterému bys nás vydal. Jsi lhář, Sarumane, a kazíš lidská srdce. Vztahuješ ke mně ruku, a já vidím jen prst mordorského pařátu. Je krutý a studený! I kdyby tvá válka se mnou byla spravedlivá – a nebyla, protože i kdybys byl desetkrát moudřejší, neměl bys právo vládnout mně a mému lidu pro svůj vlastní prospěch – i tak, co řekneš o svých pochodních v Úvalech a o dětech, které tam leží mrtvé? Hámovo tělo po smrti rozsekali před branou Hlásky. Až budeš viset na šibenici ze svého okna pro radost svým vlastním vránám, pak bude mír mezi mnou a tebou a Orthankem. Tolik za Eorlův rod. Jsem menší syn velkých otců, ale nemám zapotřebí lízat tvou ruku. Obrať se jinam. Bojím se však, že tvůj hlas ztratil kouzlo.“

Jezdci vzhlíželi k Théodenovi jako vytržení ze sna. Drsně, jako skřek starého havrana, jim v uších zněl hlas jejich pána po Sarumanově hudbě. Saruman však byl chvíli bez sebe vztekem. Nahnul se přes zábradlí, jako by chtěl krále srazit svou holí. Některým se náhle zdálo, že vidí hada chystajícího se k úderu.

„Šibenice a vrány!“ zasyčel, až se otřásli nad tou ohyzdnou proměnou.

„Dědku! Co jiného je Eorlův dům než došková stodola, kde v prachu popíjejí lotři a jejich spratkové se válejí po podlaze se psy? Už příliš dlouho unikali šibenicím. Ale smyčka přichází, pomalu se zadrhuje a nakonec tvrdě stiskne. Můžete viset, jestli chcete!“

Tu se jeho hlas změnil, jak se pomalu začínal ovládat. „Nevím, proč jsem měl trpělivost s tebou mluvit. Vždyť tě nepotřebuji, koňáku Théodene, ani tvou tlupu poběhlíků, kteří ujíždějí stejně rychle, jako přijíždějí. Kdysi jsem ti nabídl postavení, které přesahovalo tvou cenu i tvůj rozum.

Nabídl jsem je znovu, aby ti, které svádíš, jasně viděli cesty, z kterých si mohou vybrat. Oplácíš mi vychloubáním a urážkami. Dobrá. Vraťte se do svých chatrčí! Ale ty, Gandalfe! Pro tebe se ovšem trápím, mám soucit s tvou hanbou. Jak to, že strpíš takovou společnost? Vždyť ty jsi hrdý, Gandalfe – a ne bezdůvodně, protože máš ušlechtilou mysl a oči, jež hledí hluboko i daleko. Ani teď si ode mne nedáš poradit?“

Gandalf se pohnul a vzhlédl. „Řekneš mi něco, co jsi neříkal při našem minulém setkání?“ zeptal se. „Nebo snad chceš vzít nějaká slova zpátky?“

Saruman se zarazil. „Vzít zpátky?“ řekl, jako by se divil. „Vzít zpátky? Pokoušel jsem se ti radit pro tvé vlastní dobro, ale ty jsi ani neposlouchal. Jsi hrdý a nemiluješ rady, vždyť skutečně máš svou vlastní zásobu moudrosti. Tenkrát ses však myslím mýlil a záměrně sis špatně vyložil mé úmysly. Obávám se, že jsem byl příliš horlivý a ve snaze přesvědčit tě jsem ztratil trpělivost. A opravdu toho lituji. Vždyť jsem se na tebe nehněval, ani teď se nehněvám, ač se ke mně vracíš ve společnosti násilníků a nevědomců. Jak bych mohl? Nejsme snad oba členy vysokého a prastarého řádu, nejskvělejšího ve Středozemí? Naše přátelství by nám oběma přineslo prospěch. Ještě bychom mohli vykonat mnoho při uzdravování chorob světa. Pojď, pochopme se navzájem a zapomeňme na nižší plemena! Ať vyčkají našeho rozhodnutí! Pro společné dobro jsem ochoten napravit minulost a přijmout tě. Neporadíš se se mnou? Nepůjdeš nahoru?“

Tak velkou moc vyvinul Saruman v tomto svém posledním pokusu, že nikdo v doslechu nezůstal nepohnut. Nyní to však bylo docela jiné kouzlo. Slyšeli mírné domluvy laskavého krále chybujícímu, ale milovanému ministrovi. Oni však zůstali vně: poslouchali za dveřmi slova, která jim nebyla určena. Tak nevychované děti nebo hloupí služebníci vyslechnou náznakový rozhovor starších a ptají se, jak asi ovlivní jejich osud. Tito dva vyšli ze vznešenějšího kadlubu: byli ctihodní a moudří. Bylo nevyhnutelné, že se spojí. Gandalf vstoupí do věže a bude ve vysokých komnatách Orthanku rokovat o hlubokých věcech, které oni nechápou. Dveře se zavřou a oni zůstanou venku, posláni po svých, aby čekali, až jim přidělí práci nebo trest. I v Théodenově mysli dostala ona myšlenka tvar podobný stínu pochyby: „Zradí nás - půjde, a my budeme ztraceni.“

Tu se Gandalf rozesmál. Představa zmizela jako obláček dýmu.

„Sarumane, Sarumane!“ řekl Gandalf se smíchem. „Sarumane, ty ses minul povoláním. Měl ses stát královým šaškem a vydělávat si chléb a také rány tím, že bys napodoboval jeho rádce. No ne!“ Odmlčel se a přemáhal veselí.

„Pochopit se? Bojím se, že ty mě pochopit nemůžeš. Ale tebe, Sarumane, tebe chápu až příliš dobře. Pamatuji si tvé argumenty a skutky lépe, než předpokládáš. Když jsem tě navštívil posledně, byl jsi žalářníkem Mordoru a tam jsem měl být dopraven.

Ne, host, který unikl ze střechy, si rozmyslí, aby se vrátil dveřmi. Ne, myslím, že nahoru nepůjdu. Ale poslouchej, Sarumane, naposledy! Nesejdeš dolů? Železný pas se ukázal slabší, než se ti jevil v naději a v představách. Co když budou takové i jiné věci, na které spoléháš? Nebylo by lepší odtud odejít? Obrátit se k novým věcem? Rozmysli se dobře, Sarumane! Nesejdeš dolů?“

Sarumanovou tváří přešel stín; pak smrtelně zbledla. Nežli to dokázal zakrýt, spatřili za maskou trýzeň mysli na pochybách, která si oškliví zůstat a děsí se opustit útočiště. Vteřinu váhal a nikdo nedýchal.

Pak promluvil a hlas měl ostrý a chladný. Pýcha a nenávist zvítězily.

„Sejít dolů?“ posmíval se. „Sejde snad neozbrojený muž dolů, aby si promluvil před domem s lupiči? Slyším tě odtud docela dobře. Nejsem blázen a nedůvěřuji ti, Gandalfe. Nestojí sice otevřeně na mých schodech, ale já vím, kde ti zuřiví lesní démoni číhají na tvůj povel.“

„Zrádci jsou vždycky nedůvěřiví,“ odvětil Gandalf unaveně.

„Nemusíš se bát o svou kůži. Já nemám touhu tě zabít ani ti ublížit, jak bys věděl, kdybys mě opravdu chápal. A mám moc tě chránit. Dávám ti poslední možnost. Smíš opustit Orthank, svobodně – rozhodneš-li se.“

„To zní dobře,“ ušklíbl se Saruman. „Celý Gandalf Šedý: tak shovívavý a tak velice laskavý. Nemám pochyb, že by se ti v Orthanku líbilo a že by se ti můj odchod hodil. Ale proč bych si měl přát odejít? A co myslíš tím ‚svobodně‘? Předpokládám, že tu jsou nějaké podmínky.“

„Důvody k odchodu vidíš z vlastních oken,“ řekl Gandalf. „A napadnou tě i jiné, když se zamyslíš. Tví služebníci jsou zahubeni nebo rozprášeni; ze sousedů sis nadělal nepřátele a podvedl jsi svého nového pána, nebo ses o to pokusil. Až se jeho oko obrátí sem, bude to rudé oko hněvu. Když ale říkám ‚svobodně‘, myslím ‚svobodně‘; svobodně bez okovů, řetězů nebo příkazů: můžeš jít, kam chceš, třeba do Mordoru, Sarumane, budeš-li po tom toužit. Nejprve mi ale vydáš klíč od Orthanku a svou hůl. Ty budou zárukou tvého chování a budou ti později vráceny, zasloužíš-li si je.“

Saruman zesinal a tvář se mu zkřivila zuřivostí. V očích mu vzplálo rudé světlo. Divoce se zasmál. „Později!“ zvolal a jeho hlas se proměnil ve skřek. „Později! Ano, až budeš mít klíče od samotné Baraddur, ne? A koruny sedmi králů a pruty Pěti čarodějů, a až si koupíš boty o mnoho čísel větší, než nosíš teď. Skromný plán. Na to snad ani mou pomoc nepotřebuješ! Já mám na práci jiné věci. Nebuď blázen. Pokud se mnou chceš jednat, dokud máš možnost, jdi pryč a vrať se, až vystřízliviš! A nech tam ty hrdlořezy a ty mrňavé ocásky, co se za tebou třepetají! Dobrý den!“ Odvrátil se a odcházel z balkónu.

„Pojď zpátky, Sarumane!“ řekl Gandalf velitelským hlasem.

K úžasu ostatních se Saruman zase otočil, a jakoby tažen proti své vůli se zvolna vrátil k železnému zábradlí. Opřel se o ně, těžce dýchaje.

Tvář měl zvrásněnou a scvrklou. Ruka svírala těžkou černou hůl jako pařát.

„Nedovolil jsem ti odejít,“ řekl Gandalf přísně. „Neskončil jsem. Stal se z tebe hlupák, Sarumane, ale politováníhodný. Ještě ses mohl odvrátit od bláznovství a zla a být užitečný. Ty však chceš zůstat a ohlodávat konečky svých starých pletich. Zůstaň tedy! Ale varuji tě, že teď snadno nevyjdeš, ledaže se z Východu natáhnou temné ruce a uchvátí tě. Sarumane!“ zvolal a jeho hlas nabyl důrazu a moci.

„Pohleď, nejsem už Gandalf Šedý, kterého jsi zradil. Jsem Gandalf Bílý, který se vrátil ze smrti. Ty teď nemáš žádnou barvu a já tě vyvrhuji z Rady.“

Zvedl ruku a promluvil zvolna jasným chladným hlasem: „Sarumane, tvá hůl je zlomena.“ Ozvalo se prasknutí, hůl se rozlomila Sarumanovi v ruce a její hlavice padla Gandalfovi k nohám.

„Jdi!“ řekl Gandalf. Saruman s výkřikem padl dozadu a odplížil se. V tu chvíli shora sletěl těžký svítivý předmět. Sklouzl po železném zábradlí, právě když je Saruman opustil, proletěl kousek od Gandalfovy hlavy a udeřil do schodu, na němž stál. Zábradlí zazvonilo a puklo. Schod se naštípl a vylétly třpytivé jiskřičky. Koule zůstala nepoškozena; kutálela se po schodech křišťálová, jasná, uvnitř však žhnulo ohnivé srdce.

Když skákala směrem k vodě. Pipin se za ní rozběhl a zvedl ji.

„Ten vražedný darebák!“ vykřikl Éomer.

Gandalf však byl nepohnut. „Ne, to nehodil Saruman,“ řekl, „a myslím, že to nebylo ani na jeho pokyn. Přišlo to z okna hodně nahoře. Řekl bych, že je to rána na rozloučenou od Mistra Červivce, jenomže špatně mířená.“

„Možná že mířil špatně, protože se nemohl rozhodnout, jestli víc nenávidí tebe, nebo Sarumana,“ řekl Aragorn.

„To je možné,“ řekl Gandalf. „Ti dva se ze své společnosti moc těšit nebudou. Budou se navzájem požírat slovy. Je to spravedlivý trest. Vyjde-li někdy Červivec z Orthanku živ, bude to víc, než si zaslouží. Pojď sem, hošku, tohle si vezmu! Neprosil jsem tě, abys na to sahal,“ zvolal, když se prudce otočil a spatřil Pipina, jak pomalu, jako s velkou tíhou stoupá po schodech. Sešel mu dolů vstříc, rychle vzal hobitovi temnou kouli a zavinul ji do pláště. „Vezmu si to na starost,“ řekl. „Tuším, že tohle by byl Saruman nezahodil.“

„Může mít na zahazování jiné věci,“ řekl Gimli. „Jestli je tohle konec rozmluvy, pojďme pryč, aspoň co by kamenem nedohodil!“

„Je konec,“ řekl Gandalf. „Pojďme.“

Obrátili se zády ke dveřím Orthanku a šli dolů. Jezdci uvítali krále s radostí a pozdravovali Gandalfa. Sarumanovo kouzlo bylo zlomeno: viděli ho přicházet na zavolání a plížit se zpátky, když byl propuštěn.

„Tak to by bylo,“ řekl Gandalf. „Teď musíme najít Stromovouse a říct mu, jak to dopadlo.“

„Určitě uhodl, ne?“ řekl Smíšek. „Copak to mohlo skončit jinak?“

„Nebylo to pravděpodobné,“ odpověděl Gandalf, „ačkoli všechno viselo na vlásku. Měl jsem ovšem důvody zkusit to: některé milosrdné, jiné méně. Saruman především uviděl, že moc jeho hlasu slábne. Nemůže být zároveň rádcem a tyranem. Když záměry dozrají, nedají se dál tajit. Přesto padl do léčky a pokoušel se jednat se svými oběťmi po jedné, zatímco ostatní naslouchaly. Pak jsem mu dal poslední a dobrou volbu: zříci se Mordoru i vlastních pletich a vynahradit to tím, že nám pomůže v nouzi. Kdo by znal naši nouzi líp než on! Mohl prokázat velké služby. Zvolil si však neprokázat je a podržet si Orthank. Nebude sloužit, jen rozkazovat. Žije teď v hrůze z mordorského stínu, a přece pořád doufá, že ho bouře vynese. Nešťastný hlupák! Jestli moc z Východu vztáhne ruce k Železnému pasu, bude pohlcen. My nemůžeme zničit Orthank zvenčí, ale Sauron – kdo ví, co dokáže?“

„A jestli ho nepřemůže Sauron? Co mu uděláte vy?“ zeptal se Pipin.

„Já? Nic!“ řekl Gandalf. „Já mu neudělám nic. Netoužím po panování. Co se s ním stane? Nevím. Trápí mě, že to, co bývalo tak dobré, teď hnije ve věži. Nám se ale nevedlo nijak špatně. Hádám, že i kdybychom šli dovnitř, stěží bychom našli v Orthanku cennější poklady než věc, kterou po nás hodil Červivec.“

Z otevřeného okna vysoko nahoře se ozvalo pronikavé vyjeknutí a bylo rázem uťato.

„Zdá se, že Saruman si to myslí také,“ řekl Gandalf. „Nechme je o samotě!“

Vrátili se k troskám brány. Sotva prošli obloukem, ze stínu navršených kamenů vykročil Stromovous a tucet jiných entů. Aragorn, Gimli a Legolas na ně hleděli v úžasu.

„Tady jsou tři z mých společníků, Stromovousi,“ řekl Gandalf.

„Mluvil jsem o nich, ale ještě jsi je neviděl.“

Jmenoval jednoho po druhém.

Starý ent si je dlouze a pozorně prohlédl a promluvil s každým z nich po řadě. Nakonec se obrátil k Legolasovi. „Tak ty jsi přišel celou cestu z Temného hvozdu, můj milý elfe? To býval velikánský les!“

„Je pořád,“ řekl Legolas. „Tak velký ovšem není, abychom my, kteří tam bydlíme, ztratili chuť poznávat nové a nové stromy. Velmi rád bych se vydal na výlet do Fangornského lesa. Vešel jsem sotva na okraj a nechtělo se mi odtamtud.“

Stromovousovi potěšené zasvitly oči. „Doufám, že se ti to přání splní, než budou kopce o mnoho starší,“ řekl.

„Přijdu, když budu mít štěstí,“ řekl Legolas. „Uzavřel jsem dohodu se svým přítelem, že půjde-li všechno dobře, navštívíme Fangorn spolu – když dovolíš.“

„Každý elf, který přijde s tebou, bude samozřejmě vítán,“ řekl Stromovous.

„Přítel, o kterém mluvím, není elf,“ řekl Legolas, „já myslím tuhle Gimliho, Glóinova syna.“ Gimli se hluboce uklonil, sekyra mu vyklouzla z opasku a zařinčela na zemi.

„Húm, hm! Aha!“ řekl Stromovous a temně na něho pohlédl. „Trpaslík a se sekyrou! Húm! Mám elfy rád, ale žádáš mnoho. Tohle je zvláštní přátelství!“

„Může se zdát zvláštní,“ řekl Legolas, „ale dokud žije Gimli, nepůjdu do Fangornu sám. Jeho sekyra není na stromy, ale na skřetí krky, Fangorne, Pane Fangornského lesa. Dvaačtyřicet jich uťal v bitvě.“

„Hú! Ale, ale!“ řekl Stromovous.

„To už zní líp! Dobře, dobře, věci si půjdou vlastní cestou a není třeba spěchat jim vstříc. Teď se však musíme na chvíli rozejít. Den se krátí, jenže Gandalf říká, že musíte jet, než padne noc, a Pán Marky se těší domů.“

„Ano, musíme jet a hned,“ řekl Gandalf. „Bojím se, že ti musím vzít tvé dveřníky. Ty se ovšem bez nich docela dobře obejdeš.“

„Možná,“ řekl Stromovous. „Ale budou mi scházet. Stali se z nás přátelé v tak krátkém čase, že snad začínám být ukvapený – možná že se vracím zpátky do mládí. To víš, byli první novinkou, kterou jsem za dlouhé, dlouhé časy viděl pod sluncem i pod měsícem. Nezapomenu na ně. Vložil jsem jejich jména do Dlouhého seznamu. Enti si je budou pamatovat.

ENT ZEMÍ ZROZENÝ, STARÝ JAK SKÁLY,
DALEKO DOJDE, VYPIJE VODU,
A HLADOVÍ HONIČI, HOBITÍ DĚTI,
SMĚJÍ SE MILE, MALIČCÍ LIDÉ.

Zůstanou přáteli, dokud poroste listí. Mějte se dobře! Jestli ale ve své příjemné zemi, v Kraji, uslyšíte novinky, dejte mi vědět! Víte, co myslím: o entkách. Přijďte sami, budete-li moci!“

„Přijdeme!“ řekli Smíšek a Pipin společně a spěšně se odvrátili.

Stromovous na ně hleděl a chvíli mlčel, zamyšleně potřásaje hlavou.

Pak se obrátil ke Gandalfovi.

„Takže Saruman nechtěl odejít?“ řekl. „Myslel jsem si to. Srdce má prohnilé jako černý huorn. Ale kdybych byl přemožen já a všechny mé stromy zničeny, také bych nevyšel, kdybych měl jedinou černou díru, kde se schovat.“

„Ne,“ řekl Gandalf. „Ale ty jsi neplánoval, že pokryješ celý svět svými stromy a zadusíš všechny ostatní živé věci. Ale tak to je, Saruman tu zůstává a bude hýčkat svou nenávist a plést další pavoučí sítě, jak bude moci. Má klíč od Orthanku. Nesmí se mu však dovolit uprchnout.“

„To tedy ne!“ řekl Stromovous. „O to se postarají enti. Saruman ze skály nevystrčí nos bez mého svolení. Enti ho budou střežit.“

„Dobrá!“ řekl Gandalf. „V to jsem doufal. Teď se mohu obrátit k jiným věcem a budu mít o jednu starost méně. Musíš být ovšem obezřetný. Vody klesly. Obávám se, že nebude stačit rozestavit stráže jen kolem věže. Nepochybuji, že pod Orthankem jsou prokopány hluboké průchody a Saruman doufá, že zanedlouho bude přicházet a odcházet nepozorovaně. Pokud se té práce ujmeš, prosím tě, pusť zase vodu; a dělej to, dokud nezůstane v Železném pasu rybník, nebo dokud neobjevíš východy. Až bude celé podzemí zaplaveno a východy ucpány, pak bude muset Saruman zůstat nahoře a dívat se z okna.“

„Nech to na entech!“ řekl Stromovous. „Prohledáme údolí odshora dolů a podíváme se pod každý oblázek. Vrátí se sem stromy, staré stromy, divoké stromy. Budeme jim říkat Strážný les. Nepřijde sem ani veverka, abychom o tom nevěděli. Nech to na entech! Dokud nepřejde sedminásobek let, co nás soužil, neomrzí nás hlídat ho.“

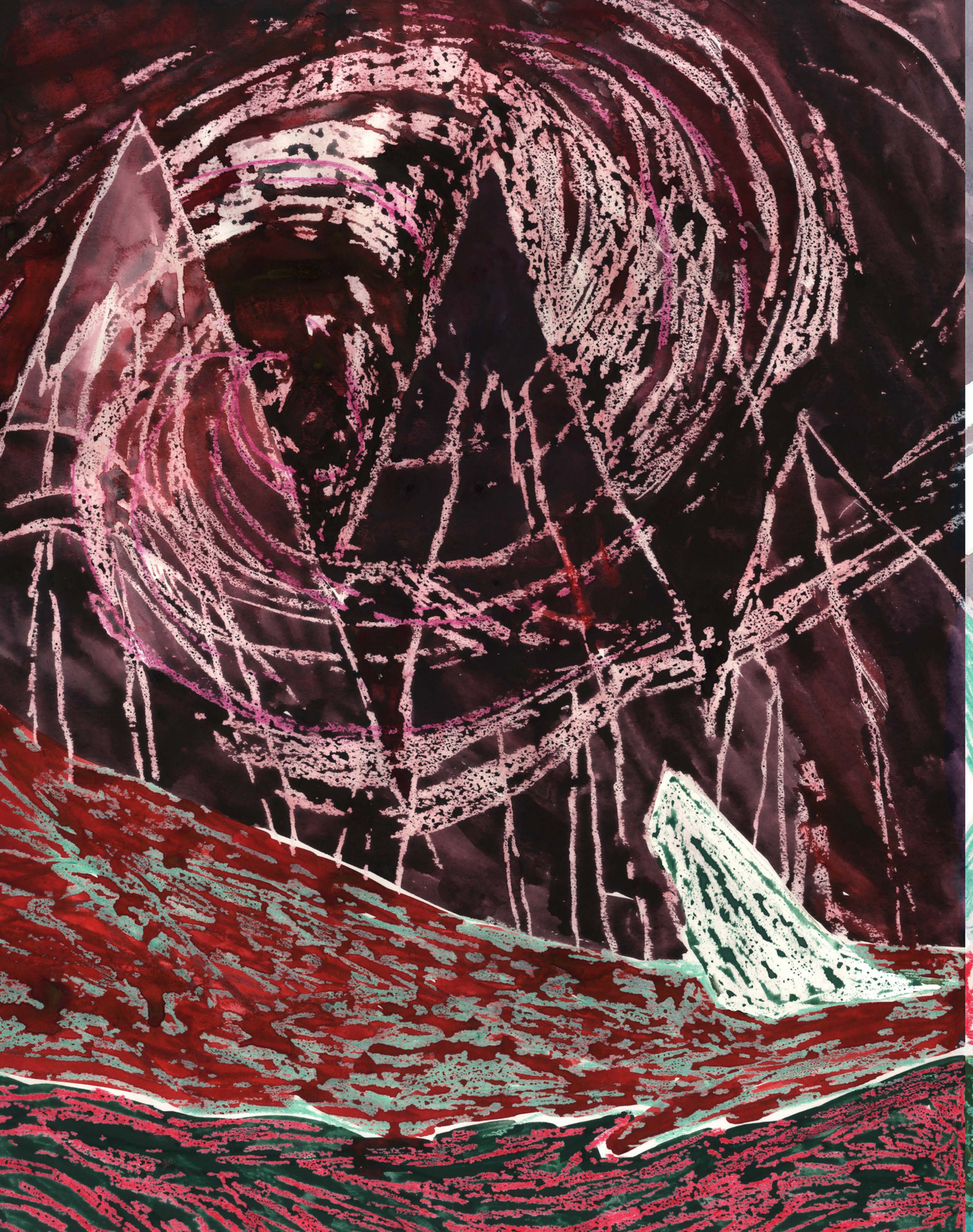

序文

KNIHA ČTVRTÁ

PŘÍBĚH V.

PŘECHOD PŘES MOČÁLY

Glum se pohyboval rychle, hlavu a krk měl vystrčeny kupředu a často používal nejen nohou, ale i rukou. Frodo a Sam měli dost práce, aby s ním udrželi krok, zdálo se však, že už nepomýšlí na útěk, a když zůstali pozadu, obracel se a čekal na ně. Po čase je dovedl na kraj úzké rokle, na kterou již narazili, teď však byli dále od pahorků.

„Tady je!“ vykřikl. „Tady dole je cesta, jistě. Teď po ní půjdeme – tamhle, tamhletudy ven.“ Ukázal na jihovýchod k močálům. Jejich puch jim vstupoval do chřípí; byl těžký a nečistý i v chladném nočním vzduchu.

Glum pobíhal sem tam po břehu a posléze na ně zavolal: „Tady! Tady se dostaneme dolů. Sméagol už tudy šel: šel jsem tudy a schovával se před skřety.“

Šel napřed a hobiti za ním slézali dolů do tmy. Nebylo to těžké, protože trhlina tu byla jen asi patnáct stop hluboká a asi dvanáct široká. Po dně tekla voda; bylo to vlastně řečiště jedné z mnoha říček, které spadaly z kopců a dále se vlévaly do stojatých tůní a bahnišť.Glum se otočil vpravo, víceméně na jih, a pleskal nohama v mělkém proudu. Zdálo se, že má z vody velké potěšení, chichotal se sám pro sebe a tu a tam dokonce zakrákoral jakousi písničku.

PO ZEMI STUDENÉ
MOC SE NÁM ŠPATNĚ JDE,
ODŘEME SI NOŽIŠKU.
SKÁLY A SKÁLIČKY
JSOU JAKO KOSTIČKY,
MASA ANI TROŠIČKU.
POTŮČEK A LOUŽE,
DO TĚCH SE TO KLOUŽE,
OCHLADIT SE CHVILIŠKU!
A TEĎ BYSME CHTĚLI –

„Ha, ha! Copak bysme chtěli?“ řekl a po straně pohlédl na hobity.
„My vám to řekneme,“ zakrákoral. „On to uhodl dávno, Pytlík uhodl.“
Oči se mu zaleskly, a když Sam ve tmě postřehl ten záblesk, vůbec se mu nezdál přívětivý.

NEDÝCHÁ TO, PŘECE ŽIJE,
JAKO SMRTKA STUDENÉ JE;
ŽÍZEŇ NEMÁ, PŘECE PIJE,
BRNĚNÍ MÁ, NEŘINČÍ V NĚM;
NA SUCHU TONE,
OSTROV JE PRO NĚ

POHOŘÍ Z PÍSKU.
O VODOTRYSKU
MYSLÍ SI, ŽE VÍTR VANE.
JE TO KRÁSNĚ HLADKÉ, PANE.
POHRAJEM SI TROŠIČKU!
A TAK BYSME CHTĚLI,
ABYSME TU MĚLI
ŠŤAVŇAŤOUČKOU RYBIČKU!

Tato slova Samovi tím důrazněji připomněla problém, kterým se trápil od chvíle, kdy pochopil, že jeho pán přijme Gluma za průvodce: problém obživy.Nenapadlo ho, že by o tom mohl přemýšlet jeho pán, ale soudil, že Glum ano. Opravdu – jak se vlastně Glum živil při svém osamělém putování? „Moc dobře ne," pomyslel si Sam. „Vypadá pěkně vyhladověle. Asi by si nijak neošklivil zkusit, jak chutná hobit, když nejsou ryby, to bych se vsadil – kdyby nás načapal, jak spíme. To se mu ovšem nepovede; Sama Křepelku teda nenačapá."

Klopýtali temnou točitou roklí hrozně dlouho, alespoň Frodovým a Samovým unaveným nohám to tak připadalo. Rokle zahnula na východ a byla čím dál širší a mělčí. Konečně začalo nebe nahoře blednout prvním jitřním širáním. Glum nejevil žádné známky únavy, ale teď vzhlédl a zastavil se.

„Blíží se den," zašeptal, jako by den byl cosi, co ho může zaslechnout a skočit po něm.

„Sméagol zůstane tady, zůstanu tady, a Žlutá tvář mě neuvidí."

„My bychom slunce viděli rádi," řekl Frodo, „ale zůstaneme tu; na další cestu jsem teď příliš unavený."

„To od vás není moudré, že se radujete ze Žluté tváře," řekl Glum. „Odhalí vás. Milouši rozumňoušci hobitci zůstanou se Sméagolem. Jsou tady skřeti a ošklivé věcičky. Vidí daleko. Zůstaňte tu a schovejte se se mnou!"

Všichni tři se uvelebili k odpočinku na úpatí skalnaté stěny rokle. Nebyla už o mnoho vyšší než urostlý muž a u paty byla široká plochá lavice suchého kamene. Voda proudila korytem na druhé straně. Frodo a Sam se posadili na jednu plošinu a opřeli si záda. Glum pleskal nohama a hrabal se v potoce.

„Musíme něco sníst," řekl Frodo. „Máš hlad, Sméagole? Máme moc málo na rozdávání, ale dáme ti, co můžeme."

Při slově hlad zahořelo v Glumových bledých očích zelené světlo a jako by se ještě víc vypoulily z jeho hubené nezdravé tváře. Na okamžik upadl do svých starých glumovských způsobů.

„Jsme vyhládlí, jisště, vyhládli jsme, milášku," řekl. „Copak to jedí? Mají milouši rybišku?" Vyplázl jazyk mezi ostrými žlutými zuby a olízl si bezbarvé rty.

„Ne, ryby nemáme," řekl Frodo. „Máme jenom tohle" – zvedl oplatku lembasu – „a vodu, pokud je zdejší voda pitná."

„Jisště, jisště, milouška vodiška," řekl Glum. „Pijme, pijme, dokud můžeme! Ale co to mají, milášku? Chroupe to? Chutná to?"

Frodo ulomil kousek oplatky a podal mu ji na listovém obalu. Glum přičichl k listu a tvář se mu změnila; projela jí křeč hnusu a známka staré zlomyslnosti.

„Sméagol to cítí!" řekl. „Listy z elfí země, fuj! Smrdí. Lezl po těch stromech a nemohl si ten zápach umýt z rušišek, ze svých milouších rušišek." Upustil list, vzal si růžek oplatky a ukousl. Odplivl si a přepadl ho záchvat kašle.

„Ach, ne!" prskal. „Vy chcete chudáka Sméagola zadusit. Prach a popel, to on jíst nemůže. Musí hladovět. Sméagolovi to ale nevadí. Milouši hobitci. Sméagol slíbil. Bude hladovět. Nemůže jíst hobití jídlo. Bude hladovět. Chudášek hubený Sméagol!"

„Je mi líto," řekl Frodo, „ale nemohu ti bohužel pomoci. Myslím, že by ti tohle jídlo udělalo dobře, kdybys to zkusil. Ale možná že to ještě nemůžeš ani zkusit, aspoň prozatím."

Hobiti mlčky žvýkali svůj lembas. Sam si pomyslel, že chutná kupodivu lépe, než chutnal už dlouhý čas; Glumovo chování mu znovu připomnělo, jakou má chuť. Cítil se však nesvůj. Glum sledoval každé sousto z ruky do úst jako dychtivý pes u židle při obědě. Teprve když dojedli a chystali se k odpočinku, byl zřejmě přesvědčen, že nemají žádné utajené lahůdky, o které by se s ním mohli podělit. Šel tedy, posadil se kousek stranou a pofňukával.

„Podívejte!" zašeptal Sam Frodovi, nijak moc potichu; bylo mu celkem jedno, jestli ho Glum slyší nebo ne. „Musíme se trochu vyspat, ale ne oba naráz, když je ten hladový lotr nablízku, ať slíbil nebo neslíbil. Sméagol nebo Glum, vsadím se, že svoje zvyky hned tak nezmění. Jděte spát, a já vás zavolám, až nebudu moct udržet víčka. Budeme se střídat jako předtím, dokud je tady kolem."

„Možná že máš pravdu, Same," řekl Frodo otevřeně. „Změnil se, ale jak a jak hluboce, tím si nejsem jist. Ale vážně, myslím, že se není čeho bát – prozatím. Hlídej ovšem, jestli chceš. Popřej mi asi dvě hodiny, víc ne, a pak mě vzbuď."

Frodo byl tak unavený, že sotva domluvil, hlava mu padla na prsa a usnul. Zdálo se, že Glum už nemá žádné obavy. Stočil se a rychle a zcela bezstarostně usnul. Vzápětí mu začal dech lehce sykat mezi sevřenými zuby, ležel však jako kámen. Po chvíli Sam vstal v obavě, že bude-li naslouchat dechu svých společníků, usne sám, a jemně Gluma šťouchl. Jeho ruce se rozevřely a zacukaly, jinak se však nepohnul.

Sam se sklonil a zašeptal mu do ucha rybiška, ale nebylo vidět žádnou reakci, ani dech se Glumovi nezadrhl.

Sam se poškrábal na hlavě. „Musí doopravdy spát," zabručel. „A kdybych byl jako Glum, tak se víckrát neprobudí." Přemohl myšlenku na meč a provaz, která mu vytanula v mysli, a šel se posadit k pánovi.

Když se vzbudil, nebe nahoře bylo šeré, ne světlejší, ale tmavší, než když snídali. Sam vyskočil na nohy. Už jen z toho, jak zotavený a hladový se cítil, pochopil, že prospal celý den, nejméně devět hodin.

Frodo ještě pořád tvrdě spal, teď natažen na boku. Gluma nebylo vidět.

Samovi vyskočila v mysli řada hanlivých pojmenování pro sebe sama, načerpaná z rozsáhlé otcovské slovní zásoby. Pak ho napadlo i to, že pán měl pravdu: prozatím se nebylo před čím střežit. Tak či onak zůstali oba živí a neuškrcení.

„Chudák jeden!" řekl si napůl kajícně. „Teď bych rád věděl, kam se poděl?"

„Nikam daleko, nikam daleko!“ řekl hlas nad ním. Vzhlédl a proti večerní obloze spatřil obrys Glumovy veliké ušaté hlavy.

„Hele, co to děláš?“ vykřikl Sam. Jeho podezření se vrátilo, sotva spatřil tu podobu.

„Sméagol má hlad,“ řekl Glum. „Brzy se vrátí.“

„Vrať se hned!“ zařval Sam. „Hej! Vrať se!“ Ale Glum zmizel.

Frodo se Samovým výkřikem probudil, posadil se a protíral si oči.

„Nazdar! Něco se děje?“ řekl. „Kolik je hodin?“

„Nevím,“ řekl Sam. „Počítám, že je po západu slunce. A on šel pryč. Říkal, že má hlad.“

„Nedělej si starosti!“ řekl Frodo. „S tím se nedá nic dělat. Ale však on se vrátí. Slib ho ještě chvíli bude držet. A svého Miláška stejně neopustí.“

Frodo jen mávl rukou, když slyšel, že hodiny tvrdě spali s Glumem, a velmi hladovým Glumem, vedle sebe. „Nedávej si žádné Kmotrovy přezdívky,“ řekl. „Byl jsi vyčerpaný a dobře to dopadlo; teď jsme si oba odpočali. A máme před sebou těžkou cestu, nejhorší ze všech.“

„A co jídlo?“ řekl Sam. „Za jak dlouho to vlastně celé vyřídíme? A až to budeme mít za sebou, co uděláme pak? Ten cestovní chleba drží člověka báječně na nohou, i když by se dalo říct, že žaludek úplně neuspokojí, aspoň můj ne; tím nechci nijak urazit ty, co ho dělali. Ale každý den musíme trochu odjíst a nepřibývá ho. Počítám, že nám vystačí tak na tři neděle, a to s utaženým opaskem, a když se budeme hodně krotit! Zatím jsme si moc popřávali.“

„Nevím, jak dlouho nám bude trvat, než… skončíme,“ řekl Frodo.

„Nešťastně jsme se zdrželi v kopcích. Jenže, Samvědě Křepelko, můj milý hobite – vážně, Same, můj znejmilejší hobite a nejlepší kamaráde – myslím, že s tím, co bude pak, si nemusíme dělat hlavu. Vyřídit to, jak říkáš – jakou máme naději, že to vůbec dokážeme? A jestli ano, kdo ví, co z toho vzejde, když ten Jeden padne do Ohně a my budeme u toho? Ptám se tě, Same, je pravděpodobné, že ještě někdy budeme potřebovat chleba? Já myslím, že ne. Jestli si dokážeme zachovat všechny čtyři, aby nás donesly k Hoře osudu, víc dokázat nemusíme. A já začínám mít pocit, že nedokážu ani to.“

Sam mlčky přikývl. Vzal pána za ruku a sklonil se nad ní. Nepolíbil ji, ačkoli na ni dopadly jeho slzy. Pak se odvrátil, přejel si nos rukávem, vstal a dupal kolem, pokoušel se pohvizdovat a mezi jednotlivými pokusy bručel: „Kde je ta zatracená potvora?“

Glum se ve skutečnosti vrátil zanedlouho; přišel však tak tiše, že ho neslyšeli, dokud nestál před nimi. Prsty a obličej měl umazané černým blátem. Ještě žvýkal a slintal. Co žvýká, na to se raději neptali a ani na to nemysleli.

„Červy, brouky, něco slizkého z děr,“ pomyslel si Sam. „Brrr! Odporné stvoření, chudák jeden!“

Glum neříkal nic, dokud se zhluboka nenapil a neumyl se v potoce.

Pak k nim přišel a olizoval se. „Už je mi líp,“ řekl. „Odpočali jsme si? Připravení na cestu? Milousci hobitci krásně spí. Už věří Sméagolovi? Moc, moc dobře.“

Další úsek jejich pouti se velmi podobal předchozímu. Šli dál a rokle byla stále mělčí a její sklon povlovnější. Dno bylo méně kamenité a víc hlinité a její stěny se zvolna snížily v pouhé břehy. Začala se točit a rozbíhat. Noc se chýlila ke konci, měsíc a hvězdy však zakrývaly mraky, a tak příchod dne poznali jen ze šířícího se řídkého světla. Po mrazivé hodině došli na konec vodního toku. Břehy se proměnily v mechem obrostlé pahrbky. Přes poslední lavici rozpadajícího se kamene potok bublal a padal do hnědého bahniska a mizel. Suché rákosí syčelo a chrastilo, ačkoli žádný vítr necítili.

Po obou stranách i vpředu se do šerého polosvětla na východ a na jih táhly rozsáhlé mokřady a bahniště. Z temných a ošklivých jezírek vydechovaly a kroutily se mlhy. Jejich puch dusivě visel v nehybném vzduchu. V dálce, teď skoro přímo na jihu, se rýsovaly horské stěny Mordoru jako černá závora z nevlídných mraků plujících nad nebezpečně zamlženým mořem.

Hobiti teď byli zcela vydáni do rukou Glumovi. Nevěděli, a v tom mlhavém svitu nemohli ani tušit, že jsou vlastně na samé severní hranici močálů, jejichž převážná rozloha se táhla na jih od nich. Kdyby tu zem znali, mohli se s trochou zdržení kousek vrátit, pak zahnout na východ a dostali by se kolem po pevné silnici na holou pláň Dagorlad, pole pradávné bitvy před branami Mordoru. Ne že by to byla slibná cesta. Na kamenité pláni se nebylo kde ukrýt a křižovaly ji silnice pro skřety a vojáky Nepřítele. Tam by je neochránily ani lórienské pláště.

„Kudy půjdeme teď, Sméagole?“ zeptal se Frodo. „Musíme přes ty ohavně páchnoucí mokřady?“

„Ale kdepak, kdepak,“ řekl Glum. „Jestli se hobiti chtějí rychle dostat k temným horám a jít navštívit Jeho, tak ne. Kousek zpátky a kousek okolo“ – vyzáblou paží máchl na sever a na východ – „a dostanete se na tvrdé studené silnice rovnou k bránám Jeho země. Spousta Jeho lidí tam bude vyhlížet hosty a moc rádi je odvedou rovnou k Němu. To ano. Jeho Oko se na tu cestu dívá v jednom kuse. Jednou tam přistihlo Sméagola, už dávno.“ Glum se otřásl. „Ale od té doby používal Sméagol oči, jistě, jistě; od té doby jsem používal oči a nos. Znám jiné cestičky. Těžší, ne tak rychlé, ale lepší, jestli nechceme, aby nás viděl. Pojďte za Sméagolem! Provede vás močálem, mlhou, milouškou, hustou mlhou. Pojďte za Sméagolem. Hodně opatrně, a možná že ujdete velký kus cesty, ano, velký kus, než vás chytí, ano, snad.“

Byl už den, bezvětrné mračné ráno, a puch močálu ležel v těžkých vrstvách. Nízkou oblačnou oblohou neprorazil jediný sluneční paprsek a zdálo se, že Glum by úzkostně rád pokračoval v cestě ihned. Po krátkém odpočinku tedy opět vyrazili a brzy se ztratili v mlčenlivém světě stínů, odříznuti od výhledu na všechny okolní země, ať už kopce, které opustili, nebo hory, které hledali. Šli pomalu v řadě za sebou: Glum, Sam, Frodo.

Zdálo se, že Frodo je ze všech tří nejunavenější, a přestože šli pomalu, často zaostával. Hobiti brzy zjistili, že to, co vypadalo jako obrovský mokřad, je ve skutečnosti nekonečná síť jezírek, měkkých bahnišť a křivolakých, zpola zadušených potůčků. Bystré oči a nohy se tudy mohly proplést. Tu bystrost Glum rozhodně měl a také ji potřeboval celou. Hlava na dlouhém krku se mu stále otáčela sem a tam. Přitom čenichal a ustavičně si mumlal. Občas zvedl ruku a zarazil je, shrbeně šel kousek napřed, zkoušel půdu prsty i nohama, anebo jen naslouchal s uchem přitisknutým k zemi.

Bylo to bezútěšné a úmorné. V této ztracené končině dosud vládla studená vlhká zima. Jedinou zeleň představoval povlak sinavých chaluh na tmavých mastných hladinách ponurých vod. Mrtvá tráva a hnijící rákos se rýsovaly v mlhách jako odrané stíny dávno zapomenutého léta.

Jak plynul den, světla poněkud přibylo a mlhy se zvedly, zřídly a byly průsvitnější. Daleko nad hnilobou a výpary světa plulo teď pokojnou zemí s podlahou z oslnivých pěn vysoké a zlaté slunce, dole však zahlédli jen jeho prchavý přízrak, krhavý, bledý, bez barvy a bez tepla.

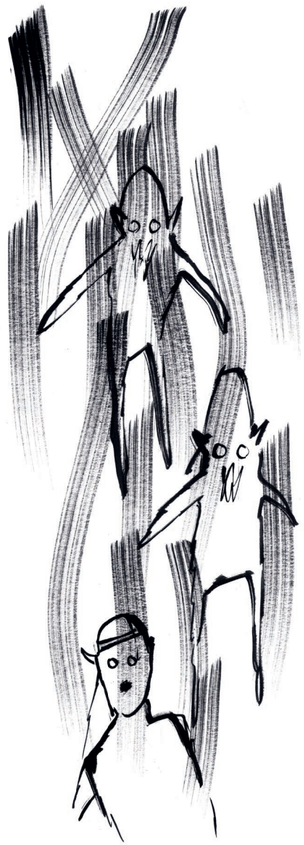

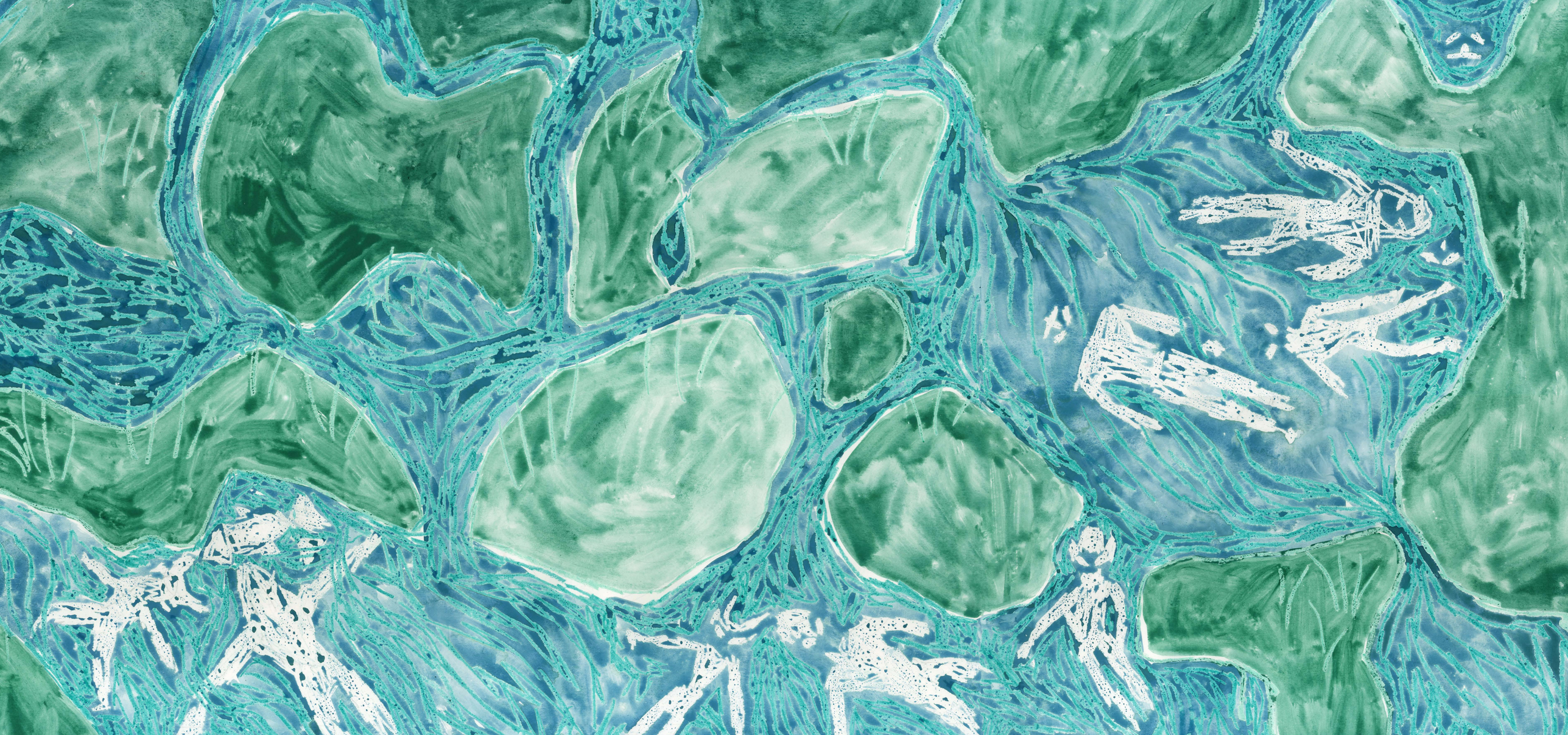

I tato chabá připomínka jeho přítomnosti však stačila, aby se Glum kabonil a cukal. Přerušil pochod, a tak odpočívali skrčení jako štvaná zvěř na pokraji veliké hnědé houštiny rákosu. Bylo hluboké ticho; jen na jeho povrchu škrábalo lehounké tetelení vysemeněných květních stvolů a chvění polámaných stébel trávy v drobných pohybech vzduchu, které ani necítili.

„Ani ptáček," řekl Sam truchlivě.

„Ne, ani ptášek," řekl Glum. „Miloušci ptášci!" olízl si zuby. „Nejsou tu žádní ptášci. Jsou tu hádešci, červíšci, tvorešci v tůních. Spousta všeličeho ošklivého. Žádní ptášci," skončil smutně. Sam na něho pohlédl s odporem.

Tak minul třetí den jejich pouti s Glumem. Než se ve šťastnějších zemích začaly dloužit stíny, šli dál, pořád dál a jen s krátkými zastávkami. Ty nebyly ani tak kvůli odpočinku, jako kvůli Glumovi. Teď totiž musel i on postupovat velmi opatrně a občas chvíli nevěděl, jak dál. Došli do samého středu Mrtvých močálů a byla tma. Kráčeli pomalu, shrbeně, drželi se těsně za sebou a pozorně sledovali každý Glumův pohyb. Mokřady byly stále vlhčí a rozlévaly se v široká stojatá jezera, mezi nimiž bylo stále obtížnější najít pevná místa, kde se nohy nebořily do bublajícího bahna. Pocestní byli lehcí; jinak by sotva některý z nich našel cestu.

Vzápětí se docela setmělo; i vzduch se zdál černý a těžko dýchatelný. Když se objevila světla, Sam si protřel oči; myslel, že na něho jdou mrákoty. Nejdřív uviděl jedno koutkem levého oka: útržek bledého svitu, který se rozplynul. Brzy nato se však objevila další: některá jako matně zářící dým, jiná jako mlhavé plamínky pomalu vyšlehující nad neviditelnými svíčkami, tu a onde se kroutila jako přízračné plachty rozvinované schovanýma rukama. Žádný z jeho společníků však nepromluvil.

Nakonec už to Sam nevydržel. „Co je tohle, Glume?" zašeptal.

„Ta světýlka. Jsou všude kolem nás. Jsme v pasti? Kdo to je?"

Glum vzhlédl. Před sebou měl temnou vodu a lezl sem a tam po zemi, v nejistotě, kudy dál.

„Ano, jsou všude kolem nás," zašeptal. „Klamavá světlíška. Svíšišky za mrtvolky, jistě, jistě. Nevšímej si jich! Nedívej se! Nechoď za nimi! Kde je pánešek?"

Sam se ohlédl a zjistil, že Frodo opět zaostal. Neviděl ho. Vrátil se několik kroků do tmy; neodvažoval se jít daleko ani zavolat hlasitěji než chraplavým šeptem. Náhle klopýtl o Froda, který stál ztracen v zamyšlení a hleděl na bledá světélka. Ruce mu strnule visely; kanula z nich voda a sliz.

„Pojďte, pane Frodo!" řekl Sam. „Nedívejte se na ně! Glum říká, že nesmíme. Musíme se ho držet a dostat se z tohohle prokletého místa co nejrychleji – jestli to půjde!"

„Dobře," pravil Frodo, jako když se vrací ze snu. „Už jdu. Běž!"

Sam zase pospíšil kupředu. Zakopl o nějaký starý kořen nebo trs trávy. Upadl a ztěžka dolehl na ruce. Ty se mu hluboko zabořily do lepkavého řídkého bahna, takže měl tvář až u hladiny temného jezera. Ozvalo se slabé zasyčení, zvedl se ohavný puch, světla zakmitala, zatančila a zavířila. Voda pod ním na chviličku vypadala jako okno zasklené špinavým sklem a on se díval skrze ně. Vytrhl ruce z bahniska a s výkřikem odskočil. „Jsou tam mrtví! Ve vodě jsou mrtvé tváře!" řekl s hrůzou. „Mrtvé tváře!"

Glum se zasmál. „Mrtvé močály, jistě, jistě: tak se jmenují," krákoral, „nemáš se do nich dívat, když svítí svíšišky."

„Kdo to je? Co to je?“ ptal se Sam roztřeseně a obrátil se k Frodovi, který už byl těsně za ním.

„Nevím,“ řekl Frodo jako ze sna. „Ale viděl jsem je také. V tůních, když se rozsvítily svíce. Leží ve všech tůních, bledé tváře hluboko, hluboko pod temnou vodou. Viděl jsem je: sveřepé, zlé tváře a ušlechtilé smutné tváře. Mnoho hrdých a krásných tváří s vodním bylím ve stříbrných vlasech. A všechny v rozkladu, všechny hnilobné, všechny mrtvé. Svítí v nich zlé světlo.“

Frodo si zakryl oči rukama. „Nevím, kdo jsou, ale zdálo se mi, že vidím muže a elfy a vedle nich skřety.“

„Jistě, jistě,“ řekl Glum. „Všichni mrtví, všichni hnijí. Elfové, muži i skřeti. Mrtvé močály. Byla jednou jedna veliká bitva, hrozně dávno, jistě, tak to Sméagolovi vypravovali, když byl malý, než přišel Milášek. Byla to veliká bitva. Velicí muži s dlouhými meči a strašliví elfi a vřískaví skřetíšci. Celé dny, celé měsíce bojovali na pláni u Černé brány. Ale Močály se od té doby rozrostly, pohltily hroby; pořád se rozlézají a rozlézají.“

„To je přece už celý věk a víc,“ řekl Sam. „Ti mrtví tam nemůžou být doopravdy! Je to nějaká čertovina, kterou vymysleli v Černé zemi?“

„Kdoví? Sméagol neví,“ odpověděl Glum. „Nedá se na ně šáhnout, nedá se jich dotknout. Jednou jsme to zkoušeli, jistě milášku. Jednou jsem to zkusil; ale nedá se na ně šáhnout. Snad jsou jen na dívání, ne na šahání. Ne, milášku! Všichni mrtví.“

Sam se na něho černě podíval a opět se otřásl. Myslel, že uhodl, proč se na ně Glum pokoušel sáhnout.

„Já je vidět nechci,“ řekl. „Víckrát ne! Nemůžeme jít dál a pryč odtud?“

„Jistě, jistě,“ řekl Glum. „Ale pomališku, pomališku. Moc opatrně! Nebo půjdou hobitci dolů za mrtvými a rozsvítí se malé svíšišky. Pojďte za Sméagolem! Nekoukejte na světlíška!“

Odplazil se vpravo a hledal cestičku kolem jezera. Šli těsně za ním, shrbení, a co chvíli užívali rukou stejně jako on.

„Jestli to takhle půjde dál, tak z nás nakonec budou tři malí miláškové Glumoušková,“ pomyslel si Sam.

Přece se dostali na konec černého jezera a opatrně je přešli, plazíce se a přeskakujíce z jednoho zrádného ostrůvku rákosí na druhý. Často pod nimi půda povolila a stoupli nebo rukama padli do vod ohavných jako žumpa, až byli špinaví a oslizlí až po krk a jeden druhému páchli.

Až pozdě v noci dospěli zase na pevnější půdu. Glum sykal a šeptal si, ale zdálo se, že je potěšen; nějakou záhadnou směsicí hmatu a čichu a nekalou pamětí na tvary ve tmě zřejmě zase docela přesně věděl, kde je, a byl si jistý, kudy dál.

„A teď jdeme!“ řekl. „Milouši hobitci! Statešní hobitci! Moc, moc unavení, to se ví, to my jsme taky, milášku, všichni. Musíme ale odvést páneška od zlých světlíšek, jistě, jistě, musíme.“

S těmi slovy opět vyrazil téměř poklusem dlouhou uličkou mezi vysokým rákosím a hobiti klopýtali za ním, jak mohli nejrychleji. Za chviličku se však zastavil a pochybovačně natáhl vzduch. Sykl, jako by byl znovu zneklidněn nebo nespokojen.

„Co je?“ zavrčel Sam, který špatně pochopil jeho jednání. „Na co čuchat? Ten smrad mě div neporazí, i když si držím nos. Smrdíš a pán taky smrdí; všecko tu smrdí.“

„Jistě, jistě, a taky Sam smrdí!“ odpověděl Glum.

„Chudák Sméagol to cítí, ale hodný Sméagol to snáší. Pomáhá milouškovi páneškovi. Ale to je jedno. Něco je ve vzduchu. Přichází změna. Sméagol neví; nelíbí se mu to.“

Šel dál, jeho neklid však rostl a co chvíli se vztyčil v celé výši a natahoval krk na východ a na jih. Hobiti nějakou chvíli neslyšeli ani necítili, co ho znepokojuje. Pak náhle zůstali stát všichni tři, strnuli a naslouchali. Frodovi a Samovi se zdálo, že daleko, daleko zaslechli dlouhý kvílivý výkřik, vysoký, tenký a krutý. Zachvěli se. V témže okamžiku si uvědomili pohyb ve vzduchu; velice se ochladilo. Stáli, napínali uši, a tu zaslechli hluk připomínající vzdálený vítr. Mlhavá světélka se zachvěla, zmatněla a zhasla.

Glum se nechtěl hnout dál. Stál, třásl se a drmolil si pod nos, až se vítr přihnal k nim a zasyčel a zaskučel nad močály. Noc trochu zesvětlela, takže viděli nebo zpola viděli beztvaré mlhy, jak se vlekou, svíjejí a kroutí a valí se přes ně dál. Vzhlédli a spatřili, že se mraky trhají.

Ten pohled na chviličku potěšil hobití srdce, Glum se však přikrčil a mumlavě proklínal Bílou tvář. A pak, když Frodo a Sam zírali do nebe a zhluboka dýchali čerstvější vzduch, viděli, že to přichází: malý obláček od prokletých kopců, černý stín vypuštěný z Mordoru, cosi ohromného, okřídleného a zlověstného. Mihlo se to přes měsíc a se smrtícím výkřikem odlétlo na západ rychlostí předhánějící vítr.

Padli k zemi a nepříčetně se tiskli ke studené půdě. Hrůzný stín se však otočil a vracel se, teď níž, a letěl přímo nad nimi, rozháněje výpary bažin svými ohyzdnými křídly. A pak byl pryč. Letěl zpět do Mordoru rychlostí Sauronova hněvu a za ním burácel pryč vítr a Mrtvé močály zůstaly holé a nehostinné. Kam až oko dosáhlo, až k vzdálené hrozbě hor byla teď obnažená pustina postříkaná skvrnami měsíčního světla.

Frodo a Sam vstali a protírali si oči jako děti, které se vzbudily ze zlého snu a vidí, že svět ještě pořád halí známá noc. Glum však ležel na zemi jako omráčený. Těžko ho burcovali a chvíli nechtěl zvednout hlavu, klečel, opíraje se o lokty, a hlavu si kryl velkýma ploskýma rukama.

„Přízraky!“ kvílel. „Přízraky na křídlech! Milášek je jejich pánem.

Vidí všesiško, všesiško. Nic se před nimi neschová. Zatracená Bílá tvář! A všechno říkají Jemu. On vidí, On ví. Ach, glum, glum, glum!“

Dokud nezapadl měsíc daleko na západě za Tol Brandirem, nevstal a nepohnul se.

Od té doby měl Sam pocit, že se Glum opět změnil. Víc se lísal a tvářil se přátelštěji; Sam ho však přistihl, že se chvílemi divně dívá, zejména po Frodovi; a stále víc se vracel ke starému způsobu mluvy.

A ještě jednou úzkostí trpěl Sam stále víc. Frodo se zdál unavený, unavený až k vyčerpání. Neříkal nic, vlastně nemluvil skoro vůbec; nestěžoval si, kráčel však, jako by nesl náklad, jehož váha stále roste; a vlekl se pomaleji a pomaleji, takže Sam musel často prosit Gluma, aby počkal a neopouštěl pána.

Skutečně, s každým krokem směrem k branám Mordoru cítil Frodo Prsten na řetízku kolem krku jako větší břemeno. Začínal jej teď cítit jako opravdové závaží, které ho táhne k zemi. Daleko víc ho však trápilo Oko: tak to pro sebe nazýval. Ono, spíše než tíha Prstenu, ho ohýbalo a hrbilo, když kráčel. To Oko: ten hrozný rostoucí pocit nepřátelské vůle, která se velikou mocí snaží prorazit všemi stíny oblaků a země a masa a uvidět tě; zabodnout se do tebe smrtícím pohledem, abys byl

obnažen a nemohl se hnout. Jak tenké, jak vetché už byly ty závoje, které mu dosud bránily. Frodo úplně přesně věděl, kde nyní sídlí ta vůle a její srdce; tak jistě, jako člověk se zavřenýma očima určí, kde je slunce. Byl tváří k ní a její moc bušila do jeho čela.

Glum nejspíš cítil něco podobného. Co se však dělo v jeho bídném srdci mezi tlakem Oka, žádostí po Prstenu, který byl tak blízko, a mezi poníženým slibem, který dal napůl ve strachu ze studeného železa, to hobiti netušili. Frodo o tom vůbec nepřemýšlel, Sam se zabýval především svým pánem a sotva si povšiml temného mraku, který padl na jeho vlastní srdce. Poslal teď Froda před sebe a bděle sledoval každý jeho pohyb, podpíral ho, když klopýtal, a snažil se ho neobratně povzbuzovat.

Když konečně přišel den, hobiti byli překvapení, jak se zlověstné hory přiblížily. Vzduch byl teď jasnější a chladnější a stěny Mordoru byly sice dosud daleko, nebyla to však již oblačná hrozba v nedohlednu, ale sveřepé černé věže mračící se za bezútěšnou pustinou. Močály končily a skomíraly v mrtvých planinách rozpraskaného bahna. Země se před nimi táhla dlouhými, mělkými, neplodnými a nelítostnými svahy k poušti, jež ležela před Sauronovou bránou.

Dokud trvalo šedé světlo, krčili se pod černým kamenem jako červi a choulili se v obavách, že okřídlený děs přiletí znovu a vypátrá je svýma krutýma očima. Ostatek cesty byl stínem rostoucího strachu, v němž paměť nenašla nic, čeho by se zachytila. Ještě dvě noci se vlekli úmornou krajinou bez cest. Zdálo se jim, že vzduch zhrubl a je plný trpkého pachu, který jim zalyká dech a vysušuje ústa.

Konečně pátého rána cesty s Glumem zase stanuli. Před nimi se v úsvitu temně zvedaly veliké hory pod střechou oblak a dýmu. Od jejich úpatí se napřahovaly mohutné bašty a rozbité pahorky, jejichž nejbližší konec byl vzdálen jen asi dvanáct mil. Frodo se rozhlížel s hrůzou. Mrtvé močály a vyprahlá rašeliniště Zemí nikoho byly strašné, avšak země, kterou teď plíživý den zvolna odhaloval jeho uhýbajícím očím, byla mnohem odpudivější. I do Jezera mrtvých tváří snad někdy přišel hubený přízrak zeleného jara; sem však nemohlo jaro ani léto víckrát přijít. Zde nežilo nic, ani malomocné plísně živící se hnilobou. Zející tůně byly zadušeny popelem a plazivými bahny, chorobně bělošedými, jako by hory vyzvrátily kal ze svých útrob na okolní země. Vysoké mohyly na prach rozdrcených skal, veliké kužele zeminy spálené ohněm a poskvrněné jedy stály jako necudný hřbitov v nekonečných řadách, jež zvolna odhalovalo neochotné světlo.

Došli ke spoušti ležící před Mordorem, k trvalému pomníku temné dřiny jeho otroků, jenž měl přetrvat, až všechny jejich záměry zvětší; zem poskvrněná, nevyléčitelně chorá, leda by přišlo Velké moře a omylo ji zapomněním.

„Je mi špatně," řekl Sam. Frodo nepromluvil.

Chvíli tam stáli jako lidé, kteří odhánějí noční můru číhající na pokraji spánku, přestože vědí, že k ránu mohou dojít pouze skrze stíny.

Světlo se rozlévalo a tvrdlo. Zející jámy a jedovaté mohyly byly obludně jasné. Slunce vzešlo a kráčelo mezi oblaky a dlouhými prapory kouře, i sluneční svit však byl pošpiněn. Hobiti ne

Dokázali to světlo vítat; zdálo se nepřátelské, odhalovalo je v jejich bezmocnosti – jako maličké pištící přízraky, které bloudí mezi hromadami popele Temného pána.

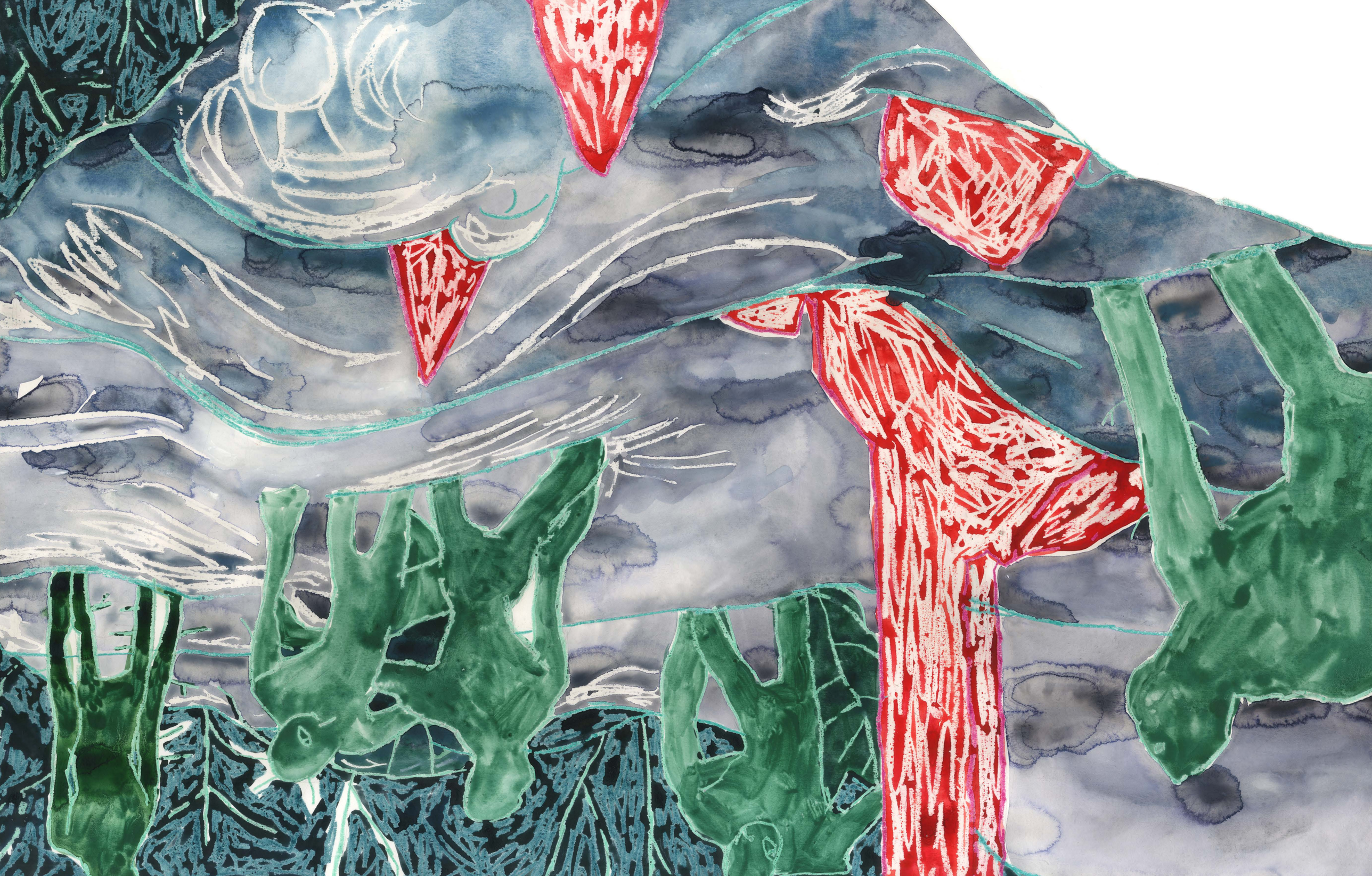

Byli tak unavení, že hledali, kde by si mohli odpočinout. Chvíli seděli a nemluvili ve stínu hromady strusky; vycházely z ní však nečisté výpary, svíraly jim hrdlo a dusily je. Glum vstal první. Prskal a klel a beze slova a bez ohlédnutí na hobity se po čtyřech plazil pryč. Frodo a Sam se plazili za ním, až se dostali do široké, téměř okrouhlé jámy s vysokým břehem na západní straně. Byla studená a mrtvá a na dně se v mnoha barvách rozlévaly splašky. V té ošklivé díře se skrčili a doufali, že v jejím stínu uniknou pozornosti Oka.

Den zvolna uplýval. Trápila je veliká žízeň, vypili však jen pár kapek ze svých lahví – naposledy naplněných v rokli, která jim teď, když se ve vzpomínce ohlíželi, připadala jako krásné a klidné místečko. Hobiti střídali hlídky. Zprvu nemohli usnout ani jeden, přestože byli velmi unavení; když se však slunce v dálce spouštělo do pomalu plujícího oblaku, Sam si zdříml. Stráž právě držel Frodo. Ležel zády opřen o svah jámy, to ho však nezbavovalo pocitu břemene, které na něm spočívalo. Hleděl do oblohy pruhované kouřem a viděl podivné mátohy, temné jedoucí postavy a tváře z minulosti. Ztratil pojem času, kolísal na okraji spánku a bdění, až na něho přišlo zapomnění.

Náhle se Sam probudil s dojmem, že slyšel pána volat. Byl večer. Frodo volat nemohl, protože usnul a sklouzl téměř až na dno jámy. Byl u něho Glum. Sam měl chviličku dojem, že se snaží Froda vzburcovat, ale pak viděl, že tomu tak není. Glum mluvil sám se sebou. Sméagol se přel s nějakou jinou myslí, jež užívala téhož hlasu, nutila jej však pištět a syčet. Když mluvil, v očích se mu střídalo bledé a zelené světlo.

„Sméagol slíbil," řekla první myšlenka.

„Jistě, jistě, miláška," přišla odpověď. „Slíbili jsme: zachránit svého Miláška, nevydat ho Jemu– – nikdy. Ale on k Němu jde, jistě, krok za krokem. Co s ním ten hobit udělá, to jsme zvědaví, jistě, to jsme zvědaví."

„Já nevím. Nemůžu tomu zabránit. Má ho páneček. Sméagol slíbil, že bude pánečkovi pomáhat."

„Jistě, jistě, pomáhat páneškovi: páneškovi Miláška. Ale kdybysme byli pánešek my, pak bysme mohli pomáhat sami sobě, jistě, a pořád bysme dodržovali slib."

„Sméagol ale říkal, že bude moc, moc hodný. Miloušek hobitek! Sundal krutý provázek Sméagolovi z nožičky. Mluví se mnou miloučce."

„Moc, moc hodný, ano, miláška? Tak buďme hodný jako rybiška, slaďoušká rybiška, ale k sobě. Neublížíme milouškovi hobitkovi, samozřejmě, ne, ne."

„Ale Miláček dostal slib," namítl Sméagolův hlas.

„Tak si ho vezmi," řekl druhý, „a dostaneš slib sám! Potom budeme pánešek my, glum! A ten druhý hobit, ten ošklivý hobit, podezřívavý hobit, se bude plazit, jisště, glum!"

„Ale miloušek hobitek ne?"

„Ne, ne, jestli nebudeme chtít. Ale je to Pytlík, Miláška, jistě, je Pytlík. Pytlík ho ukradl. Našel ho a neřekl nic, nic. My nenávidíme Pytlíky."

„Ne tohohle Pytlíka."

„Jistě, každého Pytlíka. Všechny lidišky, kteří mají Miláška. Musíme ho mít!"

„Ale On to uvidí, On se to dozví. On nám ho vezme!"

„On vidí. On slyšel, jak jssme hloupě slíbili – proti jeho příkazu, jistě. Musíme ho vzít. Přízraky hledají. Musíme ho mít."

„Pro Něho ne!“

„Ne, slaďoušku. Víš, milášku, když ho budeme mít, můžeme utéct i před ním, ne? Možná že dostaneme velikou sílu, větší než Přízraky.“

„Pán Sméagol? Veliký Glum? Sám Glum? Jíst rybišky každý den, třikrát za den, čerstvé z moře. Největší Milášek Glum! Musíme ho mít.“

„My ho chceme, chceme, chceme!“

„Ale oni jsou dva. Vzbudí se moc rychle a zabijí nás,“ kňoural Sméagol z posledních sil. „Teď ne. Ještě ne.“

„My ho chceme! Ale – „ nastalo dlouhé ticho, jako by procitla nová myšlenka. „Ještě ne, aha? Možná. Třeba pomůže Ona. Třeba Ona, jistě.“

„Ne, ne! Tak ne!“ kvílel Sméagol.

„Jistě! My ho chceme! My ho chceme!“

Pokaždé když mluvila druhá mysl, Glumova dlouhá ruka se pomalu plížila kupředu, kradla se k Frodovi, a pak sebou trhla nazpět, když opět promluvil Sméagol. Nakonec se obě paže se zkřivenými a cukajícími prsty začaly sápat jako pařáty po jeho krku.

Sam ležel zticha, stržen sporem, zpod přivřených víček však pozoroval každý Glumův pohyb. Jeho prosté mysli připadal obyčejný hlad, touha sníst hobity, jako hlavní nebezpečí, které od Gluma hrozí. Teď si uvědomil, že je to jinak. Glum cítil strašlivé volání Prstenu. On byl samozřejmě Temný pán, Sam však byl zvědav, kdo je Ona. Soudil, že nějaká ohavná přítelkyně, kterou si ten malý mizera pořídil na cestách. Pak zapomněl na úvahy, protože věci očividně zašly dost daleko a začínalo to být nebezpečné. Všechny údy měl nesmírně těžké, ale s námahou se vytrhl a posadil se. Něco ho varovalo, aby byl opatrný a neodhalil, že vyslechl spor. Hlasitě vzdychl a široce zazíval.

„Kolik je hodin?“ řekl ospale.

Glum vyrazil mezi zuby dlouhé zasyčení. Chviličku stál zpříma, napjatě a hrozivě; pak se zhroutil, dopadl na všechny čtyři a vylezl do břehu jámy.

„Milousči hobitci! Miloušek Sam!“ řekl. „Ospalci, jistěže, ospalci! Nechají hodného Sméagola hlídat! Ale je večer. Šero se plíží. Je čas jít.“

„Nejvyšší čas!“ pomyslel si Sam. „A taky čas se rozejít.“ Přesto mu projela myslí otázka, zda by teď vlastně svobodně se pohybující Glum nebyl stejně nebezpečný, jako když ho mají s sebou. „Zatraceně!

Kdyby se tak zalknul!“ zabručel. Seškrábal se dolů břehem a vzbudil svého pána.

Frodo se cítil kupodivu osvěžen. Zdál se mu sen. Temný stín přešel a v této choré krajině ho navštívilo líbezné vidění. Nic mu z něho v paměti nezůstalo, a přece díky němu cítil radost a měl lehčí srdce. I jeho břímě na něm spočívalo s menší tíhou. Glum ho vítal s psí radostí. Chichotal se a štěbetal, praskal dlouhými prsty a šátral Frodovi po kolenou. Frodo se na něho usmál. „Pojď!“ řekl. „Vedl jsi nás dobře a věrně. Tohle je poslední úsek. Doveď nás k Bráně a nebudu žádat, abys šel dál. Doveď nás k Bráně a můžeš jít, kam chceš - jenom ne k našim nepřátelům.“

„K Bráně, ano?“ vykvikl Glum a vypadal překvapeně a poděšeně.

„K Bráně, říká pánešek. Jistě, říká to. A hodný Sméagol dělá, o co požádá, jistě. Ale až přijdeme blíž, potom se uvidí, potom se třeba uvidí. Vůbec to nebude milouské. Ne, ne!“

„Jenom běž!“ řekl Sam. „Ať to máme odbyté!“

V houstnoucím šeru se vyškrábali z jámy a pomalu se proplétali mrtvou zemí. Nedošli daleko a opět pocítili strach, který na ně padl, když se nad močály přehnal okřídlený tvor. Zarazili se a choulili se k zle páchnoucí zemi; na tmavé večerní obloze však neviděli nic a hrozba se brzy přehnala kdesi vysoko, snad na nějaké rychlé posílce z Barad- dur. Po chvíli Glum vstal a plazil se dál. Přitom si mumlal a třásl se.

Asi hodinu po půlnoci na ně padl strach potřetí, nyní se však jevil vzdálenější, jako by letěl vysoko nad mraky a strašlivou rychlostí se hnal na západ. Glum však byl bezmocný hrůzou a byl přesvědčen, že honí je, že se o jejich příchodu ví.

„Třikrát!“ fňukal. „Třikrát, to je výstraha. Cítí nás tu, cítí Miláška.

Milášek je jejich pán. Tudy dál nemůžeme, ne, ne. To nejde, to nejde!“

Domluvy a vlídná slova už nepomáhaly. Teprve když mu Frodo rozhněvaně přikázal a položil ruku na jílec meče, Glum vstal. Pak se konečně se zavrčením zvedl a šel před nimi jako Spráskaný pes. Tak proklopýtali úmorný zbytek noci, dokud nepřišel nový den strachu; kráčeli mlčky se sklopenými hlavami a neviděli nic a neslyšeli nic než vítr, který jim syčel do uší.

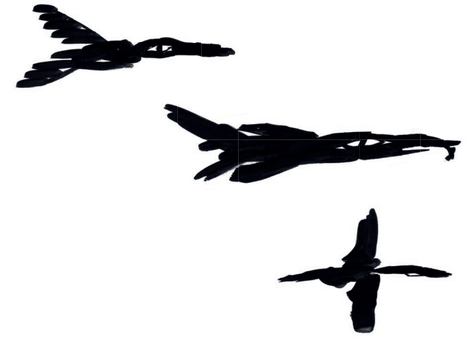

JAKO MYŠKA ŠEDIVÝ,
JAKO DŮM JSEM VELIKÝ,
NOS MÁM JAKO HAD,
ZEM SE MUSÍ TŘÁST,
KUDY KRÁČÍM TRÁVOU.
STROMY, TY SE LÁMOU.
Z ÚST MI TRČÍ ROHY,
PO JIHU SI CHODÍM,
PLESKÁM UŠIMA.
LET SI NEVŠÍMÁM;
DUSÁM POŘÁD DÁL A DÁL,
NIKDY BYCH SI NELEKAL,
ANI KDYBYCH UMŘÍT MĚL.
OLIFANT JSEM, TAK TO JE.
ZE VŠECH NEJVĚTŠÍ,
ZE VŠECH NEJSTARŠÍ.
JEDNOU BYS MĚ VIDĚL,
NIKDY NEZAPOMNĚL.
KDYŽ MĚ NEUVIDÍŠ,
VE MĚ NEUVĚŘÍŠ.
PŘECE OLIFANT JSEM, VĚŘ,
NEVÍM VŮBEC, CO JE LEŽ.

PŘÍBĚH VI.

SCHODY V CIRITH UNGOLU

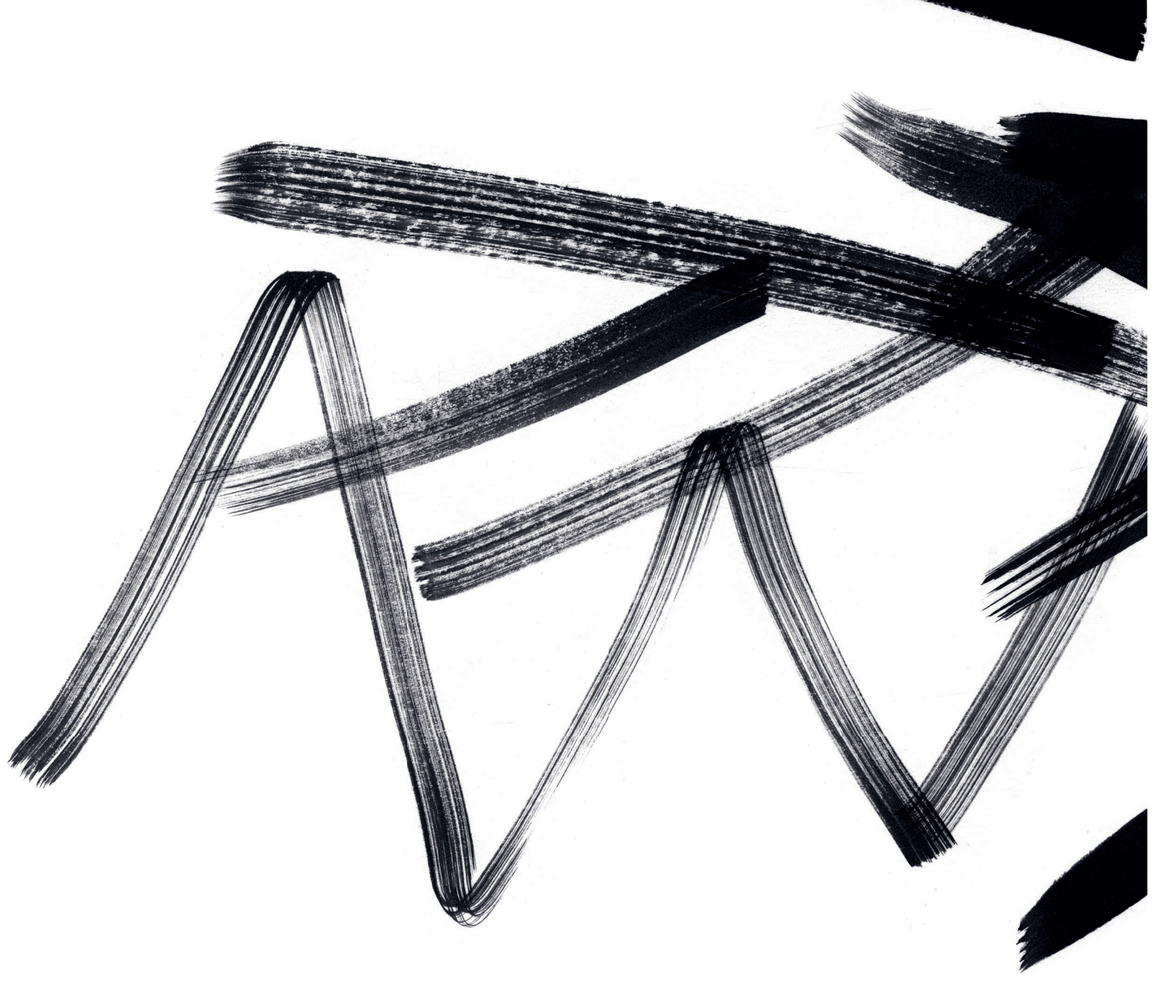

Glum tahal Froda za kabát a syčel strachem a netrpělivostí. „Musíme jít," říkal. „Nesmíme tu stát. Pospěšte!"

Frodo se neochotně obrátil zády k západu a šel, kam ho průvodce vedl, dál do tmy na východě. Vyšli z kruhu stromů a plížili se po silnici k horám. I tato silnice šla chvíli rovně, brzy však začala uhýbat k jihu, až se dostala pod veliké rameno skály, které viděli zdálky. Nevlídně se nad nimi černalo, temnější než temná obloha za ním. Pod jeho stínem se silnice plazila dál, obešla je a opět se vrhla k východu a začala prudce stoupat.

Frodo a Sam se plahočili s těžkým srdcem a na nebezpečí už skoro nedbali. Frodo měl skloněnou hlavu; břímě ho opět táhlo dolů. Sotvaže přešli velkou Křižovatku, tíže, v Ithilienu téměř zapomenutá, začala opět růst. Když teď ucítil, jak mu pod nohama cesta strmě stoupá, unaveně vzhlédl; a vtom je uviděl, jak říkal Glum: město Prstenových přízraků. Přikrčil se ke kamennému břehu.

Hluboko do hor zabíhalo dlouhé strmé údolí jako hluboký záliv stínu. Na druhé straně dále v náručí údolí, vysoko na kamenném podstavci černých kolenou Ephel Dúath, stály zdi a věže Minas Morgul.

Všude kolem bylo temno na zemi i na obloze, pevnost však byla osvětlena. Ne již uvězněným měsíčním světlem, které kdysi dávno proudívalo mramorovými stěnami Minas Ithil, Věže Měsíce, sličné a zářící v prohlubině kopců. Její nynější světlo bylo bledší než svit chřadnoucího měsíce, který se pomalu zatmívá, a chvělo se a linulo jako odporné výpary rozkladu, mrtvolné světlo, světlo, jež nic neosvětluje.

Ve zdech a věži bylo vidět okna jako bezpočetné černé díry hledící dovnitř do prázdna; nejvyšší patro věže se však pomalu otáčelo tam a zpět jako obrovská přízračná hlava šklebící se do noci. Tři společníci tam chvilku stáli, krčili se a zírali vzhůru vzpírajícíma se očima.

Glum se vzpamatoval první. Zase je naléhavě zatahal za pláště, neřekl však ani slovo. Téměř je vlekl kupředu. Každý krok dělali neradi a čas jako by vázl, takže mezi zvednutím a postavením nohy plynuly minuty znechucení.

Pomalu došli k bílému mostu. Tady slabě světélkující silnice přecházela nad říčkou uprostřed údolí a šla dál, závratně se vinouc k bráně města, která se otvírala jako černá tlama ve vnějším okruhu severních zdí. Po obou březích ležely široké roviny, stínová luka plná bledých bílých květů. I ony světélkovaly, krásné, a přece strašlivých tvarů, jako scestné podoby neklidného snu; vydávaly slabý, ale odporný mrtvolný puch. Vzduch byl plný zápachu hniloby. Most se klenul od louky k louce. V jeho čele stály postavy umně vytesané do lidských a zvířecích podob, všechny však nestvůrné a odporné. Voda pod nimi mlčela a dýmala; výpary, jež z ní stoupaly a ovíjely se okolo mostu, byly smrtelně chladné. Frodo cítil, že mu přecházejí smysly a mysl se zatemňuje. Pak náhle, jako by na něj působila nějaká jiná moc než jeho vlastní vůle, začal pospíchat a potácet se kupředu, s rukama tápavě vztaženýma; hlava se mu kymácela ze strany na stranu. Sam a Glum se za ním rozběhli. Sam chytil pána do náruče, právě když klopýtl a padal na samotný práh mostu.

„Tudy ne! Tudy ne!“ šeptal Glum, jeho dech mezi zuby však protrhl ticho jako písknutí, až se zděšeně přikrčil k zemi.

„Držte se, pane Frodo!“ zamumlal Sam Frodovi do ucha. „Pojďte zpátky! Tudy ne. Glum říká ne a já s ním pro jednou souhlasím.“

Frodo si přejel čelo rukou a odtrhl oči od města na kopci. Svítící věž ho fascinovala a bojoval s touhou rozběhnout se lesklou cestou k bráně. Nakonec se s námahou obrátil zpět a přitom pocítil, jak mu Prsten brání a táhne řetízek na krku; také oči, když je odvrátil, se na okamžik zdály slepé. Tma před ním byla neproniknutelná.

Glum lezl po zemi jako vyděšené zvířátko a mizel už v soumraku.

Sam podpíral a vedl svého klopýtajícího pána a následoval ho co nejrychleji.

Nedaleko břehu říčky byl v kamenné zídce u silnice průlom.

Prošli jím a Sam viděl, že jsou na úzké pěšině, která se zprvu slabě leskla jako hlavní silnice, pak vystoupila nad luka smrtícího kvítí, pohasla, ztemněla a vinula se křivolace do severního úbočí údolí.

Po této pěšině se hobiti plahočili bok po boku a Gluma před sebou neviděli, dokud se neobrátil a nepobídl je pokynem dál. V očích mu svítilo zelenobílé světlo; snad odrážely ohavný přísvit Morgulu, nebo je zevnitř zažíhalo podobné naladění. Toho smrtícího svitu a černých očních důlků si byli Frodo a Sam stále vědomi, stále se bázlivě ohlíželi přes rameno a stále odtahovali oči zpátky k rychle temnící stezce.

Postupovali pomalu. Když vystoupili nad zápach a výpary otrávené říčky, dýchalo se jim snáz a hlava se jim pročistila, v údech však cítili smrtelnou únavu, jako by celou noc nesli břemeno nebo dlouho plavali proti proudu. Nakonec už bez přestávky dál nemohli.

Frodo se zastavil a posadil se na kámen. Vylezli už na vrchol velikého hrbu holé skály. Před sebou měli v úbočí dolu zářez a cesta jej obcházela jako pouhá římsa s propastí po pravici; plazila se vzhůru po jižním srázu hory, až zmizela v černotě nahoře.

„Musím si chvíli odpočinout, Same,“ zašeptal Frodo. „Tíží mě, Samíčku, moc mě tíží. Kam ho asi dokážu donést? Stejně si musím odpočinout, než se odvážíme tamhle nahoru.“ Ukázal na úzkou cestu před nimi.

„Ššš!Šš!“ sykl Glum, spěchaje zpátky k nim. „Ššš!“ Prsty měl na rtech a naléhavě vrtěl hlavou. Zatahal Froda za rukáv a ukazoval na pěšinu, Frodo se však nechtěl hnout.

„Ještě ne,“ řekl, „ještě ne.“ Tížila ho únava a cosi víc než únava; jako by na jeho mysli a těle spočinulo těžké zaklení. „Musím si odpočinout,“ zamumlal.

Nato Glumův strach a rozčilení tak vzrostly, že opět promluvil a zasyčel zpod ruky, jako by chtěl chránit zvuk před neviditelnými posluchači ve vzduchu. „Tady ne, tady ne. Tady neodpočívat. Pojďte pryč! Šplhejte! Šplhejte! Pojďte!“

„Pojďte, pane Frodo,“ řekl Sam. „Zase má pravdu. Tady zůstat nemůžeme.“

„Dobře,“ řekl Frodo vzdáleným hlasem, jako by mluvil z polospánku.

„Zkusím to.“ Unaveně se postavil na nohy.

Bylo však pozdě. V tom okamžiku se skála pod nimi zachvěla a zatřásla. Veliký rachot zaburácel v zemi hlasitěji než kdy dřív a rozlehl se po horách. Pak se palčivě a náhle rudě zablesklo. Daleko

za horami na východě vylétl do oblohy blesk a polil nízké mraky šarlatem. V údolí stínu a mrtvolného světla se zdál nesnesitelně divoký a prudký. Proti vzlétajícímu plameni z Gorgorothu vyskočily kamenné štíty a hřebeny jako zubaté nože. Pak mocně prásknul hrom.

A Minas Morgul odpověděla. Zahořely sinavé blesky: z věže a z okolních vrchů do mračné oblohy vzlétly vidlice modrého plamene. Zem zasténala a z města vyšel výkřik. Ze směsice drsných hlasů, jako když křičí draví ptáci, a pronikavého ržání koní zdivočelých zuřivostí a strachem se ozval drásavý kvil, tetelivý, rychle stoupající k pronikavé výši za hranicí slyšitelnosti. Hobiti se obrátili k němu, vrhli se na zem a ruce si přitiskli k uším.

Když strašlivý výkřik klesl dlouhým ohavným stonem do ticha, Frodo pomalu zvedl hlavu. Na druhé straně údolí stály teď téměř v rovině jeho očí zdi rozlehlého města a brána v podobě otevřené tlamy s lesklými zuby zela dokořán. A z brány vycházelo vojsko.

Celý ten zástup byl oděn černě, temný jako noc. Proti mdlým zdem a světélkující dlažbě silnice je Frodo viděl: řada za řadou černých postaviček pochodovala rychle a mlčky a vycházela ven nekonečným proudem. Před nimi jela mocná jízda jako spořádané stíny a v čele byl kdosi větší než ostatní: Jezdec, celý černý, jen na hlavě zahalené kápí měl přilbu připomínající korunu, jež blýskala nebezpečným světlem. Blížil se dolů k mostu a Frodovy zírající oči ho sledovaly, neschopny zamžikat ani odvrátit se. Vždyť to se přece vrací na zem Pán Devíti jezdců a vede své zrůdné vojsko do boje! Tady je ten vyzáblý král, jehož studená ruka srazila Toho, který nese Prsten, svým smrtícím nožem! Ve staré ráně zacukala bolest a veliký chlad se rozšířil Frodovi k srdci.

Právě když ho ty myšlenky probodávaly děsem a spoutávaly jako zakletím, Jezdec se náhle zastavil přímo před vstupem na most a za ním stanulo celé vojsko. Nastala odmlka, mrtvé ticho. Snad že to Prsten zavolal k přízračnému pánu a ten byl na okamžik zneklidněn a ucítil ve svém údolí čísi jinou moc. Temná hlava obrněná a korunovaná strachem se obracela sem a tam a probodávala stíny neviditelnýma očima. Frodo čekal jako ptáček, když se blíží had, neschopen pohybu.

A jak čekal, cítil naléhavěji než kdy dříve příkaz, aby si Prsten nasadil. Ač byl tlak převeliký, necítil však už žádnou touhu se mu poddat.

Věděl, že Prsten by ho zradil a že nemá moc čelit morgulskému králi, ani kdyby si jej nasadil - ještě ne. Jeho vlastní vůle už na ten příkaz vůbec neodpovídala, ač byla zaražena hrůzou, a cítil jen, jak do něho zvenčí buší veliká moc. Vzala ho za ruku, a zatímco ji Frodo myslí sledoval – ne proto, že by chtěl, ale ve strnulosti (jako by hleděl na nějaký starý vzdálený příběh) – pohybovala jeho rukou píď po pídi k řetízku na krku.

Tu procitla jeho vlastní vůle; zvolna přinutila ruku, aby se vrátila, a poslala ji hledat cosi jiného, věc, která ležela ukryta na jeho prsou. Byla studená a tvrdá na omak, když ji sevřel: Galadrielina lahvička, tak dlouho chovaná jako poklad a málem zapomenutá až do té hodiny. Když se jí dotkl, na chvíli zcela zaplašila z jeho mysli vzpomínku na Prsten. Vzdychl a sklonil hlavu.

V tom okamžiku se přízračný král obrátil, pobídl koně, přejel most a celý jeho temný voj ho následoval. Možná že elfí kápě odolaly jeho neviditelným očím, a když se mysl jeho malého nepřítele posílila, odvrátila jeho myšlenky stranou. Spěchal však; udeřila již hodina a na povel svého velkého pána musel pochodovat do boje na západ. Brzy vjel jako stín do stínu na točité cestě a za ním černé řady dál přecházely most. Tak velké vojsko nevyšlo z onoho údolí ode dnů Isildurovy moci; žádný voj tak zlý a silný ve zbrani nezaútočil ještě na brody Anduiny, a přesto to byl jen jeden, a ne největší voj, který teď Mordor vysílal.

Frodo se pohnul a jeho srdce se náhle rozlétlo k Faramirovi.

„Bouře konečně propukla," pomyslel si. „Tyhle veliké šiky kopí a mečů jdou do Osgiliathu. Dostane se Faramir včas na druhou stranu? A kdo teď udrží brody, až přijde král Devíti jezdců? A přijdou jiná vojska. Jdu příliš pozdě. Všechno je ztraceno. Zdržel jsem se cestou. Všechno je ztraceno. I kdybych vykonal svůj úkol, nikdo se o tom nedozví. Nebudu mít komu to říct. Bude to marné."

Přemožen slabostí se rozplakal. Morgulský voj dosud přecházel most. Pak zdálky jako ze vzpomínky na Kraj, na nějaké slunečné časné ráno, když volá den a dveře se otevírají, uslyšel Samův hlas: „Vzbuďte se, pane Frodo! Vzbuďte se!" Kdyby hlas dodal: „Snídaně je hotova," stěží by ho to bylo překvapilo. Sam rozhodně mluvil naléhavě.

„Vzbuďte se, pane Frodo! Jsou pryč," řekl.

Ozvalo se duté zařinčení. Brána Minas Morgul se zavřela. Poslední řada kopí zmizela po silnici dolů. Věž se dosud šklebila přes údolí, světlo v ní však sláblo. Celé město se propadalo zpět do temného pochmurného stínu a mlčení. Přesto zůstávalo plné bdělosti.

„Vzbuďte se, pane Frodo! Jsou pryč a my bychom měli jít taky. Zůstalo tam pořád něco živého, něco s očima nebo s vidoucí myslí, jestli mi rozumíte; a čím déle zůstaneme na jednom místě, tím dřív na nás přijde. Pojďte, pane Frodo!"

Frodo zvedl hlavu a pak vstal. Zoufalství ho neopustilo, slabost však minula. Dokonce se tvrdě pousmál. Stejně jasně jako před chviličkou cítil opak, cítil teď, že musí udělat to, co má udělat, dokáže-li to, a že jestli se o tom dozví Faramir, Aragorn, Elrond, Galadriel, Gandalf nebo kdokoli jiný, je nepodstatné. Vzal do jedné ruky hůl a do druhé lahvičku. Když viděl, že mu jasné světlo již prýští mezi prsty, zastrčil si ji do záňadří a přitiskl ji k srdci. Pak se odvrátil od města Morgul, z něhož už zbyl jen šedý přísvit za temnou propastí, a chystal se na cestu vzhůru. Když se brána Minas Morgul otevřela, odplížil se zřejmě Glum po římse do tmy a nechal hobity ležet.

Teď se připlazil zpátky, zuby mu drkotaly a luskal prsty. „Hloupost! Hloupost!" syčel. „Pospěšte! Nesmí si myslet, že nebezpečí přešlo. Nepřešlo. Pospěšte!"

Neodpověděli, ale následovali ho na stoupající římsu. Žádnému se příliš nelíbila, ani po tolika jiných nebezpečích; nebyla však dlouhá. Stezka brzy dospěla k zaoblenému rohu, kde se úbočí hory opět vyklenulo ven, a tam náhle vstoupila do úzkého otvoru ve skále. Přišli k prvnímu schodišti,

o němž Glum mluvil. Byla téměř naprostá tma a viděli sotva na dosah ruky; Glumovy oči však bledě zasvitly několik stop nad nimi, když se k nim obrátil.

„Opatrně!" zašeptal. „Schody, spousta schodů. Musí opatrně."

Opatrnosti bylo skutečně zapotřebí. Frodo a Sam zprvu cítili větší klid, když měli po obou stranách zeď, ale schodiště bylo strmé skoro jako žebřík, a jak stoupali výš a výš, čím dál víc si uvědomovali dlouhý černý spád za sebou. Schody byly úzké, nerovnoměrné a často zrádné. Hrany měly ošlapané a hladké, některé byly zlomené a některé praskaly, když na ně stoupli nohou. Hobiti se škrábali dál, až se nakonec zoufale chytali prsty vyšších stupňů a nutili bolavá kolena, aby se ohýbala a narovnávala; a čím hlouběji se schodiště zařezávalo do strmé hory, tím výše se jim nad hlavami zvedaly skalní stěny.

Konečně, právě když cítili, že už víc nevydrží, spatřili, jak na ně zase shlížejí Glumovy oči.

„Jsme nahoře," zašeptal. „První schody za námi. Chytroušci hobitci, vylezli vysoko, moc vysoko, moc velcí chytroušci hobitci. Ještě pár schůdešků a to je všesiško, jistě."

Vratký a velice unavený Sam a Frodo za ním se vyplazili na poslední schod, posadili se a začali si třít nohy a kolena. Byli v hlubokém průchodu, který před nimi dál stoupal, jak se zdálo, ale mírněji a beze schodů. Glum je nenechal odpočívat dlouho.

„Ještě jsou tu jedny schody," řekl. „Mnohem delší schody. Odpočinete si, až budeme za tamtěmi schody. Ještě ne."

Sam zasténal. „Říkal jsi delší?" ptal se.

„Jisstě, jisstě, delší," řekl Glum. „Ale ne tak namáhavé. Hobitci vylezli Přímé schody. Teď přijdou Točité schody."

„A co pak?" řekl Sam.

„Uvidíme," řekl Glum tiše. „Jistěže, uvidíme!"

„Měl jsem dojem, že jsi mluvil o nějakém tunelu," řekl Sam. „Není tam tunel nebo něco, čím musíme projít?"

„Jistěže, je tam tunel," řekl Glum. „Ale hobitci si můžou odpočinout, než se o něj pokusí. Jestli se dostanou skrz, budou skoro nahoře. Skoro, kousíček, jestli se dostanou skrz. Jistěže!"

Frodo se zachvěl. Ze stoupání se zpotil, ale teď cítil lepkavý chlad a v temném průchodu byl mrazivý průvan, který vál z neviditelných výšin. Vstal a otřásl se. „Tak pojďme!" řekl. „Tady není dobré sedět."

Vypadalo to, že chodba se táhne celé míle, a stále je ovíval mrazivý vzduch. Cestou dál se změnil v řezavý vítr. Zdálo se, že hory se je snaží svým smrtícím dechem zastrašit, odvrátit od tajemství svých výšin nebo je odvanout do tmy vzadu. Že došli na konec, zjistili, až když najednou po pravici nenahmatali zeď. Viděli pramálo. Nad nimi i kolem nich se tměly veliké černé beztvaré hmoty a hluboké šedé stíny, tu a tam nahoře pod nízkými mračny zakmitlo rudé světlo a na chviličku si uvědomili, že před sebou i kolem sebe mají vysoké štíty jako sloupy podpírající propadávající se střechu. Zdálo se, že vylezli do výše mnoha set stop na širokou římsu. Po levici měli útes a po pravici propast. Glum je chvíli vedl těsně pod útesem. Prozatím dál nestoupali, půda však byla ve tmě rozbitější a nebezpečnější a v cestě jim ležely kusy a úlomky spadaného kamene.

Šli pomalu a obezřetně. Sam ani Frodo už nebyli schopni odhadnout, kolik hodin uplynulo od chvíle, kdy vstoupili do Morgulského údolí. Noc se zdála nekonečná.

Konečně si zase uvědomili obrys zdi a znovu se před nimi rozevřelo schodiště. Opět se zastavili a opět začali šplhat. Byl to dlouhý a únavný výstup, toto schodiště se však nezarývalo do úbočí hory. Obrovská plocha útesu zde ubíhala nazad a pěšina se po ní vinula jako had. V jednom bodě se bokem připlazila rovnou na okraj temné propasti, a když Frodo mžikl dolů, spatřil pod sebou velkou strž v čele Morgulského údolí jako obrovskou hlubokou jámu. V hlubinách jako světluška probleskovala přízračná silnice z mrtvého města do Bezejmenného průsmyku. Spěšně se odvrátil.

Dál a výš se ohýbalo a plazilo schodiště, až nakonec krátkým a přímým konečným oddílem vystoupilo na další rovinu. Stezka odbočila od hlavního průsmyku ve velké strži a sledovala teď svůj vlastní nebezpečný běh po dně menší rozsedliny mezi náhorními planinami Ephel Dúath. Po obou stranách hobiti nezřetelně rozeznávali vysoké pilíře a zubaté věžice kamene, mezi nimiž byly velké pukliny a škvíry černější než noc, kde neslunný kámen ohlodaly a opracovaly zapomenuté zimy.

Rudé světlo na obloze se teď zdálo silnější; nemohli ovšem určit, zda na toto místo stínu skutečně přišlo děsivé jitro, nebo zda vidí planout jen jakési Sauronovo běsnění, jímž trýzní Gorgoroth za horami. Když Frodo vzhlédl, spatřil stále ještě daleko vpředu a vysoko nad sebou to, v čem tušil samotnou korunu této hořké cesty. Proti mračné červeni východní oblohy se v nejvyšším hřebeni rýsovala rozsedlina, úzká, hluboko zařízntutá mezi dvě černá ramena; na každém rameni byl kamenný roh. Zarazil se a pohlédl pozorněji. Roh nalevo byl vysoký a štíhlý a hořelo v něm rudé světlo, nebo otvorem v něm prosvítalo rudé světlo zezadu. Pochopil: byla to černá věž čnící nad vnějším průsmykem.

Dotkl se Samovy paže a ukázal. „To se mi vůbec nelíbí," řekl Sam. „Takže ta tvoje tajná cesta je přece střežená," zavrčel a obrátil se na Gluma. „A ty jsi to celý čas věděl, co?"

„Všecky cesty jsou pozorované, jistě," řekl Glum. „Samozřejmě. Ale hobitci nějakou cestu zkusit musí. Tahle je nejmíň střežená. Třeba všichni odešli do velké bitvy, třeba!"

„Třeba," zabručel Sam. „No, ještě vypadá dost daleko a nahoru je to kus cesty. A pak ten tunel. Myslím, že teď byste si měl odpočinout, pane Frodo. Nevím, jestli je den nebo noc, ale jdeme už hodiny a hodiny."

„Ano, musíme si odpočinout," řekl Frodo. „Pojďme si najít nějaký koutek za větrem a sebereme sílu – do posledního kola." Tak to totiž cítil. Hrůzy země za horami a čin, který má vykonat, se zdály odlehlé, ještě příliš vzdálené, aby se s nimi trápil.

Celou myslí se upínal, k tomu, aby se dostal přes tuto neproniknutelnou zeď a stráž. Jestliže se mu podaří tato nemožnost, pak už se poslání nějak zdaří; tak se mu aspoň zdálo v temné hodině únavy, kdy se stále ještě, plahočil kamennými stíny pod Cirith Ungolem.

V temné škvíře mezi dvěma velkými hrázemi skal se posadili: Frodo a Sam trochu hlouběji, Glum se schoulil na zemi u východu. Tam se hobiti dali do jídla; soudili, že je to poslední, než sejdou do Bezejmenné země, a možná poslední, které vůbec spolu jedí. Snědli trochu z gondorských zásob a oplatky cestovního chleba elfů a trochu se napili. Vodou však šetřili a jen si svlažili vyprahlá ústa.

„Kde si najdeme zase vodu?" ptal se Sam. „Ale i tam snad musejí pít. Skřeti přece pijí, ne?"

„Ano, pijí," řekl Frodo. „Ale nemluvme o tom. Takové pití pro nás není."

„Tím spíš si potřebujeme naplnit láhve," řekl Sam. „Tady nahoře ovšem žádná voda není, neslyšel jsem ji ani zurčet, ani kapat. A Faramir stejně říkal, abychom v Morgulu žádnou vodu nepili."

„Žádnou vodu, která vytéká z Imlad Morgulu," řekl Frodo. „To byla jeho slova. Teď nejsme v údolí, a kdybychom teď narazili na pramen, tekl by tam, a ne odtamtud."

„Já bych mu nedůvěřoval," řekl Sam, „aspoň dokud bych neumíral žízní. Mám tady zlý pocit." Zavětřil. „A něco tu páchne, zdá se mi. Cítíte to? Divný zápach, takový dusivý. Nelíbí se mi."

„Mně se tu nelíbí vůbec nic," řekl Frodo, „kámen, schody, vůbec nic. Země, vzduch i voda tu vypadají jako prokleté. Jenže tudy vede naše cesta."

„Tak, tak," řekl Sam. „A nebyli bychom tu vůbec, kdybychom byli věděli víc, než jsme se sem vypravili. Ale počítám, že tak to bývá. Hrdinské věci ze starých příběhů a písniček, pane Frodo; říkával jsem jim dobrodružství. Myslíval jsem si, že jsou to věci, jaké ti báječní lidé z vypravování chodí hledat, protože chtějí, protože jsou vzrušující a život je trochu nezáživný, takový sport, řeklo by se. Ale v příbězích na kterých doopravdy záleží, které si jeden pamatuje, v těch to tak vůbec není. Do těch jako když lidi obyčejně prostě spadnou - vede tudy jejich cesta, jak jste říkal. A řekl bych, že měli spoustu možností, jako my, obrátit se zpátky - jenomže to neudělali. A kdyby to byli udělali, tak bychom to nevěděli, protože by se na ně zapomnělo. Slýcháme jen o těch, kdo šli pořád dál - a ne vždycky k dobrému konci, to ne; aspoň k takovému, kterému by řekli dobrý ti, kdo jsou vevnitř v příběhu, a ne vně. Víte, aby přišli domů a našli všechno v pořádku, i když ne úplně stejné - tak jako starý pán Bilbo. Ale to nejsou vždycky nejlepší příběhy k poslouchání, i když jsou možná nejlepší, do jakých se dá spadnout! Rád bych věděl, do jakého příběhu jsme spadli my."

„Také bych to rád věděl," řekl Frodo, „ale nevím. A tak je to s opravdovými příběhy. Vezmi si každý, který máš rád. Ty můžeš poznat nebo uhodnout, jaký druh příběhu to je, se šťastným nebo se smutným koncem, ale lidé v něm nevědí. A ty nechceš, aby věděli."

„Ne, pane, samozřejmě že ne. Tak třeba Beren, toho ani nenapadlo, že dostane ten silmaril ze Železné koruny v Thangorodrim, a přece dostal, a bylo to horší místo a černější nebezpečí než naše. Ale to je samozřejmě dlouhý příběh a jde od štěstí k zármutku a ještě dál - i silmaril šel dál a přišel k Eärendilovi. A vida, pane, vždyť tohle mě ještě vůbec nenapadlo! My máme - vy máte trochu jeho světla v té hvězdné lahvičce, co vám dala Paní! Pomyslete, vždyť my jsme pořád v tom samém příběhu! Jde dál. Copak velké příběhy nikdy nekončí?"

„Ne, jako příběhy nekončí nikdy," řekl Frodo. „Ale lidi v nich přicházejí a odcházejí, když skončila jejich úloha. Naše úloha skončí později – nebo dříve."

„A pak si trochu odpočineme a budeme spát," řekl Sam. Pochmurně se zasmál. „A myslím jenom to, pane Frodo. Myslím prachobyčejný odpočinek a spánek a probuzení do ranní práce na zahradě. Víte, celý čas ani v nic víc nedoufám. Všechny velké důležité plány nejsou pro lidi, jako jsem já. Ale stejně jsem zvědav, jestli nás někdy dají do nějaké písničky nebo příběhu. Jistě, jsme v příběhu, ale myslím, jestli to vloží do slov a budou vypravovat u kamen anebo číst z velké knížky s červenými a černými písmeny, léta a léta po nás. A lidi budou říkat: ‚Poslechněte si o Frodovi a o Prstenu!' A budou říkat: ‚Ano, tu povídku mám hrozně rád, Frodo byl ohromně statečný, viď, tati?' ‚Ano, hošku, nejslavnější hobit ze všech hobitů, a to je co říct.'"

„To je trochu moc co říct," řekl Frodo a rozesmál se dlouhým, jasným, srdečným smíchem. Takový zvuk se v oněch místech neozval, co přišel Sauron do Středozemě. Samovi se najednou zdálo, že všechny kameny naslouchají a vysoké skály se naklánějí nad nimi. Frodo si jich však nevšímal; zasmál se znovu.

„Víš, Same," řekl, „když tě slyším, je mi veselo, jako by ten příběh byl už napsán. Ale vynechal jsi jednu z hlavních postav: udatného Samvěda. ‚Chci toho slyšet víc o Samovi, tati. Proč tam nedali víc jeho řečí? To se mi líbí, tati, to mě rozesmává. A Frodo by se byl bez Sama daleko nedostal, viď, tati?'"

„Pane Frodo, nedělejte si legraci," řekl Sam, „já to myslel vážně."

„Já taky," řekl Frodo. „A pořád to myslím vážně. Moc předbíháme. My dva, Same, ještě pořád vězíme v tom nejhorším místě příběhu a je až příliš pravděpodobné, že v tuhle chvíli někdo řekne: ‚Zavři tu knížku, tati; dál už číst nechci.'"

„Možná," řekl Sam, „ale já bych to neřekl. Když jsou věci vykonané a odbyté a staly se z nich velké příběhy, jsou jiné. Konečně i Glum by se mohl v příběhu vyjímat dobře, rozhodně líp, než když ho máme na krku. A sám kdysi míval rád příběhy, aspoň říkal. Rád bych věděl, jestli se pokládá za hrdinu, nebo za padoucha."

Glume!" zavolal. „Chtěl bys být hrdinou – kam se zas poděl?"

V ústí jejich úkrytu ani v okolních stínech po něm nebylo ani stopy. Odmítl jejich potravu, ačkoli jako obvykle přijal hlt vody; pak se zdálo, že se svinul k spánku. Předpokládali, že jeden z důvodů jeho včerejší dlouhé nepřítomnosti bylo shánění potravy, která by mu byla po chuti; teď očividně opět vyklouzl, zatímco si povídali. Ale proč teď?

„Nelíbí se mi, jak se sebere pryč, jde si slídit a nic neřekne," řekl Sam. „A teď už zvlášť ne. Tady nahoře nemůže jít hledat jídlo, leda by baštil nějaký druh kamene. Vždyť tu není ani mech!"

„Teď nemá smysl trápit se kvůli němu," řekl Frodo. „Bez něho bychom se byli tak daleko nedostali, kdepak, ani na dohled tohoto průsmyku, a tak se budeme muset smířit s jeho způsoby. Jestli je falešný, je falešný."

„Stejně bych ho měl radši na očích," řekl Sam. „Tím spíš, jestli je falešný. Vzpomínáte si, že nikdy neřekl, jestli je tenhle průsmyk střežený nebo ne? A teď tu vidíme věž – možná že je opuštěná, a možná taky ne. Myslíte, že šel pro ně, pro skřety, nebo co tam je?"

„Ne, nemyslím," řekl Frodo. „I kdyby měl v hlavě nějakou špatnost, a to se mi nezdá nepravděpodobné, myslím, že tohle ne: nešel pro skřety ani pro žádné jiné služebníky Nepřítele. Proč by čekal až dosud a namáhal se s tím šplháním a šel tak blízko k zemi, které se bojí? Za ten čas, co je s námi, nás už mohl skřetům zradit mnohokrát. Ne, pokud je to něco, tak nějaký jeho soukromý úskok, který považuje za docela tajný."

„No, asi budete mít pravdu, pane Frodo," řekl Sam. „Ne že by mě to moc uklidňovalo. Já se nijak nepletu: vůbec nepochybuju, že mě by předal skřetům s radostí. Ale zapomněl jsem na jeho Miláška. Ne, celý čas šlo asi o jedno: o Miláška pro chudáška Sméagola. To je hlavní nota všech jeho úmyslů, jestli nějaké má. A k čemu je dobré, že nás dovedl sem nahoru, to nemám zdání."

„Dost možná, že nemá zdání ani on," řekl Frodo. „A myslím, že ve své pomotané hlavě nemá jediný jasný úmysl. Myslím, že se na jedné straně doopravdy snaží uchránit Miláčka před Nepřítelem,

jak nejdéle to jde. Protože kdyby ho dostal Nepřítel, bylo by to pro něho nejhorší neštěstí. A na druhé straně možná jenom vyčkává a číhá na příležitost.“

„Ano, Podlez a Podraz, jak jsem už říkal,“ pravil Sam. „Ale čím blíž jsou Nepřítelově zemi, tím víc se bude Podlez podobat Podrazovi. Dejte na moje slova, jestli se vůbec dostaneme k průsmyku, nenechá nás přenést Miláška přes hranice bez nepříjemností.“

„Ještě tam nejsme,“ řekl Frodo.

„Ne, ale do té doby radši koukejme, abychom viděli. Jestli nás nachytá při nepozornosti, bude z něho v tu ránu Podraz. Ale teď byste si, pane, myslím, mohl docela dobře zdřímnout. Když si lehnete ke mně, budete v bezpečí. Moc rád bych viděl, že jste se prospal. Budu vás hlídat; a stejně, když si lehnete ke mně a já si dám kolem vás ruku, nikdo vás nemůže osahávat, aby o tom váš Sam nevěděl.“

„Spát!“ řekl Frodo a vzdychl, jako by na poušti spatřil vidinu chladivé zeleně. „Ano, i tady bych dokázal spát.“

„Tak spěte, pane! Položte si mně hlavu do klína.“

A tak je za několik hodin našel Glum, když se vrátil. Vyplížil se a vyplazil z temnoty vpředu. Sam seděl opřen o kámen, hlava mu padala na stranu a těžce dýchal. V klíně mu spočívala Frodova hlava utonulá v hlubokém spánku. Jedna Samova hnědá ruka ležela na jeho bílém čele a druhá lehce spočívala na pánových prsou. Oba měli v tváři mír.

Glum na ně hleděl. Hubenou hladovou tváří mu prošel podivný výraz. Svit v očích mu pohasl; zmatněly a zešedly, byly staré a unavené. Jako by ho zkřivila bolestná křeč. Odvrátil se. Zahleděl se zpátky k průsmyku a vrtěl hlavou, jako by se přel sám se sebou. Pak se vrátil, pomaličku natáhl třesoucí se ruku a velice opatrně se dotkl Frodova kolena – ten dotek byl téměř jako polaskání. Kdyby ho v ten prchavý okamžik některý ze spáčů spatřil, myslel by, že vidí starého umdleného hobita, scvrklého léty, jež ho zanesla daleko od jeho času, od přátel a příbuzných a luk a potůčků mládí, starého, vyhublého tvorečka hodného politování.

Tím dotekem se však Frodo pohnul a zlehka vykřikl ze spaní. Sam byl okamžitě vzhůru. První, co viděl, byl Glum. „Osahává pána,“ pomyslel si.

„Hej ty tam!“ řekl hrubě. „Co vyvádíš?“

„Nic, nic,“ řekl Glum mírně. „Miloušek pánešek!“

„To jistě,“ řekl Sam. „Ale kdes byl – kde ses toulal, ty starý slídile?“

Glum se stáhl a pod těžkými víčky mu vyšlehlo zelené světélko. Vypadal teď, skrčený dozadu na ohnutých končetinách a s vypouklýma očima, skoro jako pavouk. Prchavý okamžik nenávratně minul.

„Slídil, slídil,“ zasyčel. „Hobitci vždycky takoví zdvořilí, jistě. Miloušci hobitci! Sméagol je vodí po tajných cestách, které by nikdo jiný nenašel. Unavený je, žízeň má, ano, žízeň, a vede je a hledá cestičky a oni řeknou slídil, slídil. Moc miloušcí přátelé, jistěže, milášku, moc miloušcí.“

Sama trochu hryzalo svědomí, i když důvěry mu nepřibylo.

„Promiň,“ řekl. „Mrzí mě to, ale vytrhls mě ze spaní. A já neměl spát, a proto jsem byl trochu ostrý. Ale pan Frodo je tak unavený, že jsem mu řekl, ať si zdřímne. Tak to je. Mrzí mě to. Ale kde jsi byl?“

„Slídil,“ řekl Glum a z očí mu nezmizelo zelené světélko.

„No dobře, dobře, ať je po tvém,“ řekl Sam. „Daleko od pravdy to asi nebude. A teď bychom měli slídit všichni dohromady. Kolik je? Je dneska, nebo zítra?“

„Je zítra,“ řekl Glum, „vlastně tohle bylo zítra, když šli hobitci spát. Moc ztřeštěné, moc nebezpečné - kdyby Sméagol neslídil a nehlídal.“

„Myslím, že nás to slovo zanedlouho omrzí,“ řekl Sam. „Ale to nic. Vzbudím pána.“

Jemně shrnul Frodovi vlasy s čela, sklonil se a tiše ho oslovil. „Vzbuďte se, pane Frodo! Vzbuďte se!“

Frodo se pohnul, otevřel oči a usmál se, když viděl nad sebou skloněnou Samovu tvář. „Budíš mě časně, ne, Same?“ řekl. „Ještě je tma!“

„Ano, tady je vždycky tma,“ řekl Sam. „Ale Glum se vrátil, pane Frodo, a říká, že je zítra. Tak musíme jít dál. Do posledního kola.“

Frodo se zhluboka nadechl. Posadil se. „Poslední kolo!“ řekl.

„Nazdar, Sméagole! Našel jsi něco k jídlu? Odpočal sis vůbec?“

„Ani jídlo, ani odpočinek, vůbec nic, pro Sméagola nic,“ řekl Glum. „Je slídil.“

Sam mlaskl, ale ovládl se.

„Nedávej si jména, Sméagole,“ řekl Frodo. „Není to moudré, ať jsou pravá nebo falešná.“

„Sméagol musí brát, co se mu dává,“ řekl Glum. „To jméno mu dal laskavý pan Samvěd, hobit, který toho tolik ví.“

Frodo pohlédl na Sama. „Ano, pane,“ řekl Sam. „Použil jsem to slovo, když jsem se zprudka probudil a našel jsem ho u vás. Řekl jsem, že mě to mrzí, ale brzo přestane.“

„Přejděme to, ano?“ řekl Frodo. „Teď jsme, zdá se, došli spolu na konec, ty a já, Sméagole. Pověz mi. Můžeme už najít cestu dál sami? Jsme na dohled od průsmyku, od cesty dovnitř, a můžeme-li ji najít, dá se říci, že naše dohoda končí. Udělal jsi, co jsi slíbil, a jsi svobodný: svobodný, aby ses vrátil k jídlu a odpočinku; kam budeš chtít, jenom ne k služebníkům Nepřítele. A jednou se ti možná odvděčím, já, nebo ti, kdo na mne budou pamatovat.“

„Ne, ne, ještě ne,“ zakňoural Glum. „Ne, ne! Nemůžou najít cestišku sami, viď, Milášku? Ne, kdepak. Teď bude tunel. Sméagol musí dál. Žádný odpočinek. Žádné jídlo. Ještě ne.“

CESTY VEDOU DÁL A DÁL

HOBIT

CESTY VEDOU DÁL A DÁL
PŘES HVOZDY A POHOŘÍ,
V KLÍNU VĚČNĚ STINNÝCH SKAL,
ŘEK, JEŽ TOUŽÍ PO MOŘI;
SNĚHEM MNOHA KRUTÝCH ZIM,
KVETOUCÍ PAK LUČINOU,
PŘES TRÁVU A KAMENÍM,
POD HORAMI, POD LUNOU.

CESTY VEDOU PAŘÁD DÁL
POD MRAKY I HVĚZDAMI,
ALE TEN, KDO CESTOVAL,
TEĎ SE DOMŮ VRÁTIT SMÍ.
KDO ZŘEL MEČ A PLAMENY,
KDO ZNÁ SLUJÍ DĚS A CHLAD,
LUH TEĎ UZŘÍ ZELENÝ,
ZNÁMÝ VRCH A ZNÁMÝ SAD.

OBSAH

KNIHA TŘETÍ

I. Rohanští jezdci 12
II. Stromovous 46
III. Helmův žleb 92
IV. Sarumanův hlas 118

KNIHA ČTVRTÁ

V. Přechod přes Močály 140
VI. Schody v Cirith Ungolu 172

DVĚ VĚŽE

ÚRYVKY Z DÍLA
PÁN PRSTENŮ DVĚ VĚŽĚ
J. R. R. TOLKIENA

ILUSTROVALA PETRA ŠESTÁKOVÁ

Autorský výběr kapitol a ilustrace: Petra Šestáková
Grafická úprava a sazba: Lenka Novosadová
Tisk: INDIGOPRINT
Počet stran: 208
Překlad z anglického originálu The Two Towers vydaného nakladatelstvím
George Allen & Unwin v Londýně 1978: Stanislava Pošustová, 1991

Diplomová práce vznikla v ateliéru Ilustrace na fakultě Designu a umění
Ladislava Sutnara, ZČU v Plzni, pod vedením Renáty Fučíkové v roce 2021

Zvláštní poděkování Adamu Kaňovskému a Lence Novosadové

FAKULTA DESIGNU A UMĚNÍ
LADISLAVA SUTNARA
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

SUTNARKA

SUTNARBOOKS

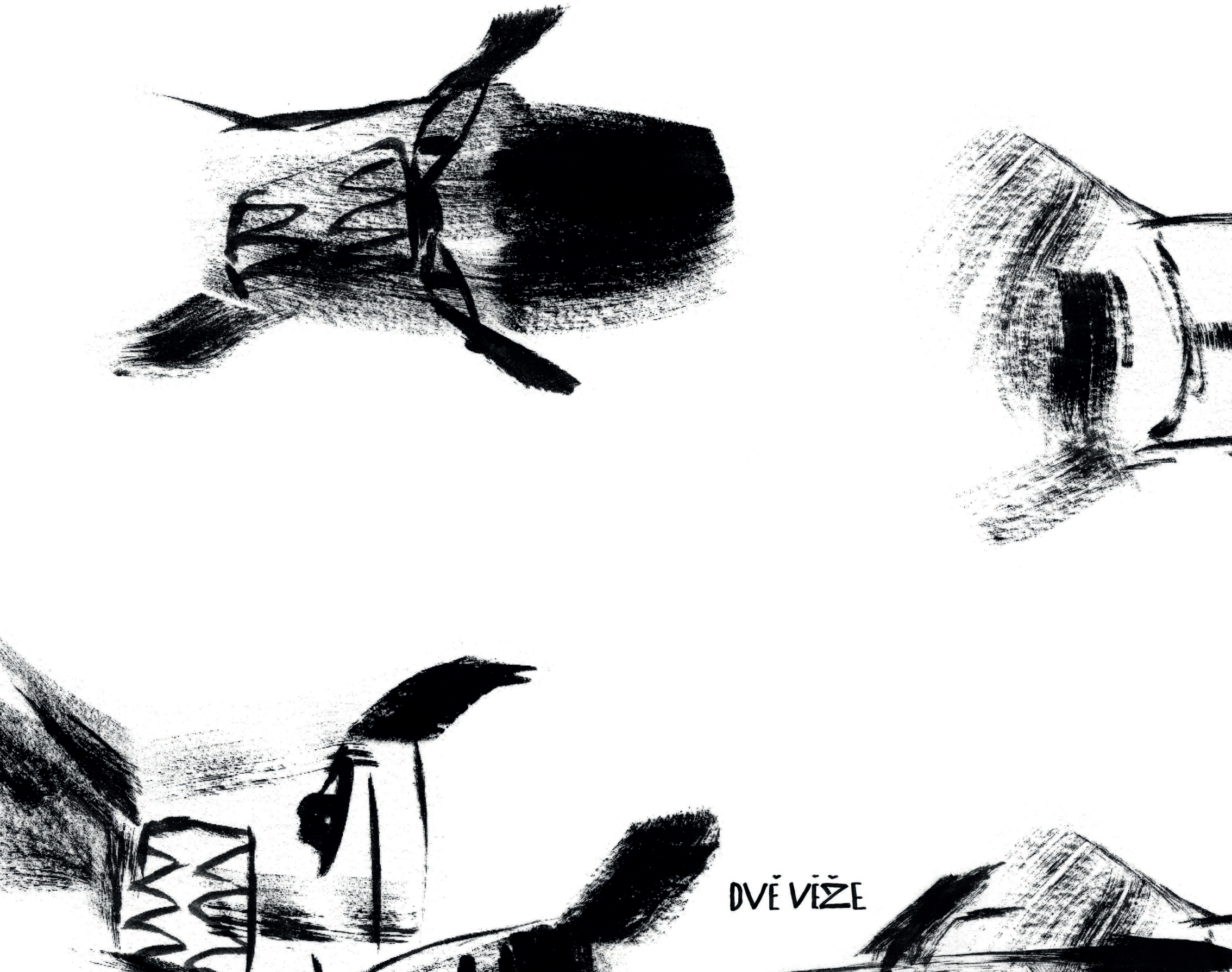
DVĚ VĚŽE